

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**GLOBALNI UČINKI GOSPODARSKEGA
RAZCVETA INDIJE IN KITAJSKE**

Ljubljana, junij 2006

ANJA ROME

IZJAVA

Študentka Anja Rome izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Igorja Mastena in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 9.6.2006

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. VELIKANKI NA RAZLIČNIH POTEH K RAZVOJU	2
2.1. VZROKI ZA RAZCVET KITAJSKE IN INDIJE	5
2.1.1. <i>Sektorska struktura</i>	6
2.1.2. <i>Stabilno in uravnoteženo povpraševanje</i>	8
2.1.3. <i>Makroekonomsko okolje</i>	9
2.1.4. <i>Demografija</i>	10
3. TRENDI V POTROŠNJI	12
3.1. NARAŠČAJOČI RAZRED POTROŠNIKOV	13
4. VZORCI V ZUNANJI TRGOVINI	15
4.1. STRUKTURA IZVOZA	16
4.2. STRUKTURA UVOZA	21
5. NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE (NTI)	22
5.1. VHODNE NTI	22
5.2. IZHODNE NTI	25
6. KITAJSKA IN INDIJA V EKONOMIJI ZNANJA	28
6.1. IZOBRAŽENOST IN ČLOVEŠKI KAPITAL	28
6.2. INOVACIJE	30
6.2.1. <i>Raziskave in razvoj</i>	30
6.2.2. <i>Patenti in znanstvene publikacije</i>	32
6.2.3. <i>Inovacijsko okolje</i>	32
7. ENERGIJA, NARAVNI VIRI IN OKOLJE	33
7.1. ENERGIJA	33
7.2. OKOLJSKA VPRAŠANJA	35
8. GLOBALNI VPLIVI RAZCVETA KITAJSKE IN INDIJE	35
8.1. VPLIV NA CENE	36
8.1.1. <i>»Kitajska cena« in odziv trgovskih partnerjev</i>	38
8.1.2. <i>Empirična ocena učinkov kitajske rasti s strani IMF</i>	41
8.2. POLITIČNI, VOJAŠKI IN KULTURNI VPLIV	42
9. SKLEP	44
LITERATURA	46
VIRI	49
PRILOGE	

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Izbrani razvojni kazalniki v obdobju 1980-2005	4
Tabela 2: Prispevek potrošnje, investicij in zunanje trgovine k rasti BDP na Kitajskem in v Indiji v obdobju 1979-2000 (v %)	8
Tabela 3: Potrošna košarica Kitajske in Indije leta 2002 (v %)	13
Tabela 4: Struktura izvoza blaga Kitajske in Indije po proizvodnih skupinah v obdobju 1985-2003 (v %)	18
Tabela 5: Najbolj privlačne globalne poslovne lokacije po mnenju strokovnjakov in MNK (% vprašanih)	24
Tabela 6: Primerjava kazalnikov izobraženosti populacije Kitajske in Indije 2003/04	29
Tabela 7: Diplomanti visokih šol Kitajske, Indije in ZDA v obdobju 1990-2003 (v tisočih)	30

SEZNAM SLIK

Slika 1: Rast realnega BDP Kitajske in Indije v obdobju 1980-2005	3
Slika 2: Sektorska struktura BDP Kitajske in Indije leta 1980 in 2003 oziroma 2004	7
Slika 3: Delovno sposobno prebivalstvo Kitajske in Indije v obdobju 1950-2050	11
Slika 4: Tržni delež Kitajske in Indije v izvozu trgovskega blaga in storitev v obdobju 1980-2004	16
Slika 5: NTI na Kitajsko in v Indijo kot delež globalnih NTI v obdobju 1980-2004	24
Slika 6: Privlačnost Kitajske in Indije kot lokacije za NTI glede na izbrane attribute (% vprašanih)	25
Slika 7: R&R v izbranih državah za leto 2003	31

1. UVOD

Enaindvajseto stoletje, ki se ga vse pogosteje označuje kot »Azijsko stoletje«, napoveduje vse pomembnejšo vlogo Kitajske in Indije na svetovnem gospodarskem in političnem prizorišču. Nekoč najmogočnejši in najvplivnejši starodavni civilizaciji se ponovno prebujata in se poizkušata vrniti na pota stare slave, v čase njune dominacije v znanosti, kulturi in trgovini. Še nikoli v zgodovini nismo bili priča razcvetu tovrstne razsežnosti – znotraj meja vsake od obeh držav namreč živi približno petina vsega človeštva, kar pomeni, da na trg vstopata več kot dve milijardi novih potrošnikov. Hkrati že danes predstavljata petino celotnega svetovnega dohodka, v prihodnosti pa se bo njun delež še znatno povečal.

Vzpon Kitajske in Indije spremljajo nove poteze medsebojne globalne odvisnosti, kot so svetlejši obeti za izvoznike primarnih surovin, spreminjanje vzorcev mednarodne trgovine, povečevanje izvoza kapitala iz razvitih držav v države v razvoju, po drugi strani pa zaostrovanje konkurence na globalnih trgih za določene skupine proizvajalcev in rast cen surovin. Le redki so kotički sveta, katerih učinki hitre rasti teh dveh azijskih velikank še niso dosegli.

V zadnjih letih je globalni vpliv cvetočega kitajskega gospodarstva v središču vrste razprav. Razvite države se bojijo, da bo domača industrija zaradi poplave poceni kitajskih izdelkov in obenem visokih cen nafte, ki so deloma posledica vse večjih potreb kitajskega gospodarstva, začela izumirati. Razvoj Indije je sprožil manj strahu, čeprav je država v zadnjem času prav tako zabeležila visoko gospodarsko rast in je po mnenju nekaterih ekonomskih strokovnjakov še nevarnejša od Kitajske. Kar skrbi razvite države, je v prvi vrsti osredotočenost Indije k razvoju storitvenega sektorja, ki povzroča »offshoring« storitev oziroma selitev storitvenih poslovnih procesov v Indijo.

Namen diplomskega dela je predstaviti gospodarski razvoj Kitajske in Indije in preučiti raznovrstne učinke njune večje integracije v globalni gospodarski sistem. Glede na to, da sta državi ubrali dve popolnoma različni poti k napredku, sem se odločila, da ju medsebojno primerjam, na določenih delih pa se mi zdi smiselna tudi primerjava z razvitimi državami.

Pri izdelavi diplomskega dela sem se oprla predvsem na tujo in domačo literaturo, strokovne članke, statistične publikacije ter vire iz svetovnega spleta. Hkrati je potrebno opozoriti, da so prisotne določene omejitve v verodostojnosti podatkov, saj uradna statistika v obeh državah zaradi različnih političnih in ekonomskih nagibov še zdaleč ni nepristranska, poleg tega pa niti način zajemanja podatkov ni vedno enak mednarodno uveljavljenim standardom.

V drugem poglavju predstavljam, kako sta se Kitajska in Indija zavihteli iz nerazvitosti med najbolj obetavne države v razvoju in kateri so bili glavni vzroki za to. Tretje poglavje je namenjeno trendom v potrošnji in naraščajočemu razredu potrošnikov v obeh državah. Sledi oris vzorcev v mednarodni trgovini, kjer podrobneje predstavljam strukturo izvoza in uvoza Kitajske in Indije. V petem poglavju podajam značilnosti neposrednih tujih investicij, in sicer tako

vhodnih kot tudi izhodnih. Nadaljujem z opisom ekonomije znanja ter s položajem, ki ga v njej zavzemata Kitajska in Indija glede na ostale države v smislu izobraženosti svojega človeškega kapitala ter inovacij. V sedmem poglavju sledi predstavitev energije, naravnih virov in vprašanja onesnaženosti okolja. Zadnje poglavje je namenjeno globalnim učinkom razvoja Kitajske in Indije na cene, trgovske partnerje ter politična in kulturna dogajanja.

2. VELIKANKI NA RAZLIČNIH POTEH K RAZVOJU

V času vse hitrejša globalizacije svetovnega gospodarstva je vzpon Kitajske in Indije¹ gotovo ena izmed najpomembnejših ekonomskih silnic. Skupaj namreč ti dve državi predstavljata več kot dve petini svetovnega prebivalstva ter preko petine svetovnega BDP, merjenega v pariteti kupne moči (PKM)². Poleg tega se Kitajska in Indija uvrščata med najhitreje rastoča gospodarstva na svetu in sta dejansko glavni motor svetovne gospodarske rasti. Na podlagi PKM je njuna skupna rast leta 2003 predstavljala kar 32 % svetovne gospodarske rasti. Če se bodo trenutni trendi rasti nadaljevali tudi v prihodnosti, bosta potrebni le še dve desetletji, da bo delež njune globalne ekonomske pogače enak njunemu deležu svetovnega prebivalstva. Pravzaprav naj bi že v roku enega desetletja kitajsko gospodarstvo prehitelo ameriško, indijsko pa japonsko (v PKM) (Ahya, Xie, 2004, str. 5).

Gledano z zgodovinskega stališča bi med obema državama lahko našli mnogo vzporednic: obe sta naslednici mogočnih starodavnih civilizacij, obe sta bili v določenem zgodovinskem obdobju najbogatejši in najdominantnejši državi na svetu, obe sta v drugi polovici drugega tisočletja močno zaostali za razvijajočimi se državami Zahodne Evrope in Severne Amerike in končno sta obe v sredini prejšnjega stoletja ponovno stopili na pot k napredku. Vendar sta zgodbi o njunem razvoju popolnoma drugačni.

Pred industrializacijo je bil dohodek na prebivalca v vseh velikih svetovnih gospodarstvih na približno enaki ravni. Leta 1820 je Kitajska ustvarila kar tretjino celotnega svetovnega proizvoda (v PKM), medtem ko je Indija proizvedla dodatnih 16 %. V 19. stoletju je sledila industrijska revolucija, ki je Zahodu prinesla precejšnje izboljšanje življenjskega standarda, agrarni ekonomiji Kitajske in Indije pa je pustila daleč zadaj. Sredi 20. stoletja je delež Kitajske v celotnem svetovnem proizvodu znašal le še borih 4,5 % in delež Indije samo 4,2 % (Maddison, 2001, str. 263).

V 40. letih sta si obe državi ponovno priborili samostojnost, s čimer je Indija postala največja svetovna demokracija, Kitajska pa komunistična diktatura. Kljub različnim političnim stališčem sta obe državi sprejemali precej podobne ekonomske ideje. Imperializem, ki sta ga izkusili v 19. stoletju, je namreč pustil globok pečat in v njunih voditeljih zasejal strah pred ponovno nadvlado tujih ekonomskih interesov. Kapitalizem kot ekonomski sistem je v njihovih očeh veljal za

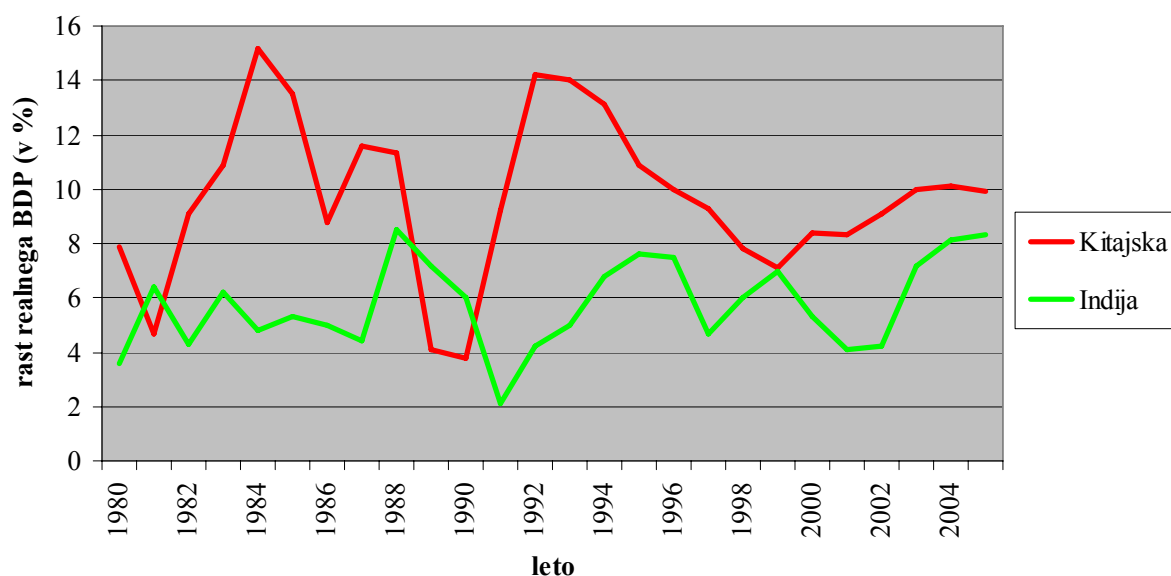
¹ Uradni imeni držav sta Ljudska Republika Kitajska in Republika Indija, vendar pa v nadaljevanju uporabljam imeni Kitajska in Indija.

² Pariteta kupne moči je način izražanja vrednosti BDP ali dohodkov različnih držav, ki imajo običajno različno strukturo cen, prek uporabe skupnega imenovalca, kar omogoča mednarodne primerjave. Vrednost BDP, izražena v PKM (v \$), odraža realne prihodke, ki bi jih prebivalstvo imelo, če bi bila struktura cen podobna, kot v ZDA.

nepravičen in neučinkovit sistem. Obe državi sta se zato zatekli k socialističnemu ekonomskemu sistemu, ki je favoriziral mehanizem ekonomskega planiranja v nasprotju z mehanizmom trga. Kar je takrat veljalo za bližnjico na poti k industrijskemu napredku, se je pozneje izkazalo za slepo ulico (Desai, 2003, str. 8).

Socialistična miselnost samozadostnosti se je torej izkazala za neuspešno, saj se državi v 70. letih nista uspeli vrniti na pota stare slave in ponovno pridobiti zgodovinskih deležev svetovnega proizvoda. Voditelji obeh držav so spoznali, da so potrebne korenite spremembe in začela se je transformacija obeh gospodarstev od državne kontrole k mehanizmu trga ter od avtarkije k mednarodni ekonomski integraciji. Obe sta pričeli loviti priključek z vodilnimi svetovnimi gospodarstvi, a Kitajska je bila pri tem občutno uspešnejša od svoje južne tekmice. Še v sredini 70. let je bil BDP na prebivalca, merjen s PKM, v obeh državah na približno enaki ravni in je znašal okoli dvajsetine BDP na prebivalca v ZDA. Leta 2004 pa je realni dohodek na prebivalca na Kitajskem že dosegel 15 % velikosti realnega dohodka na prebivalca v ZDA, medtem ko je indijski znašal približno polovico kitajskega.

Slika 1: Rast realnega BDP Kitajske in Indije v obdobju 1980-2005

Vir: World Economic Outlook Database, 2006.

V obdobju od 1980 do 2005 je kitajsko gospodarstvo raslo po povprečni letni stopnji 9,7 % v primerjavi s 5,8 % povprečno letno stopnjo rasti v Indiji. Precejšna razlika v stopnjah rasti obeh držav je razvidna iz Slike 1. Kitajski realni BDP na prebivalca (v domači valuti) je v tem obdobju rasel najhitreje med vsemi državami na svetu, istočasno pa je bila indijska rast le deveta najhitrejša (Wolf, 2005, str. 4). Divergenca med BDP na prebivalca obeh držav je še dodatno pospeševala hitrejša rast prebivalstva v Indiji v primerjavi s Kitajsko. Vrzel med državama je danes precejšnja, saj je Kitajska kar 70 % bogatejša (v PKM) (The tiger in front, 2005, str. 5).

Konec 70. let sta bili obe državi na podobni stopnji razvoja in obe sta preko vrste notranjih in zunanjih reform naredili korak proti tržnemu gospodarstvu, kar se je odrazilo v višji gospodarski

rasti in izboljšanju življenjskega standarda³. Toda Kitajska je bila tista, ki je po letu 1978 pod močnim vplivom voditelja Komunistične partije Kitajske Denga Xiaopinga pospešila in pustila Indijo daleč zadaj (Desai, 2003, str. 12), kar lahko razberemo tudi iz Tabele 1. Kakšen je bil recept za to, da je Kitajski v naslednjih 25. letih po začetku reform uspelo več kot potrojiti dohodek na prebivalca, medtem ko se je indijski komaj podvojil?

Tabela 1: Izbrani razvojni kazalniki v obdobju 1980-2005

<i>Država</i> Leto	<i>Kitajska</i>			<i>Indija</i>		
	1980	1990	2005	1980	1990	2005
BDP (v mrd tekočih \$)	308	388	2.225	176	317	775
BDP, PKM (v mrd \$)	445	1.633	9.412	431	1.145	3.633
BDP na prebivalca (v tekočih \$)	312	339	1.703	266	387	714
BDP na prebivalca, PKM (v \$)	451	1.428	7.204	653	1.400	3.344
BDP, PKM (kot % celotnega svetovnega BDP)	3,4	6,1	15,4	3,3	4,3	5,9
Prebivalstvo (v mio)	998,9	1.155,3	1.315,8	688,9	849,4	1.103,4
Indeks človekovega razvoja	0,558	0,627	0,755	0,438	0,513	0,602

Vir: World Economic Outlook Database, 2006; World Population Prospects, 2004; Watkins et al., 2005, str. 224-225.

Kitajska in Indija sta sledili dvema radikalno različnima modeloma ekonomskega razvoja. Medtem ko je prva prevzela vzhodnoazijski razvojni model, ki temelji na izvozno usmerjeni rasti in spodbujanju neposrednih tujih investicij (NTI), je Indija sledila precej bolj tradicionalnemu in spontanemu demokratičnemu tržnemu modelu, ki gradi na razvoju domačega podjetniškega sektorja (Huang, Khanna, 2003). Kitajska se mora za svoj uspeh zahvaliti avtoritativnemu režimu, nasprotno pa lahko za relativni neuspeh Indije krivimo demokracijo. Ker morajo iti reforme v Indiji skozi težaven proces konsenza, se bodo bolj verjetno tudi obdržale. Poleg tega se Indiji ne bo potrebno soočiti s šokom demokratizacije, kot to morda čaka Kitajsko (Thirlwell, 2004, str. 23).

Za pojasnilo, zakaj je Indija v gospodarski predstavi zaostala za Kitajsko, je bilo danih več argumentov, med katerimi mnogi temeljijo na kulturnih in političnih razlagah. Indijski ekonomist Bardhan, na primer ugotavlja: »V času moje mladosti so nam pogosto dejali, da so Kitajci boljši socialisti od nas, sedaj pa nam govorijo, da so boljši kapitalisti« (Bardhan, 2003, str. 1). Poudarja, da Kitajska prekaša Indijo v sposobnosti doseganja sodelovanja in koordinacije, ki jo v določeni meri pojasnjuje kot funkcijo večje homogenosti tako socialne (etnična sestava, jezik, religija) kot ekonomske (manjša neenakost v premoženju in dohodku) (Bardhan, 2003, str. 4-5). Desai podobno opozarja, da je problem Indije v doseganju politične enotnosti zaradi pestre jezikovne in verske strukture. Kitajska pa je od nekdaj trdna unitarna država s precej homogeno etnično strukturo, ki je sposobna odločno slediti skupnemu cilju in za njegovo doseg

³ Napredek obeh držav na področju splošne razvitosti in kvalitete življenja posameznika je predstavljen z indeksom človekovega razvoja (HDI), ki je indikator, sestavljen iz indeksa pričakovane življenjske dobe ob rojstvu, indeksa izobrazbe (stopnja pismenosti odraslih in bruto vpisnega količnika) in indeksa BDP na prebivalca (po PKM).

mobilizirati prav vsa razpoložljiva sredstva (Desai, 2003, str. 5). Druga razlaga za superiorno predstavo Kitajske je ta, da je z reformami začela že v 80. letih, medtem ko je glavni val reform zajel Indijo šele v 90. letih. Po drugi strani Desai poudarja, da je bila v obdobju 1950-1975 Indija najverjetneje opremljena tako z boljšo kapitalno infrastrukturo kot tudi s trgovsko kulturo od Kitajske (Desai, 2003, str. 14).

Kitajski in indijski »ekonomski čudež« sta pogosto predmet primerjave s povojnim razcvetom Japonske in Južne Koreje, ki sta se iz revščine dvignili v pomembni gospodarski sili. Toda ne ena ne druga zaradi razmeroma majhne populacije ni imela take teže, da bi lahko napajala svetovno gospodarstvo ali spreminjala pravila igre v vsej vrsti industrij. Še najbližjo vzporednico bi lahko potegnili z ameriško sago 19. stoletja, ki je ZDA uveljavila kot vlečnega konja na vseh področjih vse do danes. V nekem smislu je tudi ta primerjava neprimerna, saj smo danes priča simultanemu vzletu dveh najbolj naseljenih držav v času, ko se spremembe odvijajo hitreje kot kdajkoli prej (Engardio, 2005, str. 53).

Od začetka vzleta gospodarske rasti leta 1978. se je BDP na prebivalca na Kitajskem relativno glede na vodilno svetovno gospodarsko silo ZDA dvigoval na skoraj identičen način kot japonski v obdobju 1950-1973, tajvanski v obdobju od leta 1958 do konca 80. let in južnokorejski v obdobju od leta 1962 do zgodnjih 90. let. Vendar pa je bila začetna točka rasti na Kitajskem mnogo nižja od začetne točke omenjenih gospodarstev. Kitajski dohodek na prebivalca (relativno glede na ZDA) je danes približno na enaki stopnji kot južnokorejski leta 1972, tajvanski leta 1966 in japonski leta 1950, kar pomeni, da je Kitajska komaj na začetnih stopnjah procesa lovljenja razvitih držav. Še bistveno bolj oddaljena je Indija, saj je relativno glede na BDP na prebivalca v ZDA šele na stopnji Kitajske leta 1986. Tudi z uporabo absolutne metode BDP je Indija danes zgolj na stopnji Kitajske iz leta 1993 (Wolf, 2005, str. 4).

V naslednjih 50 letih se bo po mnenju analitikov Goldman Sachsa razmerje moči v svetu pod vplivom rasti velikih držav v razvoju, posebej držav BRIC (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska), precej spremenilo. Kitajska naj bi leta 2041 postala največje svetovno gospodarstvo in Indija do leta 2032 tretje največje svetovno gospodarstvo (v \$), hkrati pa naj bi skupina držav BRIC do leta 2039 celo prehitela skupino držav G6⁴. Največji potencial za rast (v povprečju preko 5 % letno) v tem obdobju ima med vsemi štirimi državami prav Indija, kajti rast njenega prebivalstva se v nasprotju z drugimi ne bo ustavila (Wilson, Purushothaman, 2003, str. 10).

2.1. VZROKI ZA RAZCVET KITAJSKE IN INDIJE

Analiza Konference Združenih narodov za trgovino in razvoj (UNCTAD) je pokazala, da je proces gospodarskega razvoja v novo industrializiranih ekonomijah Vzhodne Azije temeljil na povezavi med dobički in investicijami (Trade and Development Report, 2003, str. 57-89), pri čemer je varčevanje iz naslova dobičkov v procesu hitre akumulacije kapitala, tehnološkega

---

⁴ ZDA, Japonska, Velika Britanija, Nemčija, Francija in Italija.

napredka in strukturnih sprememb osnovalo podlago za vzdržno rast produktivnosti, dvig življenjskega standarda in uspešno integracijo v mednarodno trgovino⁵.

Za vzdržno dolgoročno gospodarsko rast morajo biti izpolnjeni trije pogoji. Prvič, v gospodarstvu morajo obstajati gonilniki produktivnosti. To so lahko posamezna podjetja ali določena kritična masa podjetij, lociranih v določenem sektorju, ki ustvarjajo pritisk na rast produktivnosti. Drugi potrební pogoj je, da je dinamika rasti podprta tako z domačim kot tudi z izvoznim povpraševanjem. Zadnji pogoj je prisotnost makroekonomskih pogojev, ki so usmerjeni v spodbujanje rasti (Trade and Development Report, 2005, str. 29-30). Kakšni so bili ti pogoji v procesu razvoja na Kitajskem in v Indiji, bom preučila v naslednjih točkah. Hkrati na tem mestu predstavljám tudi demografijo, ki je dodaten pomemben dejavnik v razvoju teh dveh držav.

2.1.1. Sektorska struktura

Vlogo glavnega motorja gospodarske rasti in mednarodne integracije je na Kitajskem, podobno kot v drugih azijskih državah, prevzel industrijski sektor, ki je v obdobju 1981-2000 v povprečju beležil 9,4 % rast produktivnosti, kar je glede na zgodovinske standarde izredno visoka stopnja. Rast produktivnosti v industriji je najbolj izstopala v obdobju med 1997-2000, ko je v povprečju dosegala neverjetnih 14,7 % na leto. Tovrstna rast produktivnosti je tesno povezana s hitro naraščajočimi pritoki tujega kapitala in njihovo koncentracijo v industriji. Pritoki NTI v industrijo so iz 11 milijard dolarjev leta 1992 narasli na 45 milijard dolarjev leta 1997 oziroma 53 milijard dolarjev leta 2003. Dejansko je bilo od sredine 90. let naprej kar 60 % vseh NTI na Kitajsko usmerjenih v industrijski sektor (World Investment Report, 2004, str. 55). Proizvajalci visoko stroškovnih industrializiranih držav so namreč v Kitajski videli privlačno platformo za »outsourcing« oziroma zunanje izvajanje del ne le zaradi njene poceni in relativno dobro izobražene delovne sile, pač pa tudi zaradi spodbud s strani kitajske vlade. Več kot dve desetletji so bila podjetja v tuji lasti deležna posebnih davčnih ugodnosti, kar je pomenilo konkurenčno prednost v primerjavi z domačimi privatnimi podjetji ter podjetji v državni lasti. Prav omenjena izjemna rast produktivnosti v industriji, ki je precej presegala rast plač v tem sektorju, je kitajskim proizvajalcem (tako domačim kot tujim) omogočila znižanje cen njihovih proizvodov in pridobitev tržnih deležev v primerjavi s tujo konkurenco in domačimi proizvajalci v manj privilegiranih sektorjih ter je sočasno povečala tudi sposobnost investiranja podjetij (Trade and Development Report, 2005, str. 31).

Indija razcveta industrije ni bila deležna v taki meri kot Kitajska. Primerjava rasti produktivnosti industrije glede na celotno produktivnost gospodarstva Indije in Kitajske nam razkrije dominantno vlogo, ki jo je imel industrijski sektor na Kitajskem. Čeprav je v Indiji v prvi

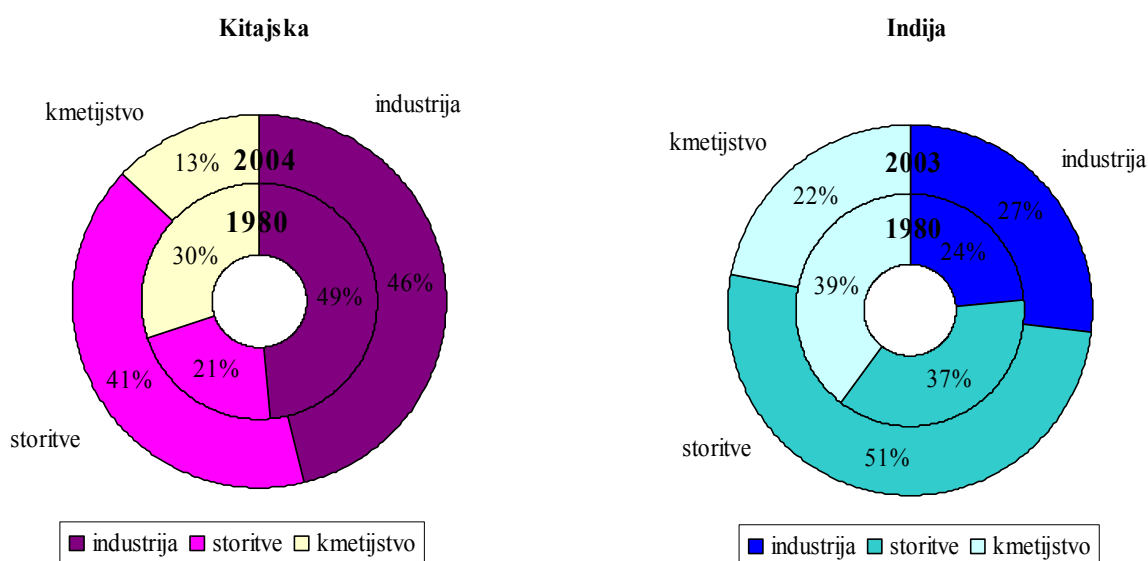
---

⁵ Investicije igrajo ključno vlogo zaradi svoje zmožnosti hkratnega ustvarjanja dohodka, razvoja produktivnih sposobnosti in prenašanja tehnološkega napredka. Povrh tega investicije služijo kot podpora nadgradnji strokovnega znanja pa tudi institucionalnega poglobljanja. Povezava med dobički in investicijami poudarja, da so dobički, ki so prihranki iz naslova podjetij, glavni vir financiranja. Naraščajoči dobički lahko ustvarijo tvoren krog, pri čemer dobički, ki izvirajo iz investicij, povečajo spodbude za investiranje podjetij in tako povečajo sposobnost financiranja novih dodatnih investicij.

polovici 90. let prišlo do močne rasti produktivnosti v industriji, je bila prevlada te produktivnosti nad celotno produktivnostjo vseeno mnogo manj opazna kot na Kitajskem v 80. in 90. letih. To potrjuje tudi podatek, da se je produktivnost industrije na Kitajskem v obdobju 1993-2002 skoraj potrojila, medtem ko se je v Indiji med 1991-2000 povečala zgolj polovično (Trade and Development Report, 2005, str. 32). Posledično je Kitajska leta 2002 postala tretja svetovna industrijska velesila za ZDA in Japonsko s 7,8 % celotne svetovne dodane vrednosti, istočasno pa je bila Indija uvrščena šele na 14. mesto z okoli 1,3 % svetovne dodane vrednosti (OECD Science, Technology and Industry Scoreboard, 2005, str. 178).

V Indiji je glavno vlogo generatorja sprememb in rasti dohodka prevzel storitveni sektor. Vendar njegova prevlada ni bila tako izrazita kot prevlada industrije v procesu razvoja na Kitajskem in v drugih državah. Rast produktivnosti storitvenega sektorja v Indiji je bila namreč le za odtenek višja in stabilnejša od rasti produktivnosti industrijskega sektorja. Kljub temu je bila 5,6 % povprečna letna stopnja rasti storitvenega sektorja v 90. letih izjemna, še posebej v primerjavi z rastjo tega sektorja na Kitajskem, ki je v obdobju 1993-2002 v povprečju znašala le 3,7 % in je precej zaostajala za rastjo celotne produktivnosti (Trade and Development Report, 2005, str. 32).

Slika 2: Sektorska struktura BDP Kitajske in Indije leta 1980 in 2003 oziroma 2004*

* Podatki za Kitajsko za leto 2004 odražajo nedavno revizijo BDP, ki bolje meri predhodno podcenjen storitveni sektor.

Vir: Mukherji, 2006, str. 11.

Relativna pomembnost industrije za Kitajsko oziroma storitev za Indijo je očitna iz prevladujočih deležev, ki jih zavzemata ta dva sektorja v BDP (glej Sliko 2). Opazen je manjši delež kmetijstva na Kitajskem, kar je posledica uspešneje izvedene agrarne reforme na začetku 80. let, ko je med drugim prišlo do vpeljave elementov tržnega sistema v kmetijski sektor ter dekolektivizacije zemlje, ki je omogočila privatno lastništvo obdelovalnih površin. To je odločilno vplivalo na rast produktivnosti v kmetijstvu, kar so spremljale obsežne migracije ljudi s podeželja v urbana naselja. Z zmanjševanjem obsega podjetij v državni lasti je prišlo do pojava mestnega privatnega sektorja, ki je deloval kot glavni vir ustvarjanja delovnih mest za nekdanje kmetijske delavce. Urbanizacija je omogočila učinkovitejši dostop do kritične infrastrukture in s

tem dodatno pripomogla k izboljšanju produktivnosti industrijskega sektorja. Velik obseg urbanizacije na Kitajskem je viden iz zmanjševanja deleža zaposlenih v kmetijskem sektorju, ki je iz 69 % leta 1980 padel na 50 % leta 2000 (China in the World Economy, 2002, str. 11-12). Takšen premik prebivalstva v smeri bolj produktivnih področij gospodarstva se je Indiji izognil. Čeprav je v preteklih dveh desetletjih prišlo do zmanjšanja deleža zaposlenih v kmetijstvu, je bil padec počasen, in sicer iz 67 % leta 1981 na 58,5 % leta 2001 (Ahya, Xie, 2004, str. 12).

V prihodnosti se bo morala Indija neizogibno bolj osredotočiti na industrijo. Enako velja za Kitajsko v storitvenem sektorju. Toda malo verjetno je, da bo do spremembe v strukturi prišlo kmalu. Težko je namreč najti vzporednice kitajskemu industrijskemu uspehu in naraščajoči pomembnosti Indije kot platformi za »outsourcing« storitev. Poleg tega v obeh državah kmetijstvo še vedno zavzema precej pomembnejše mesto v gospodarstvu, kot je značilno za razvite ekonomije.

2.1.2. Stabilno in uravnoteženo povpraševanje

Za vzdržno hitro rast gospodarstva je potrebna uravnoteženost tujih in domačih spodbud. Državi take velikosti in s tolikšnim številom prebivalstva kot sta Kitajska in Indija se ne moreta zanašati zgolj na izvoz kot edini motor rasti, pač pa ima domače povpraševanje, ki vključuje investicije in privatno potrošnjo, vsaj enako pomembno vlogo. Analiza prispevkov različnih komponent BDP na Kitajskem in v Indiji potrjuje to teorijo, saj se je predvsem Kitajska in v nekoliko manjši meri tudi Indija opirala tako na domače kot na tuje povpraševanje. Največji razkorak med Kitajsko in Indijo je viden v mnogo manjši investicijski dinamiki Indije.

Tabela 2: Prispevek potrošnje, investicij in zunanje trgovine k rasti BDP na Kitajskem in v Indiji v obdobju 1979-2000 (v %)

	<i>Potrošnja</i>		<i>Bruto agregatne investicije</i>	<i>Zunanja trgovina</i>		<i>Povprečna letna rast BDP*</i>
	<i>Privatna potrošnja</i>	<i>Javni izdatki</i>		<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>	
1. desetletje^o						
Kitajska	4,88	1,39	3,05	0,61	-1,06	10,10
Indija	3,25	0,75	1,33	0,32	-0,57	5,89
2. desetletje						
Kitajska	3,88	1,10	3,62	2,03	-1,96	9,41
Indija	3,11	0,70	1,51	1,16	-1,38	5,70

* Razlika med vsoto posameznih kategorij in rastjo BDP je posledica odstopanj v stogih in/ali statističnih neskladij.

^o Začetni leti sta: Kitajska 1979 in Indija 1980, kajti podatki za Indijo so na voljo le po letu 1980.

Vir: Trade and Development Report, 2005, str. 34.

Glavni prispevek k rasti BDP ima realna potrošnja gospodinjstev, katere povprečna letna rast je na Kitajskem znašala 8,9 % in v Indiji 4,7 % (glej Tabela 2). Stabilno in močno rast je beležila predvsem Kitajska, kar je v veliki meri posledica udeležnosti delovne sile pri delitvi dohodka gospodarstva, saj ni prišlo do prerazdelitve dohodka od dela h kapitalu, pač pa do enakomerne

rasti dobičkov in plač z rastjo produktivnosti. To se je odrazilo v več kot 8 % povprečni letni rasti realnih plač v obdobju 1994-2002, medtem ko je v istem obdobju celotna produktivnost gospodarstva naraščala po približno 9 % odstotni povprečni letni stopnji (Flassbeck et al., 2005, str. 9). V zadnjem času rast realnih plač na Kitajskem celo presega rast celotne produktivnosti gospodarstva, kar je odraz pritiska na povišanje plač, ki se pojavlja zaradi primanjkljaja delovne sile v industrijskem sektorju. Poročila o pomanjkanju delovne sile prihajajo predvsem iz obalnih regij, kjer samo v provinci Guangdong ostaja nezapolnjenih kar 2,5 milijona delovnih mest (Roberts, 2006, str. 32).

V primerjavi s privatno potrošnjo so stopnje rasti investicij mnogo bolj nestabilne. Povprečna letna stopnja rasti bruto agregatnih investicij je v dvajsetletnem obdobju na Kitajskem znašala 11 % v primerjavi s 6,8 % v Indiji. Stopnja rasti bruto investicij v Indiji je tako precej zaostajala za kitajsko stopnjo rasti, katere dosežek vseeno zbledi v primerjavi z 17,2 % povprečno letno stopnjo rasti Južne Koreje v obdobju 1965-1985. Toda potrebno je poudariti, da se je stopnja rasti investicij Kitajske in Indije v zadnjih petih letih močno povečala in je dosegla 14,1 % oziroma 7,6 % (Trade and Development Report, 2005, str. 34).

Raven akumulacije kapitala je eden izmed pomembnejših dejavnikov pri pojasnjevanju razlik v gospodarski rasti Kitajske in Indije. Relativno nizka stopnja varčevanja in skromen dostop do tujih investicij sta ključna dejavnika, ki zavirata indijsko stopnjo rasti. Stopnja varčevanja na Kitajskem je bila v 80. letih v povprečju višja za 15,4 % točk, v 90. letih in na začetku 21. stoletja pa se je ta razlika le še povečala. Iz višje stopnje varčevanja na Kitajskem izhaja mnogo višja stopnja investiranja, ki je od 80. let naprej v povprečju presegala 35 %, medtem ko se je v Indiji gibala pod 25 % (glej Prilogo 3). O razliki med pritoki NTI v državi pa več sledi v nadaljevanju v okviru 5. poglavja.

2.1.3. Makroekonomska okolje

Ena od pomembnih značilnosti obdobja gospodarskega razcveta Kitajske in Indije je monetarna stabilnost. Kljub hitri rasti dohodka, naraščajočih možnosti za zaposlitev in padajoči stopnji brezposelnosti je obdobje visokih stopenj investiranja sovpadalo z relativno nizkimi stopnjami inflacije – v obdobju 1990-2004 je povprečna letna stopnja inflacije na Kitajskem znašala 5,5 %, v Indiji pa 7,7 %⁶ (Inflation Rate, 2005, str. 163). Tudi v zadnjem času na Kitajskem ni prišlo do porasta inflacijske stopnje kljub dvigu cen surovin, predvsem nafte ter hkratni visoki stopnji investiranja in rasti BDP⁷ (World Economic Outlook, 2006, str. 38).

Stabilnost cen ni posledica restriktivne monetarne politike. Na primer, realna obrestna mera na Kitajskem je vse od sredine 90. let do danes ostala na povprečni stopnji približno 3 %, povprečne realne kratkoročne obrestne mere Kitajske in Indije pa so med 1990 in 2004 znašale 1,1 %

⁶ Ne glede na to, je za omenjeno obdobje značilna precejšnja volatilitnost stopnje inflacije, saj je le-ta v obdobju 1993-1995 na Kitajskem v povprečju znašala kar 18,6 % letno, medtem ko je v letih 1998, 1999 in 2002 prišlo celo do deflacije.

⁷ Leta 2005 je indeks cen potrošnih dobrin na Kitajskem porasel za 1,8 %, napoved IMF za leto 2006 pa je 2,0 %. V Indiji pa je leta 2005 indeks cen potrošnih dobrin porasel bolj, in sicer za 4,2 %, napoved IMF za leto 2006 pa je 4,8 % (World Economic Outlook, 2006, str. 194).

oziroma 1,3 %. Tudi posojilne stopnje so bile na Kitajskem na izjemno nizki ravni, t.j. precej nižji od rasti BDP⁸, kar je stimuliralo ustvarjanje novega kapitala. V Indiji je bila realna posojilna stopnja sicer vseskozi višja in se je v povprečju gibala blizu stopnje rasti BDP. Vendar to še ne pomeni, da so vsa kitajska in indijska podjetja deležna enakega dostopa do bančnega sistema in kreditov. Stroški kapitala za mala in srednje velika podjetja so namreč mnogo večji v primerjavi z velikimi podjetji, zato se morajo le-ta zanašati v glavnem na kredite iz neformalnega sektorja (Trade and Development Report, 2005, str. 36).

Tudi realni menjalni tečaj, ki odraža glavne zunanje monetarne pogoje, je bil v obeh državah relativno stabilen in na nizki ravni, kar je prispevalo k visoki stopnji konkurenčnosti na svetovnem trgu in pozitivno vplivalo na rast izvoza. Finančni krizi v Indiji (1991) in na Kitajskem (1994) sta povzročili radikalno spremembo njunih monetarnih režimov. Obe državi sta uvedli režim uravnavanega fleksibilnega tečaja, pri čemer se centralni banki nista odrekli pravici do poseganja na trg (Exchange Rate of China, 2000; Exchange Rate of India, 2000). V obdobju po azijski finančni krizi (1997-98) so kitajske oblasti vodile politiko nakupovanja tuje valute glede na povpraševanje trga, s čimer so držale menjalni tečaj na praktično konstantnem nivoju⁹. V tem času je učinkoviti menjalni tečaj juana sledil dolarju. Intervencije za ohranjanje stabilnega nominalnega menjalnega tečaja glede na dolar so se začele sredi leta 2001 in so bile velikega obsega. Rezerve so konec leta 2004 znašale že 32 % BDP, kar predstavlja podvojitev deleža rezerv v BDP ter skoraj trikratno nominalno povečanje¹⁰. Posledica take politike je bila deprecijacija realnega učinkovitega menjalnega tečaja juana (Herd et al., 2005, str. 58).

Monetarna stabilnost in konkurenčni menjalni tečaj sta v obeh državah delovala kot trdna podpora in stabilizacijska elementa v obdobju visoke rasti, ne da bi pri tem napajala inflacijo. Tovrstna kitajska politika ohranjanja juana na umetno nizki ravni je naletela na številne negativne odzive njenih trgovskih partneric. Kitajska je v zadnjem času le popustila pod močnimi političnimi pritiski in julija 2005 rahlo prilagodila svoj zunanji monetarni režim z uvedbo večje fleksibilnosti menjalnega tečaja¹¹. V nasprotju s kitajsko pa indijska monetarna politika ter njena valuta indijska rupija nikoli nista sprožali pretiranih polemik (Trade and Development Report, 2005, str. 36).

2.1.4. Demografija

Kitajska in Indija skupaj predstavljata kar 40 % svetovnega delovno sposobnega prebivalstva (populacija v starostni skupini 15-64 let). Razen tega imata v primerjavi z razvitimi državami ogromen presežek v aktivni populaciji. To sta ključna dejavnika naraščajoče vloge Kitajske in Indije v globalni konkurenčnosti in dinamiki proizvodnje. Do leta 2015 bo samo Indija prispevala kar 138 milijonov delavcev, Kitajska pa dodatnih 67 milijonov delavcev v množico

⁸ Razlika med stopnjo rasti BDP in posojilno stopnjo lahko služi kot približek za stopnjo donosa na investicije v fiksni kapital.

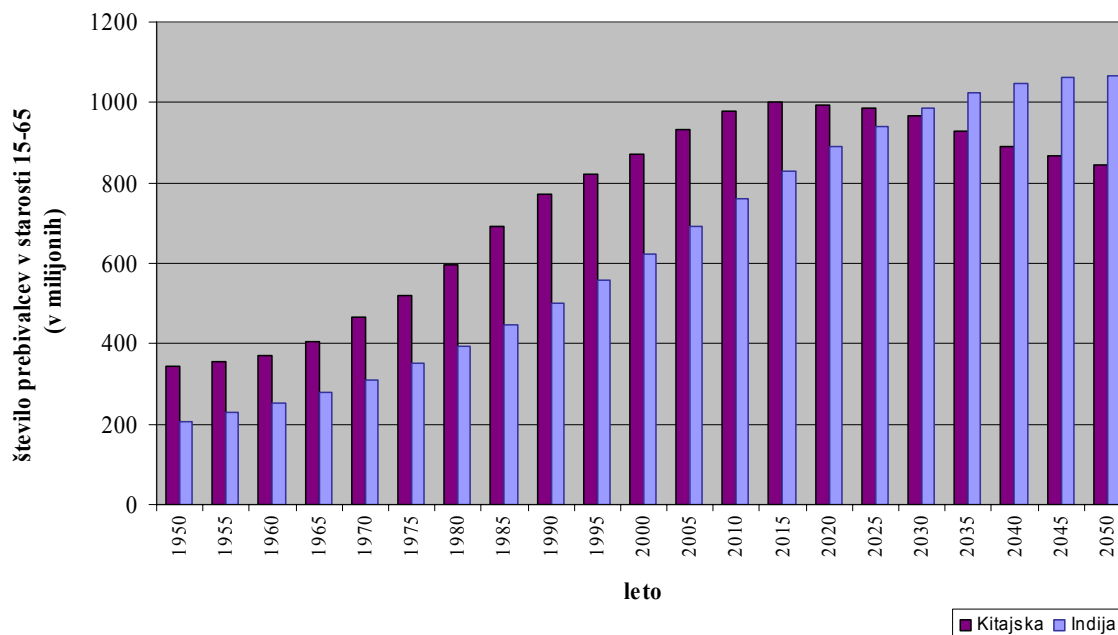
⁹ Dovoljena dnevna volatilitnost kitajske nacionalne valute renmibi oz. juan glede na dolar je bila v ozkem pasu v povprečju 8 baznih točk v primerjavi s 60 baznimi točkami za evro in 72 baznimi točkami za jen v obdobju od januarja 1994 do marca 2005.

¹⁰ Konec leta 2005 so po poročilu kitajske državne uprave za menjalni tečaj tuje rezerve znašale že 818,9 milijard dolarjev (Forex Reserves, 2006).

¹¹ V bodoče ima Kitajska namen fiksiranja svoje valute na košarico valut v nasprotju z dosedanjim režimom vezave na dolar.

svetovne delavske populacije, kar prikazuje Slika 3. Za primerjavo, ZDA bodo v istem obdobju 2005-2015 tja prispevale 16 milijonov ljudi, medtem ko se bo število delovno aktivnega prebivalstva v Evropi celo zmanjšalo za 11 milijonov.

Slika 3: Delovno sposobno prebivalstvo Kitajske in Indije v obdobju 1950-2050*

* Potencialno delovno aktivno prebivalstvo v obdobju 1950-2050.

Vir: World Population Prospects, 2004.

Na Kitajskem je od poznih 60. let naprej prišlo do hitrega padca stopnje obremenjenosti s starim prebivalstvom¹² (glej Prilogo 3). Tudi v Indiji je od 70. let naprej prišlo do zmanjšanja stopnje obremenjenosti s starim prebivalstvom, vendar je do izboljšave prišlo mnogo počasneje. Medtem ko je bila stopnja obremenjenosti še leta 1970 v obeh državah enaka, je v naslednjem obdobju na Kitajskem prišlo do strmega padca. Leta 2003 je bila ta stopnja kar 18 odstotnih točk nižja od indijske. Dejansko bo stopnja starostne obremenjenosti na Kitajskem nižja kot v Indiji vse do leta 2025, čeprav naj bi se ustalila pri okoli 40 % že leta 2010. Po letu 2025 bo na Kitajskem prišlo do naglega porasta stopnje starostne obremenjenosti. Bolj pomembno je, da se bo po letu 2010 stopnja starostne obremenjenosti v ZDA in Zahodni Evropi začela opazno poslabševati, s čimer se na Japonskem soočajo že vse od leta 2000. To daje Indiji in Kitajski še dodaten pomen v globalni gospodarski dinamiki.

V zadnjih letih je na Kitajskem prišlo do močnega zmanjšanja rasti prebivalstva, kar je posledica politike enega otroka, ki so jo začeli izvajati po letu 1980. Po drugi strani rast števila prebivalstva v Indiji kljub temu, da je že dosegla najvišjo raven rasti, ostaja precej večja kot na Kitajskem, kar se kaže v zmanjševanju razlike v velikosti indijske in kitajske populacije. Prebivalstvo Indije raste po stopnji 1,6 % v primerjavi z 0,8 % stopnjo rasti kitajskega

¹² Stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom je opredeljena kot razmerje med številom prebivalstva, starega 65 let in več, in številom prebivalstva v starostni skupini od 15 do 64 let.

prebivalstva. V obdobju 2000-2050 bo imelo po pričakovanjih Združenih narodov (UN) indijsko prebivalstvo 0,9 % sestavljeno letno stopnjo rasti v primerjavi s kitajsko 0,2 % stopnjo, kar pomeni, da bo Indija leta 2030 zamenjala Kitajsko kot država z največjim številom prebivalstva na svetu (Ahya, Xie, 2004, str. 11).

Kitajska je uspešno izkoristila prednost svoje naraščajoče populacije v delovni dobi s tem, da je ustvarila dovolj produktivnih delovnih mest zanjo, kar se je odrazilo v višjih prihrankih, ki so pomagali financirati višjo akumulacijo fizičnega kapitala in posledično rast BDP. Po drugi strani je politika enega otroka, poleg stabilizacije stopnje rojstev, prinesla tudi določene ekonomske in socialne stroške: rastoča starejša populacija z neustrezno državno in družinsko podporo, nesorazmerno veliko število dečkov glede na deklice (zelo pogosti so splavi ženskih zarodkov zaradi želje po moškem potomcu) ter povečana stopnja smrtnosti žensk in dojenčkov. Takšne razmere bi lahko vodile v destabilizacijo družbe in povečanje kriminala, saj vse večje število moških ne more najti življenjske partnerice (Feng, 2005, str. 1).

3. TRENDI V POTROŠNJI

Dvig dohodka na prebivalca z nizke ravni je povezan z naraščanjem potrošnje hrane na prebivalca ter s premikom v strukturi izdatkov gospodinjstev v smeri manjše potrošnje primarnih proizvodov, predvsem hrane, proti industrijskim proizvodom, kot so tekstil in oblačila, leseni in papirni proizvodi, stroji (npr. gospodinjski aparati) in kemikalije (npr. zdravila). Prav tako pride tudi do porasta povpraševanja po storitvah, kot so transport (osebna prevozna sredstva), električna in stanovanja (vključno s pohištvo in gospodinjskimi napravami). Posledično se relativni izdatki za hrano zmanjšajo kljub absolutnemu povečanju izdatkov za hrano.

Kitajski domači trg je mnogo večji in precej bolj razvit od indijskega. Stopnja penetracije in potrošnja na prebivalca sta višji za večino industrijskih proizvodov, opredeljenih v širše skupine. Nadalje je razlika vidna v realnih privatnih potrošnih izdatkih na prebivalca, ki so na Kitajskem v obdobju 1994-2004 v povprečju narasli za 7,4 % letno v primerjavi s 3,4 % v Indiji.

Višja penetracija za večino proizvodov na Kitajskem je posledica skoraj dvakrat višjega dohodka na prebivalca na Kitajskem kot v Indiji. Potrošna košarica v Indiji je še vedno relativno primitivna in obsega predvsem proizvode, kot so hrana, pijača in tobak (glej Tabelo 3, str. 13). Povprečen Indijec potroši približno 48 % svojih izdatkov za proizvode, ki ne spadajo v skupino s hrano, medtem ko povprečen Kitajec za te proizvode potroši kar 62 %. Naslednji pomemben dejavnik, ki vpliva na stopnjo penetracije za industrijske proizvode, nepovezane s hrano, je poleg dohodka tudi nizka cena proizvodov. Na podlagi raziskave, ki sta jo izvedla Confederation of Indian Industry (CII) in McKinsey Global Institute, so dolgotrajne potrošne dobrine na Kitajskem v povprečju kar za 28-33 % cenejše kot v Indiji (Ahya, Xie, 2004, str. 15). Nizka rast zaposlenosti prav tako vpliva na nizko stopnjo penetracije za dobrine širše potrošnje. V drugi polovici 90. let je letna stopnja rasti zaposlenosti v Indiji padla na 1,1 %, kar je pod stopnjo rasti delovne sile (Mukherji, 2006, str. 11). Trend počasne rasti v priložnostih za produktivno zaposlitev se odraža tudi v analizi Nacionalne vzorčne raziskave o izdatkih gospodinjstev iz leta

2000/01. Na podlagi te analize za obdobje 90. let ni bilo moč zaznati nobene pozitivne spremembe v realnih potrošnih izdatkih na prebivalca za najrevnejših 70 % celotne populacije in posebej ne za najrevnejših 80 % kmečke populacije. Še več, proti koncu tega obdobja je prišlo celo do padca izdatkov na prebivalca (Ahya, Xie, 2004, str. 15).

Tabela 3: Potrošna košarica Kitajske in Indije leta 2002 (v %)

<i>Proizvodna skupina</i>	<i>Kitajska</i>	<i>Indija</i>
Hrana, pijača in tobak	38	52
Izobraževanje in prosti čas	11	4
Oblačila in obutev	11	5
Transport in komunikacije	7	14
Gospodinjsko blago in storitve	9	3
Stanovanje	6	7
Medicina in zdravstvo	5	5
Gospodinjska goriva	5	3
Razno	8	7

Vir: Ahya, Xie, 2004, str. 15.

V primeru dobrin, ki so odvisne od fiksnih investicij, se razkorak še poveča, saj je kitajska potrošnja kar mnogokratnik indijske. Potrošnja dobrin kot so jeklo, cement, aluminij, baker ter ostalih podobnih gradbenih materialov je na Kitajskem znatno večja (glej Prilogo 4). V splošnem je potrošnja teh dobrin odvisna od fiksnih investicij, specifično od investicij v infrastrukturo. Kot sem že omenila, so fiksne investicije same odvisne od nacionalne stopnje varčevanja in količine investiranega tujega kapitala. Ker sta tako stopnja varčevanja kot tudi NTI na Kitajskem bistveno večji kot v Indiji, razlika v potrošnji ni presenetljiva. Skupni izdatki za elektriko, gradbeništvo, transport, telekomunikacije in nepremičnine so na Kitajskem znašali 260 milijard dolarjev (20,3 % BDP), kar je ogromno glede na skromnih 31 milijard dolarjev izdatkov v Indiji (6,0 % BDP).

Na podlagi analize, ki so jo izvedli strokovnjaki ameriške banke Morgan Stanley, Indija v potrošnji na prebivalca določenih ključnih dobrin¹³ zaostaja za Kitajsko okoli 5 do 20 let pod predpostavko, da se njeni sedanji trendi rasti potrošnje in realnega BDP nadaljujejo tudi v prihodnje. Četudi bi Indiji uspel velik premik naprej in bi sledila trenutnim kitajskim stopnjam rasti potrošnje in realnega BDP, bi še zmeraj ostala v 4-15 letnem zaostanku za Kitajsko (Ahya, Xie, 2004, str. 15-17).

3.1. NARAŠČAJOČI RAZRED POTROŠNIKOV

Po podatkih Chinese Academy of Social Sciences (CASS) je srednji sloj leta 2003 na Kitajskem predstavljal 19 % celotne populacije, leta 2020 pa naj bi obsegal že 40 % populacije¹⁴. Francoska banka BNP Paribas Peregrine je ocenila, da je bilo leta 2002 približno 50 milijonov

¹³ Dobrene iz omenjene analize so predstavljene v Prilogi 4.

¹⁴ Po klasifikaciji CASS v srednji razred sodijo družine s premoženjem v vrednosti od 150.000 juanov (\$18.137) do 300.000 juanov (\$36.275).

gospodinjstev v srednjem razredu. Številka naj bi leta 2010 narasla na 100 milijonov¹⁵. Po uradnih podatkih Nacionalnega statističnega urada Kitajske (NBS) je leta 2005 v srednji razred sodilo 13 % urbanih gospodinjstev oziroma 24,5 milijonov gospodinjstev s skupno 75 milijoni ljudi, medtem ko se bo do leta 2010 delež teh gospodinjstev dvignil na 25 %, kar je 57 milijonov gospodinjstev oziroma 170 milijonov ljudi. Čeprav se številke med seboj precej razlikujejo, je splošen trend očiten – v kitajski družbi se hitro poraja skupina relativno premožnih ljudi. Že 100 milijonov ljudi bi bila namreč številka, ki bi približno predstavljala celoten srednji razred v ZDA (Zhigang, 2004).

Indijski srednji sloj je še večji od kitajskega. V Indiji je srednji razred po podatkih Nacionalne vzorčne raziskave v obdobju 1999-2000 štel 241 milijonov ljudi, od tega jih je 62 milijonov sodilo v zgornji srednji razred, katerega potrošnja je predstavljala okoli 40 % celotne potrošnje srednjega razreda¹⁶. Nadalje je v Indiji kar 17 milijonov ljudi izjemno bogatih, ta številka naj bi se v roku petih let dvignila na 35 milijonov. Več kot 40 milijonov ljudi ima že sedaj enako kupno moč kot Američani. Sodeč po tem so indijski bogataši še bistveno premožnejši od kitajskih bogatašev (Hasan, 2006).

Leta 2005 je trg osebnih avtomobilov na Kitajskem dosegel okoli 5,92 milijona, kar pomeni drugi največji globalni trg (China stands as world's 2nd largest auto market, 2006). Kitajska baza uporabnikov mobilnih telefonov je s 350 milijoni uporabnikov že nekaj let največja na svetu, do leta 2009 pa naj bi se dvignila na 600 milijonov. Poleg tega naj bi Kitajska v roku dveh let prehitela ZDA v številu gospodinjstev, priklapljenih na širokopasovno internetno omrežje. Tudi indijski potrošni trg je na enaki eksplozivni poti, kot je bil kitajski pred petimi leti. Od leta 2000 naprej je namreč število uporabnikov mobilnih telefonov s 5,6 milijona naraslo na 55 milijonov.

Morda je še pomembnejše dejstvo, da kitajski in indijski potrošniki ter podjetja zahtevajo najnovejšo tehnologijo in dizajn. Raziskave kažejo, da vedenje in težnje mladih Kitajcev in Indijcev odražajo enake značilnosti kot njihovi ameriški kolegi pred nekaj leti. Tržna raziskava o več tisoč mladih iz obeh držav, ki jo je izvedla marketinška firma Grey Global Group, je pokazala, da so le-ti prežeti s silnim optimizmom o prihodnosti, verjamejo, da je prihodnost v njihovih rokah in dojemajo proizvode kot statusne simbole. To pomeni, da bosta državi predstavljali veliko preizkušnjo za naslednjo generacijo podjetij za multimedije, omrežno opremo in brezžične internetne storitve in bosta igrali večjo vlogo pri postavljanju novih svetovnih standardov. Pričakujemo lahko, da se bo Kitajska na področju postavljanja trendov potrošne elektronike že v naslednjih nekaj letih iz zasledovalke prelevila v voditeljico (Engardio, 2005, str. 55).

---

¹⁵ Leta 2002 so imela gospodinjstva v srednjem razredu povprečni letni dohodek 75.000 juanov (\$9.068) in premoženje 310.000 juanov (\$37.485). Leta 2010 naj bi povprečni letni dohodek posameznega gospodinjstva znašal 150.000 juanov (\$18.137), premoženje pa 620.000 juanov (\$74.969).

¹⁶ Povprečna potrošnja na prebivalca v srednjem razredu je 12.546 rupij, pri čemer je zgornji srednji razred (zgornja tretjina) kvalificiran s povprečno letno potrošnjo 20.196 rupij, spodnji srednji razred pa s povprečno letno potrošnjo 9.896 rupij.

Poleg razcveta avtomobilske industrije, restavracij s hitro prehrano ter modne industrije znanih blagovnih znamk se razvoj Kitajske in Indije kaže v povečanih potrošnih izdatkih za storitve, kot so turizem, zabava ter ostale oblike prostega časa. Leta 2003 je, na primer, kar 20,2 milijona kitajskih turistov potovalo v tujino (leta 1998 samo 8,4 milijona). V prihodnosti naj bi se ta trend zaradi naraščajoče kupne moči le še povečeval. Tega se zavedajo tudi mnoge industrije s področja turizma v številnih azijskih in evropskih državah, ki se pospešeno pripravljajo na prihod množice kitajskih turistov (Kalish, 2005, str. 6). Po napovedih Svetovne turistične organizacije (UNWTO) naj bi Kitajska do leta 2020 postala prva svetovna turistična destinacija in četrta največja generatorka turistov. Podoben trend je prisoten v Indiji, kjer se število turistov v zadnjih letih povečuje po povprečni letni stopnji 15-20 % in po ocenah UNWTO trenutno znaša preko 5 milijonov. Poleg tega Indijci veljajo za zelo zapravljive turiste. Visoka rast in naraščajoča kupna moč prebivalcev Kitajske in Indije zato vse bolj povečujeta mednarodno zanimanje ter turistični potencial teh dveh trgov (WTO in Asia and The Pacific, 2004, str. 7-10).

In kaj podatki o velikanskem potencialu ogromnega kitajskega in indijskega trga pravzaprav pomenijo za vodilna svetovna trgovska podjetja? Preprosto to, da ne morejo prezreti množice, potrošnje željnih, Kitajcev in Indijcev in morajo biti prisotna na trgih, ki bodo v bodoče zaslužni za največji delež rasti njihove prodaje in dobička.

4. VZORCI V ZUNANJI TRGOVINI

Kitajski je v preteklih dveh desetletjih uspelo znatno povečati svojo zunanjo trgovino. Izvoz in uvoz dobrin in storitev kot delež BDP¹⁷ je leta 2003 znašal 67 % v primerjavi s komaj 22 % leta 1982. V Indiji je ta delež leta 2003 znašal 28 % v primerjavi s 15 % leta 1991, ko je prišlo do začetka ključnih reform. Počasnejša rast deleža zunanje trgovine v BDP Indije je bila posledica relativno poznega umika trgovinskih ovir. Nasprotno je Kitajska drastično znižala svoje carine. Carine kot delež vrednosti uvoza so padle iz 17 % leta 1985 na okoli 3 % leta 2004. Indija je bila mnogo počasnejša pri zmanjševanju uvoznih carin, ki še vedno predstavljajo približno 15 % vrednosti uvoza (Ahya, Xie, 2004, str. 10).

Kitajska in Indija zavzemata pomembni vlogi v svetovni trgovini. Dejansko je Kitajska precej uspešnejša, saj je bila leta 2004 tretja največja izvoznica trgovskega blaga z mnogo večjim deležem svetovnega izvoza od Indije, ki je zasedla šele 30. mesto¹⁸ (glej Sliko 4, str. 16). Kitajski izvoz je skoraj 8-kratnik indijskega, kar je posledica uspeha domače industrije. Izvoz blaga je v obdobju 1990-2004 rasel po povprečni letni stopnji 18,1 %, po vstopu Kitajske v Svetovno trgovinsko organizacijo (WTO) leta 2001 pa je bila v zadnjih treh letih povprečna letna stopnja rasti celo 30,7 %. V istem obdobju je bila povprečna letna stopnja rasti v Indiji nižja za 6,8 % točk.

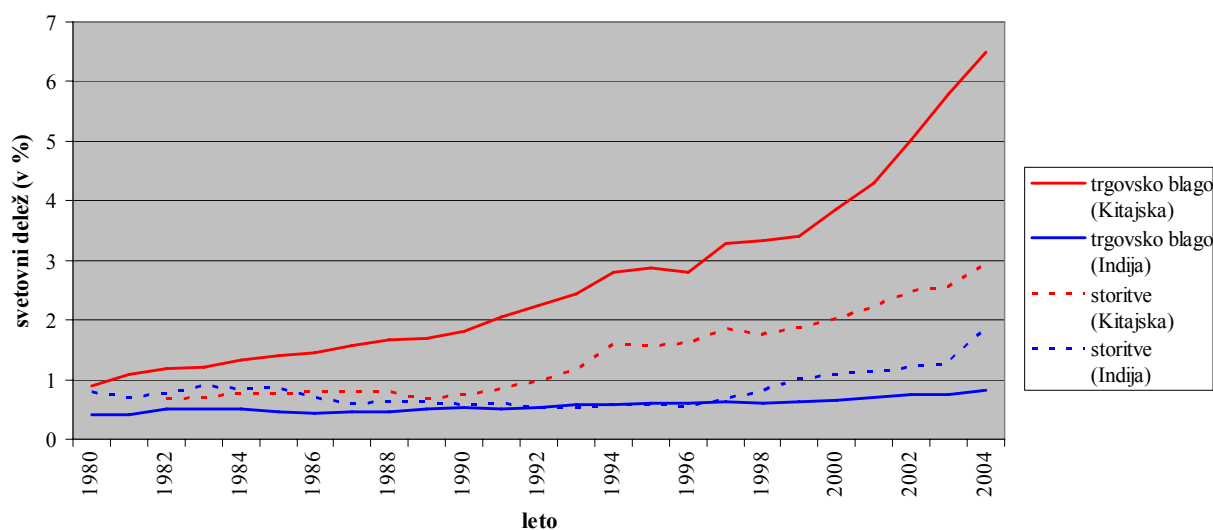
---

¹⁷ Razmerje med zunanjo trgovino in BDP je eden izmed kazalnikov pomembnosti zunanje trgovine za državo oz. kazalec odprtosti gospodarstva.

¹⁸ Vključena je trgovina znotraj EU.

Slika 4: Tržni delež Kitajske in Indije v izvozu trgovskega blaga in storitev v obdobju 1980-

2004

Vir: WTO Statistics Database, 2006.

Relativno bolj uspešno kot pri izvozu blaga se je Indija izkazala pri izvozu storitev, kjer je leta 2004 dosegla 16. mesto v primerjavi z 9. mestom Kitajske (International Trade Statistics, 2005). Čeprav Kitajska na agregatnem nivoju očitno prednjači tudi pri izvozu storitev z še enkrat višjim svetovnim tržnim deležem od Indije, se danes razlika med državama zmanjšuje, saj storitve v Indiji rastejo po višji stopnji kot na Kitajskem. Kitajska se je za doseganje rasti vse od začetka reform zanašala na izvoz. Indija v zadnjem času vse bolj poizkuša slediti tej poti. Toda struktura izvoza in uvoza obeh držav ostaja povsem drugačna.

4.1. STRUKTURA IZVOZA

V kitajski izvozni strukturi so od naftnih kriz v 70. pa do sredine 80. let 20. stoletja največji del zavzemali primarni proizvodi, predvsem goriva in prehrabneni izdelki (glej Tabelo 4, str. 18). Sledil je nagel porast domačega povpraševanja po energiji ravno v času znatnega padca cen nafte na svetovnih trgih, kar je precej zmanjšalo pomen izvoza primarnih dobrin. V sredini 90. let je največjo vlogo prevzel izvoz delovno in z viri intenzivnih proizvodov, kot so tekstil, oblačila in obutev. Leta 2002 je Kitajska predstavljala 30 % svetovne trgovine z igračkami in skoraj petino svetovne trgovine s tekstilom (Spatafora, Yang, Feyzioğlu, 2004, str. 84). Poleg tega se je povečeval pomen elektronike, ki je leta 2003 zavzela vodilen položaj s skoraj tretjino celotnega izvoza. Izvoz elektronike je dokaj enakomerno razporejen med dokončane proizvode ter sestavne dele in komponente, kar je odraz dejstva, da pretežen del montažnih procesov na Kitajskem temelji na uvoženih inputih (Trade Development Report, 2005, str. 68). Kljub temu so prisotni določeni znaki, ki nakazujejo, da je prišlo do dviga domače dodane vrednosti v izvozu kitajske predelovalne industrije. Po podatkih kitajske carinske statistike se je izvozno uvozno razmerje predelave z uvoženimi materiali stalno dvigovalo, in sicer, iz 1,2 leta 1994 na približno 1,7 konec leta 2004 (Lemoine, Ünal-Kesenci, 2004, str. 840-841). Največji doprinos k dvigu dodane vrednosti je imel po vsej verjetnosti prav sektor elektronike, saj vse večji delež sestavnih delov in komponent prihaja iz domače proizvodnje. To velja predvsem za sestavne dele, ki so predmet

trgovine med različnimi tujimi podružnicami, lociranimi na Kitajskem. Na dinamiko domače dodane vrednosti v sektorju elektronike je najbolj vplival nedaven premik procesa sestave čipov (proces, ki ustvarja največjo dodano vrednost v elektronski industriji) iz razvitih držav v vodilne azijske izvoznike elektronike, kamor sodi tudi Kitajska. Privlačnost Kitajske, kot nove lokacije za dizajn čipov, izhaja iz kombinacije različnih dejavnikov, ki vključujejo relativno nizke plače za strokovno delovno silo, politične spodbude v obliki davčnih popustov, bližino ponudnikov dizajna in tehničnih podpornih storitev ter nenazadnje tudi naraščajočega števila končnih uporabnikov v hitro rastočih trgih azijskih držav v razvoju (Trade and Development Report, 2005, str. 68).

Po poročanju Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) je Kitajska z letom 2004 postala največja izvoznica blaga informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT)¹⁹, s čimer je prehitela ZDA, ki so v izvozu IKT dominirale od samega začetka (glej Prilogo 5). Do izrednega razmaha IKT na Kitajskem je prišlo po letu 2001, ko je povprečna rast izvoza v obdobju 2002-2004 znašala približno 48 % (v tekočih dolarjih). Leta 2002 je imela Kitajska prvič v zgodovini presežek v trgovini s proizvodi IKT. Največji izvozni trgi Kitajske so ZDA (24 % celotnega izvoza), Hong Kong²⁰ (23 %), EU-15 (20 %) in Japonska (10 %). Poleg tega je Kitajska daleč največji izvoznik blaga IKT v ZDA. Delež ameriškega uvoza IKT iz Kitajske je z 10 % leta 2000 narasel na 27 % leta 2004. Večinoma gre za prenosne in standardne osebne računalnike, sorodno računalniško opremo ter potrošne izdelke, kot so na primer fotoaparati.

Čeprav je daleč najpomembnejši kitajski izvozni artikel iz skupine IKT računalniška in sorodna oprema s 46,4 % celotnega izvoza, pa je prišlo tudi do naglega porasta avdio in video opreme (18,5 % izvoza) in telekomunikacijske opreme (14,1 % izvoza). Najbolj osupljiv je vzpon telekomunikacijske opreme, ki je imela v obdobju 1996-2004 več kot 36 % povprečno letno stopnjo rasti, kar je druga najvišja rast za računalniško opremo. V zadnjem letu je rast izvoza telekomunikacij znašala celo neverjetnih 76 % (glej Prilogo 5). Poleg tega drugi največji izvozni artikel predstavljajo elektronske komponente same (19,3 %), četudi je uvoz teh komponent še mnogo višji od izvoza (OECD finds that China is biggest exporter of ICT goods, 2006).

Trenutno Kitajska cilja na IKT sektor kot strateški sektor, ki bo pripomogel k procesu modernizacije njenega gospodarstva. Izvoz blaga IKT namreč že od 90. let naprej predstavlja vse večji del celotnega izvoza blaga Kitajske, hkrati pa se njegov pomen povečuje tudi v svetovnem merilu. Kitajska pa ne razvija samo strojne opreme. Medtem ko se južna obalna regija razvija kot proizvodni center strojne opreme, območje Zhongguancun v predmestju Pekinga hitro postaja center za razvoj programske opreme. V nasprotju s kitajskim uravnoveženim razvojem IKT sektorja se je Indija specializirala izključno v razvoju programske opreme (Katsuno, 2005, str. 17-19). Vendar pa Kitajska kljub 35 visokim šolam za računalniško programiranje in

---

¹⁹ OECD definira IKT sektor kot kombinacijo proizvodnih in storitvenih industrij, ki zajemajo, prenašajo ter prikazujejo podatke in informacije v elektronski obliki. Ta definicija temelji na Mednarodni standardni klasifikaciji dejavnosti (ISIC Rev. 3). Glede na to, da je v omenjenem poročilu OECD zajet le izvoz proizvodov ne pa tudi storitev IKT, lahko ta izvoz v grobem razumemo kot izvoz elektronike, katere pomen v strukturi izvoza Kitajske je predstavljen v predhodnem odstavku.

²⁰ Velik delež izvoza IKT dobrin v Hong Kong je nato od tam ponovno izvožen in poslan na končno destinacijo.

ambicioznim načrtom o 200.000 novih diplomantih inženirske stroke na leto še vedno močno zaostaja v razvoju programske opreme (Engardio, 2005, str. 56).

Tabela 4: Struktura izvoza blaga Kitajske in Indije po proizvodnih skupinah v obdobju 1985-2003* (v %)

<i>Proizvodna skupina</i>	KITAJSKA			INDIJA		
	1987	1995	2003	1985	1995	2003
<i>Primarne dobrine</i>	37,7	15,7	9,2	41,8	25,6	23,0
Vsi prehrabeni izdelki	15,6	8,3	4,4	25,3	19,0	11,4
Neobdelani kmetijski proizvodi	6,3	1,8	0,7	2,8	1,3	0,8
Minerali, rude in kovine	3,4	2,1	1,6	7,6	3,6	0,6
Goriva	12,4	3,6	2,5	6,0	1,7	5,9
<i>Delovno in z viri intenzivni proizvodi</i>	35,7	37,3	27,7	42,2	48,5	40,3
Tekstil	16,2	9,5	6,2	11,6	14,0	11,0
Obleke	14,5	16,3	11,9	10,2	13,2	10,7
Obutev, usnjeni izdelki, kovčki, potovalke, ipd.	2,4	6,8	4,5	6,8	4,4	2,9
Leseni, plutovinasti in papirni izdelki	1,4	2,4	3,3	0,2	0,5	0,7
Nekovinski mineralni izdelki	1,2	2,3	1,8	13,4	16,4	14,9
<i>Nizko-strokovni in tehnološko intenzivni proizvodi</i>	4,0	8,8	7,2	2,5	6,2	9,2
Železo in jeklo	1,1	3,7	1,2	0,5	3,3	5,1
Montažni železni izdelki	2,2	3,0	3,3	1,4	1,9	3,3
Enostavna transportna sredstva	0,3	1,5	2,0	0,6	1,1	0,6
Ladje in čolni	0,4	0,6	0,7	0,0	0,0	0,2
<i>Srednje-strokovni in tehnološko intenzivni proizvodi</i>	6,4	8,8	12,1	5,8	6,3	8,4
Izdelki iz kavčuka in plastike	0,5	2,2	2,2	0,8	1,7	13,4
Ne-električni stroji	1,4	3,2	4,9	3,0	2,2	3,3
Električni stroji, brez elektronike	0,6	3,0	4,2	1,0	0,7	1,4
Cestna motorna vozila	3,9	0,4	0,6	0,9	1,8	2,0
<i>Visoko-strokovni in tehnološko intenzivni proizvodi</i>	7,8	8,8	7,1	4,2	8,6	12,4
Industrijski kemični proizvodi	5,0	5,0	3,8	2,2	5,9	8,5
Farmaceutski izdelki	1,1	1,1	0,7	1,5	2,3	3,2
Letala	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1
Znanstveni instrumenti	1,6	2,6	2,6	0,4	0,3	0,6
<i>Elektronika</i>	3,4	12,3	30,3	0,8	1,9	1,9
Komunikacijska oprema (brez sestavnih delov) in gospodinjska oprema	2,3	4,4	6,0	0,1	0,2	0,3
Računalniki in pisarniški stroji (brez sestavnih delov)	0,3	2,1	9,9	0,1	0,3	0,3
Sestavni deli in komponente ^o	0,7	5,8	14,4	0,5	1,3	1,3
<i>Ostali proizvodi</i>	5,1	8,1	6,2	2,6	2,8	4,7

* Za Kitajsko je na voljo le podatek za leto 1987.

^o Vključuje proizvode iz skupin 759 (deli in pribor za pisarniške stroje), 764 (oprema za telekomunikacijo), 772 (elektronska vezja) in 776 (elektronske cevi in tranzistorji) Standardne mednarodne trgovinske klasifikacije (SITC).

Vir: Trade and Development Report, 2005, str. 67.

V nasprotju z močno nadgradnjo kitajske izvozne strukture je bilo v strukturi izvoza blaga Indije malo sprememb. Čeprav je, podobno kot na Kitajskem, prišlo do znižanja deleža primarnih proizvodov ter porasta deleža tekstila in oblačil, omenjeni premik še zdaleč ni dal takih rezultatov kot na Kitajskem. Štiri skupine delovnih in z naravnimi viri intenzivnih proizvodov – prehrambeni izdelki, nekovinski proizvodi (npr. žlahtni kamni, nakit in podobni proizvodi), tekstil in oblačila – skupaj namreč še vedno obsegajo približno polovico indijskega izvoza blaga. Takšna struktura je tipična za države na zgodnji stopnji industrializacije. Do glavnih sprememb v izvozni strukturi bo najverjetneje šele prišlo, kajti komaj nedavno tega so se zgodile nekatere pomembne reforme na področju trgovinske politike.

Na strukturo indijskega izvoza sta imela pomemben vpliv dva instrumenta politike – kontrola cen in rezervacija določenih tržnih segmentov za majhna podjetja. Relativno majhen delež delovno intenzivne proizvodnje v Indiji naj bi bil vsaj deloma posledica slednjega instrumenta, ki je močno omejil nastanek masovne proizvodnje navkljub komparativni prednosti, ki jo ima Indija zaradi obilja nizko strokovne delovne sile. Po drugi strani je imela politika določanja maksimalnih cen pozitiven učinek na razvoj farmacevtske industrije, saj je povečala dobičkonosnost izvoza in posledično spodbudila domače farmacevtske firme k udejstvovanju v izvoznih aktivnostih (Amsden, 2001, str. 156). Poleg tega je pripomogla k spodbujanju inovacij, saj so bile lokalne firme, ki so proizvajale nova zdravila na podlagi domorodne tehnologije izključene iz kontrole cen v obdobju 5 let. Kljub temu gre največja zasluga za inovativnost indijske farmacevtske industrije Indijskemu patentnemu zakonu iz leta 1970, v katerem je zapisan cilj o razvoju neodvisne in samozadostne farmacevtske industrije. Zakon je močno olajšal pridobitev tuje tehnologije, saj je ščitil proizvodne procese ne pa proizvodov (dovoljeval je obratni inženiring – rekonstrukcijo enakih molekul s proizvodnimi tehnikami, ki so se razlikovale od tehnike inovatorja) (Zacharias, Farias, 2003, str. 1). To je omogočilo Indiji, da je postala vodilna svetovna izvoznica generičnih zdravil, hkrati pa domača podjetja obvladujejo kar 65 % domačega trga zdravil v primerjavi s 25 % leta 1971. V prihodnosti so izvozne možnosti indijskega farmacevtskega sektorja v veliki meri odvisne od učinkov novega Patentnega zakona iz leta 2005. Indija je morala namreč kot del obveznosti do WTO spremeniti svojo patentno zakonodajo, ki je s tem usklajena s Sporazumom o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine (TRIPS). Novi zakon omogoča pridobitev patentov tudi za proizvode, kar pomeni, da bo morala indijska farmacevtska industrija narediti korak naprej od imitacije k inovaciji zdravil (Chauvin, Lemoine, 2003, str. 36).

Omenila sem že, da je Kitajska na agregatnem nivoju uspešnejša v izvozu storitev. Podrobnejši pogled razkrije, da izvoz storitev vključuje transport in turizem, ki imata na Kitajskem skupaj več kot polovični delež v izvozu v primerjavi s tretjinskim deležem v Indiji (glej Prilogo 6). Toda najbolj očitna je razlika v računalniških in informacijskih storitvah, katerih delež v izvozu storitev Indije je skoraj polovičen v primerjavi z zanemarljivim deležem na Kitajskem (International Trade in Services, 2006).

Čeprav Indija do tega trenutka še ni doživela takega proizvodnega razcveta, ki je značilen za ostala hitro rastoča gospodarstva v Aziji, je postala vodilni izvoznik storitev informacijske

tehnologije (IT) in tako imenovanih storitev, ki jih informacijska tehnologija omogoča (ITES)²¹, kamor sodi tudi »outsourcing« poslovnih procesov (BPO)²². Izvoz storitev IT, ki predstavlja skoraj polovico celotne indijske industrije IT-ITES²³, je leta 2004/05 znašal 10 milijard dolarjev. Nadaljnjih 4,6 milijard dolarjev je prispeval zaslužek od ITES-BPO in 3,1 milijard dolarjev izvoz programske opreme ter raziskav in razvoja (R&R) (glej Prilogo 7). Glavna izvozna trga Indije sta Severna Amerika z 69 % deležem in Evropa s 23 % deležem celotnega zaslužka od izvoza (Indian IT Industry, 2006, str. 1-3).

Danes Indija predstavlja 65 % svetovnega trga »offshore« IT storitev in 46 % svetovnega trga BPO. Glede na to, da so se vse države skupaj do danes dotaknile le 10 % potencialnega trga, so možnosti za nadaljnjo rast še precejšnje. Do leta 2010 naj bi zaslužek od izvoza IT storitev in BPO v primeru 25 % povprečne letne rasti dosegel okoli 60 milijard dolarjev. Po napovedih finančnega ministrstva naj bi celotni sektor IT-ITES leta 2008 predstavljal 7,0 % BDP in 35 % zaslužka od celotnega izvoza v primerjavi z 4,1 % BDP leta 2004/05 (Economic Survey, 2006, str. 117).

Pogosto se za zgodbo o uspehu indijskega IT-ITES sektorja skriva več razlogov; od reform na področju telekomunikacij pa do velikega absolutnega števila visoko strokovne delovne sile. V Indiji vsako leto diplomira več inženirjev – leta 2004 okoli 215 tisoč, kar je drugo največje število za ZDA, leta 2005 pa že kar 284 tisoč – poleg tega pa je letni prirast novih IT profesionalcev približno 165 tisoč (Knowledge Professionals in India, 2006). Vendar pa razpoložljivost diplomantov za zaposlitev v domačih podjetjih trpi zaradi migracij le-teh v ZDA in drugod po svetu. Močna rast izvoza programske opreme in ITES je najverjetneje posledica drugih dejavnikov specifičnih za ta sektor kot so: mreža indijskih inženirjev, ki so bili rekrutirani s strani podjetij v ZDA v 80. letih, razširjeno obvladovanje angleškega jezika, priročna lokacija države (v smislu časovne cone) glede na ZDA, minimalna regulacija, manjša ranljivost transporta preko telekomunikacij, ki ga lahko uporablja storitvena industrija, v primerjavi s trenutnimi omejitvami v indijski infrastrukturi (kot so slab vodni in cestni transport), in morda najpomembneje, relativno slaba razvitost proizvodnega sektorja, kar močno zmanjšuje oportunitetne stroške strokovne delovne sile za zaposlitev v IT sektorju (Wood, Calandrino, 2000, str. 4). Poleg tega so pri razcvetu izvoza ITES pomembno vlogo igrali tudi specifični dogodki s strani povpraševanja, kot so prevzem skupne valute evro v EU, kar je zahtevalo predelavo velike količine podatkov iz nacionalnih valut v evre ter precejšnje število projektov v povezavi s t.i. milenijskim hroščem oziroma Y2K v poznih 90 letih. Specifika teh dogodkov je v tem, da so se zgodili ravno v trenutku, ko so se nekatere razvite države soočale s primanjkljajem delavcev s potrebnimi znanji v obdobju nepričakovane ekspanzije industrije IT. Posledično so se podjetja iz ZDA in Zahodne Evrope odločila za »outsourcing« aktivnosti IT v države z večjo

---

²¹ Tovrstne storitve vključujejo različne vrste poslovnih procesov in storitev (klicni centri, računovodske, bančne, zavarovalniške storitve), ki na široko uporabljajo elemente IKT, kot so programska oprema, strojna oprema in Internet (Singh, 2003, str. 3).

²² BPO je delegiranje enega ali več IT intenzivnih poslovnih procesov zunanjemu izvajalcu, ki si v zameno lasti, ureja in vodi izbrani proces na podlagi točno določenih in merljivih kriterijev uspešnosti (Business Process Outsourcing, 2006).

²³ Industrio IT-ITES v Indiji sestavljajo štiri segmenti: 1. IT storitve, 2. ITES in »outsourcing« poslovnih procesov (BPO) 3. inženirske storitve, R&R in programska oprema in 4. strojna oprema.

razpoložljivostjo usposobljene delovne sile in hkrati z mnogo nižjimi stroški plač teh strokovnjakov v primerjavi z domačimi strokovnjaki (Arora, Gambardella, 2004, str. 6).

Kljub optimističnim napovedim o visokih stopnjah rasti indijskega IT-ITES sektorja obstajajo precejšnje ovire, ki bi lahko preprečile njihovo uresničitev. Vzroki ležijo v višanju plač največjih strokovnjakov glede na plače istih strokovnjakov v ZDA, slabi infrastrukturi ter močni konkurenci na trgu, ki prihaja s strani držav z enako dobro izobraženo angleško govorečo delovno silo (Bangladeš, Irska, Pakistan, Šrilanka in Filipini) in drugih neangleško govorečih držav, med katerimi izstopa prav Kitajska (Srinivasan, 2005, str. 26-33). Poleg tega gre pričakovati, da bodo izboljšave v transportnih zvezah in nadaljnje ekonomske reforme zmanjšale trenutne slabosti, s katerimi se soočajo ostali indijski izvozni sektorji, kar bo preusmerilo del resursov iz sektorja IT (Wood, Calandrino, 2000, str. 4). V naslednjih nekaj letih se bo absolutna vrednost izvoza programske opreme in ITES še naprej povečevala zaradi vzpostavljenih zvez in izkušenj, še posebej, če Indiji uspe nadgradnja v smeri storitev višje stopnje, kot so sistemska arhitektura, dizajn in tehnološka strategija (Chadwick, 2003, str. 5).

4.2. STRUKTURA UVOZA

Vzdržno hitro rast in industrializacijo navadno spremlja rast uvoza (tako v absolutni vrednosti kot v deležu celotnega uvoza) primarnega blaga ter kapitalne opreme in vmesnih proizvodov (slednjih dveh v glavnem na začetni stopnji industrializacije). Primarne dobrine predstavljajo skoraj polovico celotnega uvoza Indije in petino celotnega uvoza Kitajske, saj imata obe državi velik delež uvoza goriv in vrste surovin (bombaž, kavčuk, les, železova ruda, neželezne kovine). Na Kitajskem je pomembno spremembo moč opaziti v naraščajočem deležu uvoza goriv, ki se je v zadnjih 15 letih povečal kar petkratno, a kljub temu ostaja mnogo manjši kot v Indiji, kjer uvoz goriv predstavlja skoraj tretjino celotnega uvoza (glej Prilogo 8). Za večino primarnih dobrin (z izjemo bombaža) je bila rast uvoza Indije precej manjša od rasti uvoza Kitajske, kar je verjetno posledica počasnejšega tempa industrializacije Indije v primerjavi s Kitajsko.

Nasprotno s pričakovanji je v zadnjih letih na Kitajskem in v Indiji prišlo do zmanjšanja deleža uvoza strojev, kar je morda odraz precejšnjega prikritega povpraševanja po napredni tehnologiji, ki bi se lahko predvsem na Kitajskem v prihodnosti izrazila v hitro rastočem uvozu visoke tehnologije. Poleg tega imajo pomembno vlogo tudi specifični dejavniki. V primeru Indije je zmanjšanje deleža strojev v celotnem uvozu tesno povezano z relativno omejenim deležem industrije v ekonomski strukturi države. V primeru Kitajske sovпада z naglo rastjo deleža elektronskih delov in komponent, ki danes predstavljajo skoraj petino celotnega uvoza v primerjavi z letom 1987, ko je bil njihov delež precej nepomemben. To so predvsem integrirana vezja oz. čipi, polprevodniki ter katodne cevi za televizijske aparate. Problem Kitajske je namreč pomanjkanje domače ponudbe vmesnih proizvodov, kar zmanjšuje relativno cenovno prednost njenih izvoznih aktivnosti, ki temeljijo na montaži proizvodov, v primerjavi s tistimi, ki temeljijo na nizkih stroških na enoto dela. Dejstvo, da na Kitajskem vlada pomanjkanje vmesnih proizvodov zahtevane kvalitete s strani domačih ponudnikov, znatno zmanjšuje finančne prednosti proizvodnje na Kitajskem. Toda nedavno je prišlo do močnega investiranja v domače

proizvodne kapacitete, kar bi znalo znatno zmanjšati odvisnost od uvoza sestavnih delov in komponent v elektronski industriji (Trade and Development Report, 2005, str. 63).

Mogoče je pričakovati, da bosta Kitajska in Indija tudi v prihodnosti vzdrževali relativno močno rast uvoza nafte in surovin, ki so ključne za zagotavljanje njenega gospodarskega zagona, kar povzroča preplah povsod po svetu. Hkratno močno povečanje povpraševanja po hrani iz obeh držav bi prav tako lahko resno vznemirilo svetovni trg hrane. Zaenkrat sta obe državi dokaj uspešni pri ohranjanju visoke stopnje samozadostnosti v kmetijstvu (z izjemo soje), a je na Kitajskem že opazna tendenca spremembe trgovine v smeri večje odvisnosti od uvoza kmetijskih izdelkov. Nekateri analitiki ocenjujejo, da bo Kitajska postala največji svetovni uvoznik kmetijskih proizvodov do leta 2020, ko bo njen uvoz s 5 milijard dolarjev leta 1997 porasel na 22 milijard dolarjev²⁴ (Rosegrant et al., 2001, str. 74). Po drugi strani bi se v slučaju nadgradnje strukture izvoza Kitajske v smeri relativno manjšega izvoza z viri in delovno intenzivnih proizvodov zmanjšal tudi uvoz surovin, kar bi povzročilo popoln preobrat tega trenda.

5. NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE (NTI)

5.1. VHODNE NTI

Kot mnoge druge države v razvoju sta Kitajska in kasneje tudi Indija naredili izreden premik od stanja sovražne nastrojenosti do tujega kapitala v 70. letih do prizadevanja za pritek le-tega v čim večjem obsegu od 80. let naprej. Vse odtlej je bila Kitajska pravi svetovni magnet za tuji kapital. Nasprotno se Indija s podobnim uspehom ne more pohvaliti. Delno ta razlika odraža zaupanje mednarodnih vlagateljev v možnosti rasti kitajskega gospodarstva in njihov skepticizem o uresničevanju reform v Indiji. Vendar vrzel v velikosti NTI je tudi zgodba o dveh diasporah. V obdobju 1985-1996 je kar dve tretjini tujega kapitala prišlo iz rok prekomorskih Kitajcev iz Hong Konga, Macaua in Tajvana, kjer živi okoli 30 milijonov etničnih Kitajcev, med katerimi imajo številni tesne vezi s celinsko Kitajsko. Po drugi strani so prekomorski Indijci mnogo bolj razpršeni po svetu in so imeli precej drugačno vlogo od kitajske diaspore²⁵ (The tiger in front, 2005, str. 7).

Aktivno spodbujanje pritoka tujega kapitala je eden izmed ključnih elementov kitajskega razvojnega modela, ki temelji na izvozno usmerjeni rasti. Prav naložbe multinacionalnih korporacij (MNK) so namreč najbolj zaslužne za izvozni razcvet in izboljšanje produktivnosti gospodarstva. Še leta 1988 so tuje podružnice predstavljale manj kot 9 % izvoza; leta 2003 je njihov delež poskočil na kar 54,8 % (Liang, 2004, str. 22). S svojim prihodom so MNK v državo vnesle ključna menedžerska znanja in tehnologijo ter hkrati uspešno izkoristile domačo delovno silo (Herd et al., 2005, str. 35). Poleg tega je njihova prisotnost v kitajsko gospodarstvo vnesla

²⁴ Ta ocena je narejena pod predpostavko hitre rasti produktivnosti v kmetijstvu, kar bo mogoče le z večjimi investicijami v kmetijske raziskave.

²⁵ Indijski inženirji so za krmilom pomembnega in vse večjega števila tehnoloških podjetij iz Silicijeve doline v ZDA - 10 % podjetij, ustanovljenih v obdobju 1995-2000, vodijo Indijci. Ko se je Indija uveljavila kot dobaviteljica programske opreme, je imelo združenje indijskih podjetnikov in strokovnjakov iz Silicijeve doline ključno vlogo pri prepričevanju višjega menedžmenta večine tehnoloških podjetij Silicijeve doline za ustanovitev razvojnih centrov v Indiji. Po razpočenju »dot com« mehurčka se je vrsta Indijcev iz ZDA vrnila v Indijo in tam ustanovila svoja podjetja (Srinivasan, 2005, str. 16).

komponento konkurenčnosti in prispevala k razvoju privatnega sektorja. Pritoki NTI na Kitajsko so izjemno hitro naraščali na začetku 1990. let, ko je kitajska vlada znatno liberalizirala svoj režim obravnave tujega kapitala, ki obsega spodbujanje, vodenje in administracijo projektov NTI²⁶. Zaradi spodbud, ki jih kitajska centralna in lokalna oblast namenjata tujemu kapitalu, je moč sklepati, da Kitajska privlači tako veliko NTI zato, ker vlada obravnava tuja podjetja bolje kot domača (Liang, 2004, str. 85).

V nasprotju s Kitajsko so NTI igrale manj pomembno vlogo pri razcvetu Indije. To je očitno iz deleža NTI v BDP, ki je bil v Indiji vseskozi mnogo nižji kot na Kitajskem. Leta 1990 je delež NTI v BDP Indije znašal manj od 0,1 % v primerjavi z 0,9 % deležem na Kitajskem; leta 2003 je predstavljal le 0,7 % v primerjavi z 3,8 % na Kitajskem. Do liberalizacije kapitalskih tokov v Indiji je prišlo v zgodnjih 90. letih, ko so oblasti sprostile kontrolo nad NTI in portfolio investicijami – v večini industrij je od takrat naprej dovoljen do 51 % lastniški delež tujega kapitala, poleg tega pa tuji institucionalni investitorji lahko investirajo v indijske kapitalске (in posledično dolžniške) trge. Naslednja razlika v primerjavi s Kitajsko je ta, da so bile NTI v Indijo usmerjene bolj ali manj v domači trg zaradi česar so bile mnogo manj pomembne pri pospeševanju izvoza (Thirwell, 2004, str. 22).

Leto 2004 je bilo za Kitajsko in Indijo rekordno po višini NTI. Kitajska je bila s 60,6 milijardami dolarjev pritokov največja prejemnica NTI med državami v razvoju in tretja največja prejemnica NTI na svetu za ZDA in Veliko Britanijo. Indija je bila v tem pogledu precej daleč zadaj s 5,3 milijardami dolarjev pritokov, kar jo sicer postavlja na vodilno mesto med državami Južne Azije²⁷ (World Investment Report, 2005, str. 52). Še bolj očitna je razlika v kumulativnih pritokih NTI v obe državi v obdobju 1980-2004. Kumulativni pritoki na Kitajsko so leta 2004 znašali približno 561 milijard dolarjev, kar je 16-krat več od 35 milijard dolarjev vrednih pritokov v Indijo (Foreign Direct Investment Database, 2006). Podobno pritoki NTI v Indijo zbledijo glede na ostale nastajajoče trge. Za primerjavo, leta 2004 je pritok NTI v Brazilijo znašal okoli 18,2 milijard dolarjev, Mehiko 16,6 milijard dolarjev in Rusijo 11,7 milijard dolarjev. Glavni način vstopa NTI so v obeh državah »greenfield« investicije, vendar se v zadnjem času povečuje tudi delež prevzemov in združitvev (World Investment Report, 2005, str. 304-307).

Drastična razlika je opazna tudi iz deležev vseh svetovnih NTI, ki sta jih bili obe državi deležni skozi celotno obdobje gospodarskega vzpona (glej Sliko 5, str. 24). Investicije na Kitajsko (relativno glede na celotne svetovne NTI) so narasle po izjemni stopnji predvsem po letu 1990 in dosegle svoj vrhunec leta 1994. Sledilo je zmanjšano zanimanje vlagateljev vse do leta 2000, ko

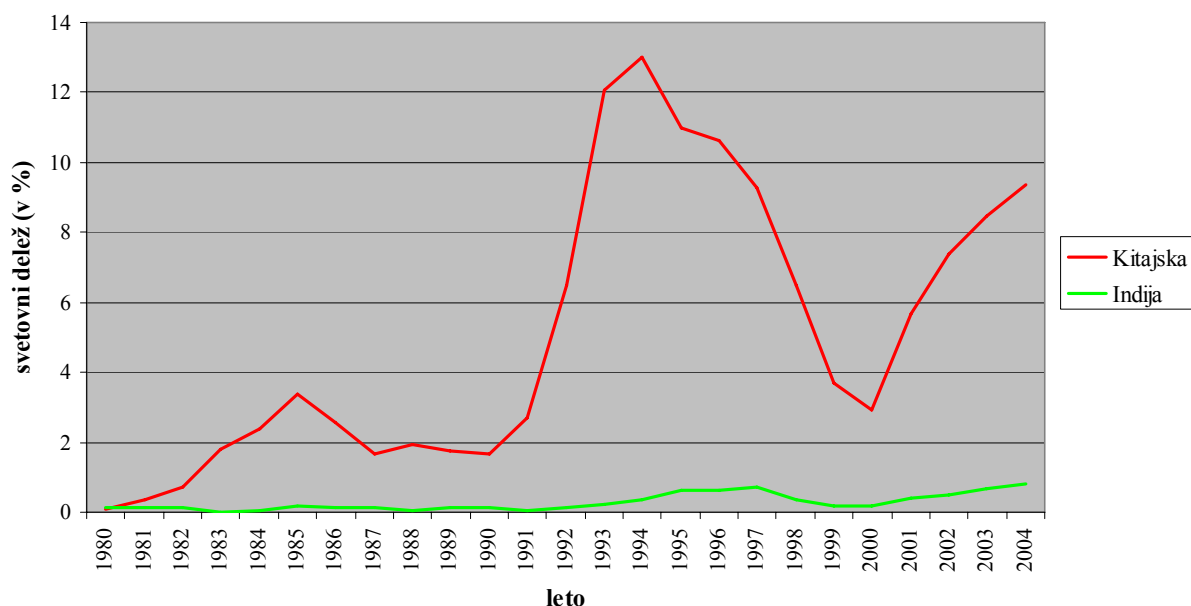
---

²⁶ Kitajski režim NTI vključuje širok obseg zakonov in predpisov na področju pravnih oblik podjetij, nadzora, administracije industrije in trgovine, upravljanja investicij (industrijske in regionalne smernice), podpore visoke tehnologije in izvoza, obdavčenja, upravljanja s tujo valuto, pravic intelektualne lastnine, predpisov za finančne trge, zaščite okolja, industrijskih odnosov, uporabe zemlje, računovodenja, itd.

²⁷ Navzlic izjemnemu uspehu Kitajske v privabljanju tujega kapitala pa je način merjenja le-tega deležen nekaterih kritik. Mnogi analitiki so namreč poudarili možnost kroženja kapitala: precej kapitala, ki ga statistika šteje kot NTI na Kitajsko, so dejansko kitajske investicije, ki gredo v Hong Kong in Singapur ter se vrnejo v obliki NTI, ker so na ta način obravnavane kot tuje investicije in so kot take deležne mnogih ugodnosti. Indija pa poleg NTI privabi tudi več milijard dolarjev portfolio investicij (9 mrd dolarjev leta 2004) in depozitov nerezidenčnih Indijcev (33,3 mrd dolarjev leta 2004). V seštevku Indija torej ni tako zelo oddaljena od Kitajske (The tiger in front, 2005, str. 7).

je prišlo do ponovnega porasta deleža NTI na Kitajsko. Medtem je delež NTI v Indijo vseskozi znašal bistveno manj od 1 % vseh svetovnih NTI.

Slika 5: NTI na Kitajsko in v Indijo kot delež globalnih NTI v obdobju 1980-2004

Vir: Foreign Direct Investment Database, 2006.

Trend investiranja v Indijo se počasi izboljšuje, kajti v obdobju 2001-2004 je bila povprečna letna rast NTI v Indiji približno 24 %, a na Kitajskem le 11 %. Leta 2005 so se NTI na Kitajsko celo zmanjšale za 0,5 % in dosegle raven 60,3 milijard dolarjev (Statistical Communiqué, 2006), medtem ko naj bi bili pritoki v Indijo še višji kot v preteklem letu. To potrjuje tudi UNCTAD-ova raziskava o najbolj atraktivnih globalnih lokacijah za investiranje, kjer sta se obe državi uvrstili v sam vrh (glej Tabelo 5). Indija po mnenju MNK zaseda drugo mesto takoj za Kitajsko, kar je toliko bolj izjemen dosežek glede na to, da so bili pritoki NTI v državo do nedavnega precej skromni (World Investment Report, 2005, str. 34).

Tabela 5: Najbolj privlačne globalne poslovne lokacije po mnenju strokovnjakov in MNK (% vprašanih)

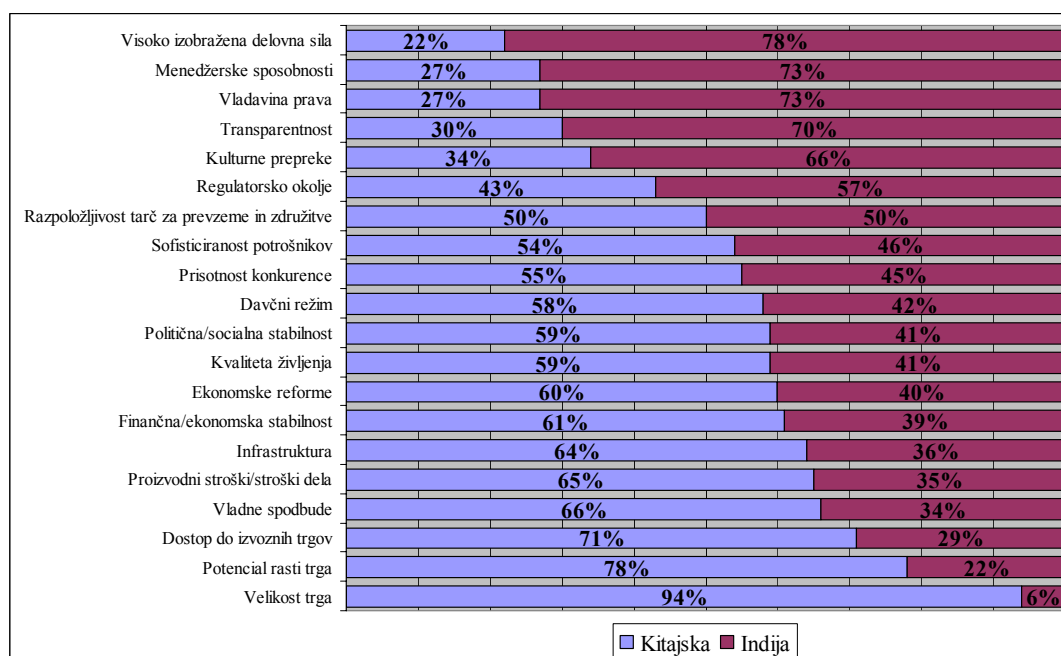
Odgovor strokovnjakov	Odgovor MNK
1. Kitajska (85 %)	1. Kitajska (87 %)
2. ZDA (55 %)	2. Indija (51 %)
3. Indija (42 %)	3. ZDA (51 %)
4. Brazilija (24 %)	4. Rusija (33 %)
5. Rusija (21 %)	5. Brazilija (20%)

Vir: World Investment Report, 2005, str. 34.

Enako na podlagi A.T. Kearney-evega indeksa zaupanja v NTI Kitajska in Indija zavzemata vodilni mesti kot lokaciji z najbolj pozitivnimi obeti za investiranje in največjo verjetnostjo prve

investicije²⁸. Kitajska in Indija sta v očeh investorjev v primerjavi z drugimi velikimi porajajočimi se gospodarstvi bolj privlačni za investiranje tako kratkoročno (naslednja 3 leta) kot tudi srednjeročno (naslednjih 10 let). Vendar globalni investitorji vidijo v Kitajski in Indiji dva povsem različna trga – Kitajsko kot vodilno svetovno proizvajalko in najhitreje rastoči potrošniški trg in Indijo kot svetovno dobaviteljico BPO in IT storitev, na daljši rok pa tudi s potrošniškim potencialom. Oziraje na to bodo investicije na Kitajsko večinoma usmerjene v proizvodne in montažne aktivnosti, medtem ko bo Indija deležna investicij v IT, BPO in R&R. Iz Slike 6 je razvidno, da investitorji dajejo prednost Indiji pred Kitajsko zaradi njene dobro izobražene delovne sile, menedžerskih znanj, vladavine prava, transparentnosti, kulturne podobnosti in regulatorskega okolja. Nasprotno pa investitorji v Kitajski vidijo večji trg, boljši dostop do izvoznih trgov, vladne spodbude, ugodno stroškovno strukturo, infrastrukturo in makroekonomsko okolje (FDI Confidence Index, 2004, str. 4-5).

Slika 6: Privlačnost Kitajske in Indije kot lokacije za NTI glede na izbrane atribute (% vprašanih)

Vir: FDI Confidence Index, 2004, str. 4.

5.2. IZHODNE NTI

Do nedavnega je bila globalna dimenzija kitajskega gospodarskega vzpona omejena na poplavo izvoza v eni smeri in naraščanja investicij v drugi smeri, ko so se velike mednarodne blagovne znamke pehale za pozicijo na najbolj dinamičnem trgu na svetu. Od nedavnega je opazen drugačen trend, ki se bo zagotovo nadaljeval tudi v prihodnje. Kitajska podjetja si gradijo globalno prisotnost tako z investicijami kot tudi s prevzemi. Leta 2005 so kitajske NTI narasle za 25,8 % na 6,9 milijard dolarjev, kar je sicer le drobec v primerjavi z investicijskimi tokovi na

²⁸ Na agregatnem nivoju je leta 2004 prvo mesto zavzela Kitajska z vrednostjo indeksa 2,03, drugo mesto je pripadlo ZDA z 1,45, na tretje mesto pa se je z 1,40 povzpela Indija, ki je bila leta 2003 šele na šestem mestu.

Kitajsko. Leto poprej je bila rast celo 93 %. S tem je akumulirani stog NTI konec leta 2004 znašal 38,8 milijard dolarjev, kar je Kitajsko postavilo na prvo mesto med državami investitoricami v razvoju. Njene celotne izhodne NTI so primerljive, na primer z izhodnimi NTI Južne Koreje (Outward investment steady, 2006).

V ozadju politike »delovanja globalno«, ki jo podpira uradni Peking, sta dva glavna motiva: zagotavljanje stabilne dobave surovih materialov za požrešno domačo industrijo ter dvigovanje domačih menedžerskih znanj na mednarodno raven. Dodaten razlog, ki ga je navedla centralna banka People's Bank of China je ta, da bo investiranje sredstev zunaj meja kitajskega ozemlja pripomoglo izravnati velike pritoke tujega kapitala, ki v državo pritekajo kot posledica špekulacij o revalvaciji domače valute.

Več kot polovica vseh investicij Kitajske v tujino je namenjena v naravne vire. Kitajci so investirali v naftna polja v Sudanu, nahajališča zemeljskega plina v Iranu ter železove rude v Braziliji in Avstraliji. Taki nakupi kitajskih podjetij povzročajo skrbi oblastem v Pekingu, saj se dogajajo ravno v času naraščajočih cen surovin na svetovnih trgih, ki jih je sprožilo prav požrešno domače povpraševanje. Ker podjetja kljub rastočim cenam vidijo potrebo po zagotovitvi stabilne dobave naravnih virov – zanašanje na svetovne trge namreč smatrajo kot preveč rizično – se oblasti v potek dogodkov ne vmešavajo (McGregor, 2005, str. 4).

Do največjega nakupa Kitajcev do sedaj je prišlo oktobra leta 2005 s 4,2 milijarde dolarjev vrednim nakupom naftnega podjetja PetroKazakhstan (sedež podjetja je v Kanadi, vendar so vse njegove proizvodne zmogljivosti v Kazahstanu) s strani največje kitajske naftne družbe CNPC. Kot zanimivost, za nakup tega podjetja se je potegovala tudi indijska naftna družba ONGC. Spopad za PetroKazakhstan kaže na energetska tekmo obeh azijskih gigantov, ki želita svojim naftnim družbam zagotoviti črpališča in proizvodno infrastrukturo v tujini (Miholič, 2005, str. 4).

Podobno so tudi največje transakcije indijskih MNK so usmerjene v naravne vire: leta 2004 je družba ONGC investirala 1,1 milijarde dolarjev v Rusijo in 660 milijonov dolarjev v Angolo. Skupaj je tega leta vrednost indijskih NTI znašala že 2,2 milijarde dolarjev, stog izhodnih NTI pa se je povzpел na 6,6 milijard dolarjev, kar je skoraj šestkrat manj od celotnega stoga izhodnih NTI Kitajske istega leta (World Investment Report, 2005, str. 58).

Na pohodu je tudi investiranje Kitajcev in Indijcev v razvite države izven sektorja naravnih virov. Mnoge kitajske MNK, kot so TLC v elektroniki, Haier v beli tehniki, Huawei in ZTE v telekomunikacijski opremi, Lenovo in BOE Technology v računalniški opremi ter Chery and Geely v avtomobilski industriji, so že pognale prekomorske korenine – nekatere preko prevzemov ali skupnih vlaganj tujih podjetij, druge preko razvoja lastnih prodajnih mrež. Nakupi kitajskih podjetij presegajo motiv iskanja novih trgov za kitajske blagovne znamke, saj obsegajo motiv iskanja strateških znanj na področju globalnega menedžmenta oz. »know-howa«. To je bil osnovni razlog za nakup IBM-ovega oddelka osebnih računalnikov (s sedežem v ZDA) s strani kitajskega Lenova. Vodilni možje tega računalniškega giganta so jasno izrazili, da je 1,75 milijard dolarjev vreden nakup IBM-a namenjen učenju večšin za ščitenje pojemajoče prevlade

na domačem trgu zaradi vse večje prisotnosti tujih MNK (Dickie, 2005, str. 5). Podobno pot ubirajo tudi indijske korporacije iz področja telekomunikacijskih storitev kot Reliance Gateway in VSNL. Prvo si je okno v razviti svet odprlo s prevzemom ameriškega FLAG Telecoma, drugo pa s prevzemom prav tako ameriškega Tyco Global Networka.

Manj jasno je, kakšne bodo politične posledice vse večjega števila prevzemov ameriških in evropskih podjetij s strani Kitajcev. Kupčija Lenova je znova okrepila strahove ameriških politikov o Kitajski kot bodoči močni strateški nasprotnici, ki jih je v ozadje potisnila »vojna proti terorizmu« s strani Busheve administracije. Čeprav omenjeni posel predstavlja le malo pomembnega prenosa tehnologije zaradi omejitev s strani vlade ZDA, močna nasprotovanja nekaterih politikov pomenijo, da uradni Washington še vedno goji globoko nezaupanje do Pekinga (McGregor, 2005, str. 4). Preveliko tveganje za nacionalno varnost ZDA je bil tudi glavni razlog za propad 18,5 milijarde dolarjev vrednega prevzemnega posla kitajske naftne družbe CNOOC in ameriškega naftarja Unocala (Powell, 2005, str. 24).

Podobno je Evropo razburila 24 milijard dolarjev vredna prevzemna ponudba indijske korporacije Mittal Steel, največjega svetovnega jeklarskega podjetja, da kupi luksemburško jeklarsko podjetje Arcelor. Omenjena ponudba je bila označena kot poizkus sovražnega prevzema tako s strani vodstva Arcelorja kot s strani političnih krogov. Nasprotno pa so si bili gospodarski analitiki enotni, da bi bila taka povezava iz poslovnega vidika zelo dobra, saj bi s tem nastala korporacija, ki bi bila trikrat tolikšna kot njen največji svetovni tekmeč v tej panogi. Velikost v jeklarski industriji bi bila prednost pri prodoru na perspektivni kitajski trg, saj bi bila novonastala korporacija sposobna proizvajati takšne količine in vrste jekla, kot jih proizvaja vsa Japonska. Posel je propadel zgolj zaradi ekonomskega nacionalizma (Bošković, 2006, str. 15).

Poleg že imenovanih imajo Kitajci in Indijci kar nekaj korporacijskih gigantov, ki so potencialni kandidati za širjenje v tujino. Na seznamu največjih svetovnih korporacij Forbes Global 2000²⁹, ki ga vsako leto objavlja ameriška revija Forbes, se je leta 2006 znašlo 28 kitajskih ter 33 indijskih podjetij. Primerjava z ZDA, ki ima samo v prvi dvajseterici kar 9 podjetij, je seveda brez pomena. Pri tem so se med prvih sto korporacij na svetu uvrstila tri kitajska podjetja, in sicer PetroChina na 52. mesto, CCB na 65. mesto in Sinopec na 77. mesto (prva in zadnja sta naftni družbi, druga pa je banka), najvišje uvrščeno indijsko podjetje ONGC (naftna družba) pa je pristalo šele na 256. mestu (Forbes Global 2000, 2006).

Zaenkrat so bili Kitajci in Indijci razen nekaterih izjem pri nakupu ameriških in evropskih družb precej neuspešni. Dejstvo je, da je zahodni svet še preveč nezaupljiv do novih kapitalistov iz Azije in svoja podjetja raje prodaja domačim kupcem, čeprav morda za nižjo ceno. Dokler bo v ospredju »obramba nacionalnih interesov« pred ekonomskimi interesi množičnega pohoda Kitajcev in Indijcev na zahodna podjetja ni realno pričakovati.

---

²⁹ 2.000 globalnih korporacijskih gigantov je rangiranih na podlagi kazalca, sestavljenega iz 4 meril: prodaja, dobiček, sredstva in tržna vrednost.

6. KITAJSKA IN INDIJA V EKONOMIJI ZNANJA

V svetu se odvija »revolucija znanja«, ki je edinstvena v hitrosti in prodornosti sprememb. Poganjata jo sili globalizacije in tehnološkega napredka. V ekonomiji znanja postaja učinkovito ustvarjanje, pridobivanje, širjenje in uporaba vsega znanja bolj kot kdajkoli prej ključni dejavnik mednarodne konkurenčnosti ter hkrati ustvarjanja ekonomskega bogastva in izboljševanja socialne blaginje. Čeprav sta Kitajska in Indija že naredili prve korake v tej smeri, ju čaka še dolga in zahtevna pot, preden bosta ujeli najbolj razvite države in njihovo raven znanja³⁰ (Dahlman, Aubert, 2001, str. 3).

6.1. IZOBRAŽENOST IN ČLOVEŠKI KAPITAL

Dobro izobraženi in strokovno podkovani človeški viri so ključnega pomena za gospodarsko rast in socialni razvoj vsakega gospodarstva. Temelj za razvoj le-teh je učinkovit izobraževalni sistem. Kitajska oblast je prvi korak k izboljšanju kvalitete svojega človeškega kapitala naredila z uvedbo brezplačnega devetletnega obveznega šolanja leta 1986, s katerim je zagotovila izenačenost ruralnih območij (katerih obvezno izobraževanje je prej znašalo le 4-6 let) z urbani. To je v glavnem na podeželju omogočilo velik porast stopnje pismenosti. Nasprotno je v Indiji stopnja pismenosti vseskozi zaostajala za Kitajsko zaradi majhnega poudarka, ki ga je vlada namenjala osnovnemu šolstvu. Razlika med odnosom vlad obeh držav je vidna v javnih izdatkih za izobraževanje. Medtem ko so bili izdatki na prebivalca v Indiji v zgodnjih 90. letih višji, se je kasneje situacija obrnila v prid Kitajske (Ahya, Xie, 2004, str. 21). Prav povečanje izdatkov za izobraževanje je pripomoglo k zmanjšanju stopnje nepismenosti na Kitajskem z 21,7 % leta 1990 na 9,1 % leta 2000. V Indiji je stopnja nepismenosti trenutno na ravni 39 %³¹.

Kitajska prednjači pred Indijo v izboljševanju osnovnega standarda izobraževanja svoje populacije, kar se kaže v vseh parametrih osnovne izobraženosti (glej Tabelo 6, str. 29). Čeprav obe državi beležita 100 % bruto razmerje vpisa v osnovno šolo, je razmerje dokončanja osnovne šole slabše v Indiji. V šolskem letu 2002/03 v Indiji skoraj petina otrok ni dokončala osnovne šole v primerjavi s Kitajsko, kjer je osnovno šolo uspešno dokončala praktično celotna generacija. Poleg tega ima Indija slabše pogoje v osnovnem šolstvu – razmerje učenec učitelj (število učencev na učitelja) je namreč skoraj dvakrat višje kot na Kitajskem. Podobno je tudi stanje na področju sekundarnega šolstva, saj sta v Indiji bruto razmerje vpisa in razmerje učenec učitelj precej slabša kot na Kitajskem.

---

³⁰ Štirje stebri ekonomije znanja so: 1. ekonomski in institucionalni režim, ki nudi spodbude za učinkovito uporabo obstoječega znanja in ustvarjanje novega znanja ter podjetništva; 2. izobraženo in strokovno prebivalstvo, ki je sposobno ustvarjati in uporabljati znanje; 3. dinamična informacijska infrastruktura, ki omogoča učinkovito komunikacijo, širjenje in obdelavo podatkov; 4. učinkovit inovacijski sistem, ki ga sestavlja mreža podjetij, raziskovalnih centrov, univerz, svetovalcev ter drugih organizacij, ki lahko izkoriščajo naraščajoči stog globalnega znanja, ga asimilirajo in prilagodijo domačim potrebam ter ustvarijo nova znanja in tehnologije.

³¹ Definicija pismenosti: Na Kitajskem velja, da je oseba pismena, če pozna minimalno 2000 znakov (v urbanih območjih) oziroma 1500 znakov (v ruralnih območjih), v Indiji pa je oseba pismena, če zna brati in pisati v kateremkoli jeziku.

Tabela 6: Primerjava kazalnikov izobraženosti populacije Kitajske in Indije 2003/04

Kazalniki izobraženosti	Kitajska	Indija
<i>Pismenost odraslih (nad 15 let)*</i>		
Skupaj (v %)	90,9	61,0
Moški (v %)	95,1	73,4
Ženske (v %)	86,5	47,8
<i>Javni izdatki za izobraževanje°</i>		
Celotni izdatki kot % BDP	2,2	4,0
Celotni izdatki za izobraževanje (v \$ na prebivalca)	19,5	18,4
<i>Osnovno šolstvo</i>		
Bruto vpisno razmerje (v %)	115,0	107,4
Stopnja dokončanja šolanja (v %)	99,5	83,6
Razmerje učenec/učitelj	21,1	41,3
<i>Sekundarno šolstvo</i>		
Bruto vpisno razmerje (v %)	70,3	52,3
Razmerje učenec/učitelj	18,6	32,3
<i>Terciarno šolstvo</i>		
Bruto vpisno razmerje (v %)	15,4	11,5
<i>Povprečna leta šolanja</i>	10,8	9,6

* Podatki o pismenosti so za Kitajsko za leto 2000 in za Indijo za leto 2001.

° Javni izdatki za izobraževanje so za obe državi za leto 2000/01.

Vir: Education Profile China, 2006; Education Profile India, 2006; Education Statistics, 2006.

Čeprav je Indija od 90. let do danes pokazala velik napredek na področju zmanjšanja stopnje nepismenosti in povečanja vpisa v osnovno in sekundarno šolstvo, je kljub temu še vedno dom kar četrtnine od 104 milijonov otrok iz celega sveta, ki ne hodijo v šolo. Najbolj problematična skupina so predvsem dekllice v starostni skupini 6-14 let. V zadnjih letih je zato vlada posebno pozornost namenila spolni in socialni enakosti ter vključenosti vseh otrok v izobraževanje (Dahlman, Utz, 2005, str. 47).

Povsem drugačna je situacija v indijskem visokem šolstvu, ki je izredno dobro razvito. Kitajska se sicer ponaša z večjim številom terciarno izobraženih, kar je v veliki meri posledica večjega števila mlade populacije. Število vpisanih študentov v visokošolske programe na Kitajskem se povečuje iz leta v leto. Od leta 1998/99 pa do leta 2001/02 se je njihovo število podvojilo in je znašalo 12,1 milijona. S tem je bilo vpisanih študentov na Kitajskem prvič več kot v Indiji, kjer je bilo tega leta vpisanih 10,6 milijona študentov. Po drugi strani je imela Indija že na začetku 90. let skoraj enako razmerje diplomirane populacije glede na celotno populacijo v starosti 24 let kot Kitajska leta 2003³². Druga pomembna prednost visokega šolstva v Indiji v primerjavi s Kitajsko je, da večina izobraževalnih programov poteka v angleškem jeziku³³.

³² Po podatkih o konkurenčnosti držav, ki jih objavlja IMD v publikaciji World Competitiveness Year Book, se je leta 2001 približno 8 % populacije med leti 25 in 34 udeležilo neke vrste terciarnega izobraževanja v primerjavi s 5 % na Kitajskem (Ahya, Xie, 2004, str. 22).

³³ Indija ima relativno velik obseg izobražene delovne sile glede na potrebe njenega gospodarstva in se po oceni IMD uvršča takoj za Singapurjem in ZDA med 30. državami v smislu razpoložljivosti strokovne delovne sile in celo na prvo mesto v smislu razpoložljivosti kvalificiranih inženirjev. Kitajska se v tem pogledu uvršča le na 29. mesto. Uspešnost indijskega visokega šolstva v primerjavi s kitajskim dokazuje tudi podatek, da se Indija uvršča na visoko 6. mesto v smislu stopnje, do katere visokošolski sistem zadovoljuje konkurenčne zahteve gospodarstva, medtem ko je Kitajska šele na 25. mestu (Ahya, Xie, 2004, str. 22).

Primerjava Indije in Kitajske z vodilno svetovno silo ZDA v Tabeli 7 nam izda, da sta obe državi še zelo oddaljeni v smislu izobraženosti populacije, saj ima v ZDA v povprečju kar tretjina 24-letnikov univerzitetno diplomo, hkrati pa je podeljeno višje skupno število diplom in doktoratov. Stanje je drugačno na področju znanstvenih in tehničnih ved, kjer sta število diplomantov in delež diplom s tega področja na Kitajskem višja kot v ZDA (57 % delež na Kitajskem v primerjavi z 32 % deležem v ZDA). Število diplomantov tehničnih ved se je na Kitajskem leta 2003 potrojilo v primerjavi z letom 1991, medtem ko je v ZDA ostalo na približno enaki ravni. Poleg tega se precejšnje število Kitajcev in Indijcev šola tudi zunaj meja svoje države – leta 2002 je bilo v države OECD vpisanih 152 tisoč Kitajcev in skoraj 85 tisoč Indijcev, od tega precej prav v ZDA (OECD Science, Technology and Industry Scoreboard, 2005, str. 64).

Tabela 7: Diplomanti visokih šol Kitajske, Indije* in ZDA v obdobju 1990-2003 (v tisočih)

	<i>Kitajska</i>			<i>Indija</i>		<i>ZDA</i>		
	<i>Diploma</i>		<i>Doktorat</i>	<i>Diploma</i>	<i>Doktorat</i>	<i>Diploma</i>		<i>Doktorat</i>
	<i>1991</i>	<i>2003</i>	<i>2000</i>	<i>1990</i>	<i>2002</i>	<i>1991</i>	<i>2000</i>	<i>2003</i>
Skupno število pridobljenih diplom	262	930	12	750	12	1.108	1.306	41
Diplomanti znanstvenih in tehničnih ved	182	534	8	176	6	338	416	27
Tehnične vede	115	352	4	29	1	62	61	5
Diplomanti/celotna 24-letna populacija ^o	-	5,0	-	4,2	-	-	33,9	-

* Za Indijo so zadnji razpoložljivi podatki za leto 1990.

^o Število diplom na 100 24-letnikov.

Vir: Global Higher Education in S&E, 2006.

6.2. INOVACIJE

Kitajska in Indija imata bogato zgodovino tehničnih izumov in znanstvenih odkritij. Nekdaj je bila Kitajska zelo napredna v znanosti in tehnologiji. Smodnik, kompas, tisk, papir, papirni denar, samokolnica in dežnik so le nekateri izmed najpomembnejših v vrsti njenih tehničnih izumov. Po zaslugi slovitih indijskih matematikov in filozofov pa poznamo ničlo in decimalna števila, med drugim pa iz tega področja izhajata tudi jeklo in kovano železo.

6.2.1. Raziskave in razvoj

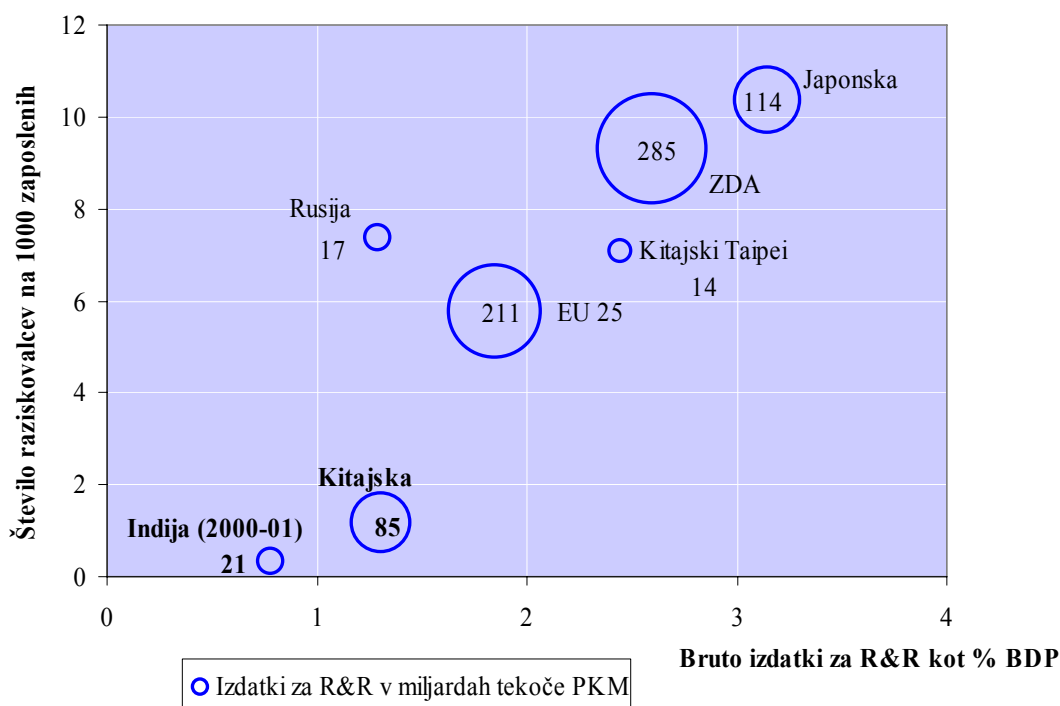
Kitajska je leta 2003 zabeležila tretje največje izdatke za R&R med vsemi državami takoj za ZDA in Japonsko³⁴. Indija je leta 2000/01³⁵ glede na Kitajsko za R&R namenila kar štirikrat

³⁴ Pretvorba iz nacionalne valute v dolarsko PKM lahko precenjuje kitajske izdatke za R&R (količniki, ki se uporabljajo za pretvorbo so namreč podcenjeni).

³⁵ Indijsko finančno leto traja od aprila tekočega leta pa do marca naslednjega leta in to je tudi obdobje za katero poročajo podatke.

manj sredstev³⁶, kar razkriva tudi Slika 7. Povprečna letna rast izdatkov za R&R je na Kitajskem v obdobju 2000-2003 znašala 18,6 %, kar je precej nad povprečjem držav OECD, kjer je bila ta stopnja 1,8 %. Vendar je visoka rast teh izdatkov v veliki meri posledica dviga plač raziskovalcev, ki so v zadnjih letih naraščale zelo hitro (plače za osebe v R&R so predstavljale 3 % celotnih izdatkov za R&R leta 2000). Rast števila raziskovalcev je bila v istem obdobju mnogo bolj skromna od rasti izdatkov za R&R in je znašala 7,4 %. Poleg tega se je Kitajska leta 2003 ponašala z drugim največjim številom raziskovalcev na svetu (862 tisoč) za ZDA (1,3 milijona leta 1999) in daleč pred Indijo (95 tisoč), kar je v veliki meri posledica velikega števila prebivalstva. Število raziskovalcev na 1000 zaposlenih je namreč na Kitajskem in v Indiji še vedno bistveno pod povprečjem držav OECD in celo za Rusijo (OECD Science, Technology and Industry Scoreboard, 2005, str. 20-64).

Slika 7: R&R v izbranih državah za leto 2003*

* 1. Velikost mehurčka predstavlja izdatke za R&R v milijardah tekoče PKM.

2. Raziskovalci na 1000 zaposlenih: Indija 1998, ZDA 1999, EU-25 2002.

Vir: OECD Science, Technology and Industry Scoreboard, 2005, str. 21.

Ob lastnih aktivnostih na področju R&R Kitajska in Indija postajata tudi glavni tarči novega trenda internacionalizacije R&R aktivnosti. S svojimi raziskovalnimi enotami so tam prisotna že pravzaprav vsa vodilna globalna podjetja, med katerimi so Microsoft, IBM, General Motors in P&G. Na podlagi UNCTAD-ove raziskave iz leta 2004 o izdatkih MNK, ki največ namenjajo za R&R, je Kitajska tretja lokacija za R&R aktivnosti s 35,3 % (za ZDA in VB), Indija pa šesta lokacija s 25,0 %, kar ju uvršča na vodilni mesti med državami v razvoju. Med drugim sta

³⁶ Indijski izdatki za R&R zbledijo tudi v primerjavi z nekaterimi MNK. Leta 2002 so imele npr. korporacije Ford Motor (7,2 mrd USD izdatkov za R&R), DaimlerChrysler (5,9 mrd USD), Siemens (5,7 mrd USD), General Motors (5,4 mrd USD), Pfizer (4,8 mrd USD), Toyota Motor (4,5 mrd USD), IBM, GlaxoSmithKline (oba 4,4 mrd USD), Matsushita Electric, Volkswagen (oba 4,3 mrd USD), Microsoft (4,0 mrd USD) in Intel (3,8 mrd USD) večje izdatke za R&R kot Indija (3,7 mrd USD leta 2001), a manjše od Kitajske (15,6 mrd USD) (World Investment Report, 2005, str. 120).

Kitajska in Indija tudi glavni destinaciji R&R orientiranih »greenfield« NTI v Aziji, saj sta dobili kar tri četrtine projektov s tega področja. Na Kitajskem je bilo do konca leta 2004 ustanovljenih že približno 700 R&R centrov tujih podružnic, v Indiji pa ima svoje centre že okoli 100 MNK (World Investment Report, 2005, str. 133-140).

Vzroki za tako imenovani »outsourcing inovacij« na Kitajsko in v Indijo so večplastni. Čeprav je stroškovna komponenta seveda pomembna, MNK na Kitajsko širijo svoje R&R aktivnosti v prvi vrsti iz povsem strateških razlogov, kot so dostop do obširne množice talenta in idej ter ohranitev prednosti pred neposrednimi konkurenti na vse bolj sofisticiranih trgih Kitajske in Azije. Fokus teh R&R centrov na Kitajskem se vse bolj premika iz prilagajanja obstoječih tehnologij k razvoju novih proizvodov in procesov, ki so v glavnem namenjeni na te trge (Ernst, 2005, str. 17). Večina njihovih R&R aktivnosti je koncentriranih v tehnološko intenzivnih industrijah, kot so avtomobilska, kemična in IKT industrija, med katerimi poseben razcvet doživlja prav slednja (World Investment Report, 2005, str. 141). V Indiji se poleg centrov za razvoj programske opreme hitro povečuje predvsem prisotnost velikih farmacevtskih gigantov, ki ustanavljajo centre za različne klinične raziskave in razvoj novih zdravil. Svoje centre v Indiji imajo Astra-Zeneca, Pfizer, Eli Lilly (tretji največji raziskovalni center na svetu in največji v Aziji), Sanofi-Aventis, Novartis in GlaxoSmithKline (Mukherjee, 2005, str. 3-4).

6.2.2. Patenti in znanstvene publikacije

Kot približek inovacij se pogosto uporablja patente in znanstvene publikacije. Da sta Kitajska in Indija še daleč od inovatorov, potrjuje zelo nizko število patentov triadne družine³⁷ na prebivalca. Kitajska je leta 2001 prijavila 100,3 patentov na 1000 prebivalcev, Indija pa 61,2 patentov na 1000 prebivalcev, kar je izredno malo v primerjavi z vodilno Švico in manj celo od Brazilije ali Rusije. Napredek obeh držav se kaže v povprečni letni stopnji rasti patentov v obdobju 1991-2001, ki je znašala 19,7 % za Indijo in 25,4 % za Kitajsko (glej Prilogo 9).

Tudi na področju znanstvenih in tehničnih člankov je Kitajska v obdobju 1988-2003 povečala število objav več kot 6-kratno ter se danes uvršča na 6. mesto med vsemi državami po številu skupaj objavljenih člankov. V Indiji se je število člankov v istem obdobju povečalo le 1,4-kratno. Kljub temu sta bili po številu člankov na prebivalca v obdobju 2000-2003 obe državi še daleč pod svetovnim povprečjem (Outputs of S&E Research, 2006).

6.2.3. Inovacijsko okolje

Splošno orientacijo o tem, kakšna je zmožnost inoviranja Kitajske in Indije, lahko dobimo na podlagi UNCTAD-ovega indeksa inovacijske sposobnosti³⁸, po katerem se Kitajska uvršča v

³⁷ Set patentov, ki ščitijo enako invencijo in so prijavljeni pri vseh 3 glavnih patentnih uradih - Evropskem patentnem uradu (EPO), Ameriškem patentnem uradu (USPTO) in Japonskem patentnem uradu (JPO). Razvila jih je OECD z namenom zmanjšanja glavnih pomanjkljivosti tradicionalnih patentnih indikatorjev.

³⁸ UNCTAD-ov indeks inovacijske sposobnosti je sestavljen iz indeksa tehnološke aktivnosti in indeksa človeškega kapitala ter uvršča 117 držav v 3 skupine: države z visoko sposobnostjo inoviranja, države s srednjo sposobnostjo inoviranja države ter z nizko sposobnostjo inoviranja.

skupino držav s srednjo inovacijsko sposobnostjo (na 74. mesto), Indija pa v skupino držav z nizko sposobnostjo inoviranja (83. mesto) (glej Prilogo 9). Vendarle je potrebno ta indeks upoštevati z določeno mero previdnosti, saj podcenjuje velik absoluten obseg delovne sile z raznolikimi sposobnostmi, ki je na voljo v Indiji in na Kitajskem. To pojasnjuje njuno relativno nizko pozicijo, kljub temu da postajata vse pomembnejši udeleženci v internacionalizaciji R&R aktivnosti.

Ne gre pozabiti niti dejstva, da je v Indiji locirano eno izmed najbolj dinamičnih inovacijskih središč sveta Bangalore, ki ga pogosto imenujejo kar indijska Silicijeva dolina. Podobno je na Kitajskem v 90. letih zrasla vrsta tehnoloških in znanstvenih parkov, ki so namenjeni spodbujanju inovacijskega okolja. Največji med njimi je Zhongguancun v Pekingu. Taka središča so pomembna pri privabljanju tujih in domačih R&R centrov, hkrati pa so sprožila proces obratnega bega možganov, saj se mnogi vrhunski domači znanstveniki in strokovnjaki iz tujine vračajo domov ter s seboj poleg znanja prinašajo tudi nove tehnike raziskovanja. Kljub pozitivnim premikom velike omejitve še zmeraj ostajajo na področju šibke zakonodaje pri zaščiti intelektualnih pravic, kar zavira razvoj inovacij.

7. ENERGIJA, NARAVNI VIRI IN OKOLJE

V sklepni misli poročila o stanju svetovnega okolja State of the World 2006 inštituta Worldwatch je zapisano, da prihodnost blaginje človeštva počiva na ramenih odločilnih mož dveh novih »ekoloških velesil« Kitajske in Indije. Čeprav je res, da je prispevek Kitajske in Indije k svetovnemu onesnaženju in porabi virov zaradi razsežnosti njunih gospodarstev in prebivalstva precejšen, obe državi težko primerjamo z ZDA, ki so vodilni svetovni onesnaževalec in potrošnik naravnih virov. Isto poročilo namreč navaja, da je potrošnja žita na osebo v ZDA trikrat tolikšna kot na Kitajskem in petkrat tolikšna kot v Indiji, prav tako so emisije ogljikovega dioksida na osebo v ZDA šestkrat tolikšne kot na Kitajskem in dvajsetkrat tolikšne kot v Indiji. Toda če bi Kitajska in Indija trošili vire in ustvarjali onesnaženje na trenutnem nivoju na prebivalca ZDA, bi bila za vzdrževanje njunih gospodarstev potrebna kar dva planeta Zemlja (State of the World, 2006).

7.1. ENERGIJA

Z rastjo gospodarstev Kitajske in Indije rastejo njune potrebe po energiji. Energetski sistem obeh držav temelji pretežno na premogu, ki pokriva kar dve tretjini energijskih potreb Kitajske in polovico energijskih potreb Indije. Večino potreb po premogu Kitajska in Indija pokrivata z lastnimi naravnimi viri – Kitajska je bila leta 2004 največja, Indija pa četrta največja proizvajalka premoga. V nasprotju s tem sta državi precej bolj odvisni od uvoza nafte in to kljub temu, da je bila Kitajska leta 2004 na šestem mestu po količini načrpane nafte (BP Statistical Review of World Energy, 2005). Domača proizvodnja nafte na Kitajskem je držala korak z rastjo v povpraševanju vse do leta 1993, ko je Kitajska postala neto uvoznica nafte. Od tedaj naprej se je razkorak med domačo proizvodnjo in potrošnjo le še povečeval. Danes je Kitajska takoj za ZDA druga največja potrošnica nafte na svetu, pri čemer več kot polovica nafte, uporabljene v

domači potrošnji, pride iz uvoza. Indija je še precej bolj odvisna od uvoza nafte kot Kitajska, saj mora z uvozom pokriti več kot 70 % svojih potreb (Trade and Development Report, 2005, str. 60).

Do leta 2025 naj bi potrošnja energije v primeru stabilne gospodarske rasti na Kitajskem narasla za 140 % in v Indiji za več kot 100 % (glej Prilogo 10). Glede na omejene domače vire se bo odvisnost od uvoza nafte za obe državi le še povečevala. Kot sem omenila v poglavju o izhodnih NTI, med Kitajsko in Indijo že poteka rivalstvo za zagotovitev vse večjih energijskih potreb domačih gospodarstev. Vrstijo se investicije velikih kitajskih in indijskih naftnih družb v rafinerije v tujini. V prihodnosti se bo mednarodna konkurenca še zaostila in potreba po energiji bo pomemben dejavnik pri oblikovanju zunanje in varnostne politike Kitajske in Indije. Trenutno je glavni dobavitelj nafte za obe Srednji vzhod, od koder Kitajska uvozi okoli 40 % nafte, Indija pa kar 75 % nafte. Kitajska se mnogo bolj od svoje južne sosede ukvarja z vprašanjem zagotavljanja direktne kontrole nad tujimi energetske viri in poizkuša razširiti svoj energetski portfolio ter s tem zmanjšati odvisnost od dogajanj na mednarodnih trgih nafte (Tsui, 2005, str. 15).

Eden izmed najpomembnejših dejavnikov³⁹ povečanega povpraševanja po nafti s strani Kitajske tiči v pomanjkanju električne energije, kar zahteva uporabo nafte kot alternativnega vira energije⁴⁰. Kitajska se je s tem problemom spopadla tako, da je po letu 2002 odobrila več novih velikih projektov izgradnje kapacitet za proizvodnjo elektrike, vendar pa naj bi v večini območjih dobava elektrike zadostila potrebam šele do leta 2007. Daleč največji projekt v izgradnji je Jez treh sotesk na reki Yangtze, ki naj bi leta 2009, ko bo popolnoma dokončan, pokrival okoli 10 % celotnih potreb po elektriki⁴¹ (China Country Analysis Brief, 2005). Razvoj na področju dobave elektrike gre tudi v smeri jedrske energije, saj naj bi do leta 2020 izgradili kar 32 novih jedrskih reaktorjev, ki bodo takrat prispevali le okoli 6 % celotne energije (Power giants team up for nuclear plant, 2006).

Podobno kot Kitajska se Indija trenutno sooča s precejšnjim pomanjkanjem električne energije, ki gospodarstvu povzroča neizmerno škodo⁴². Trenutno kar 45 % gospodinjstev na podeželju nima dostopa do elektrike. Indijska vlada si je zastavila izredno ambiciozen načrt izboljšanja stanja na področju oskrbe z električno energijo. Načrtovane reforme med drugim vključujejo elektrifikacijo vseh gospodinjstev do leta 2010 ter izboljšanje zanesljivosti dobave elektrike (International Energy Outlook, 2005, str. 67). Poleg tega je v načrtu povečanje jedrskih kapacitet, ki trenutno dobavljajo okoli 2,8 % električne energije, do leta 2050 pa naj bi se ta delež povečal na 25 % (Nuclear Power in India and Pakistan, 2006).

---

³⁹ Drugi dejavniki so povečano lastništvo osebnih avtomobilov in rastoče potrebe petrokemične industrije.

⁴⁰ Mnoga trgovska in industrijska podjetja so se na pomanjkanje zanesljive dobave električne energije s strani javnih energetskih podjetij odzvala tako, da so kot rezervno sredstvo za proizvodnjo elektrike začela uporabljati lastne agregate na dizelski pogon.

⁴¹ Gradnja Jezu treh sotesk je bila sicer končana 20. maja 2006, toda celoten projekt naj bi bil dokončno zaključen šele leta 2009, ko bodo v jez vstavili še zadnjih 12 od skupno 26 generatorjev (Največji jez končan, 2006).

⁴² Primer tega na Kitajskem je zmanjšanje proizvodnje poleti leta 2004, ko je zaradi pomanjkanja električne energije uradni Peking zaprl približno 6.400 tovarn za cel teden ter omejil njihovo proizvodnjo v celotnem poletnem obdobju.

7.2. OKOLJSKA VPRAŠANJA

Hitra industrializacija, ki sta jo spremljala rast prebivalstva in urbanizacija, je zahtevala tudi svoj davek v obliki izčrpanosti naravnih virov in onesnaženosti okolja. Onesnaženost okolja škoduje zdravju ljudi, kvaliteti zraka in vode, kmetijstvu in v končni fazi gospodarstvu in celotnemu planetu. Po ocenah Svetovne Banke (WB) znaša gospodarska škoda samo iz naslova onesnaževanja zraka na Kitajskem in v Indiji okoli 2-3 % BDP (Hayward, 2005, str. 2).

Med največje onesnaževalce našega planeta sodijo prav kitajska mesta. Podatki WB kažejo, da ima Kitajska kar 16 od 20 najbolj onesnaženih mest na svetu. Zaradi bolezni na dihalih vsako leto pride do 300 tisoč prezgodnjih smrti (A great wall of waste, 2004, str. 56). Nič boljša ni kvaliteta zraka v indijskih mestih, posebej v prestolnici New Delhi. Glavni viri onesnaženja so uporaba premoga, kot glavnega vira energije, ter avtomobilski izpušni plini. Kitajska je bila po količini emisij ogljikovega dioksida leta 2003 druga na svetu za ZDA, do leta 2025 pa naj bi njen delež že presegal delež ZDA (glej Prilogo 10). Indijski prispevek je sicer manjši, vendar naj bi se v prihodnosti prav tako povečal (International Energy Outlook, 2005, str. 80). Nič manj resen ni problem pomanjkanja pitne vode. Kitajska in Indija sodita med države z najnižjimi zalogami pitne vode na svetu, a hkrati tudi med države z najbolj onesnaženimi vodnimi viri.

V soočenju s temi problemi so voditelji obeh držav postavljeni pred težko odločitev pri tehtanju ekonomskega razvoja in okoljskih problemov ter omejitev z naravnimi viri. Za rešitev energetskega vprašanja in problema pomanjkanja naravnih virov se Kitajska vse bolj obrača na mednarodne razvojne agencije in tuje investitorje. Pri izgradnji enega največjih jezov na svetu, Jeza treh sotesk, si je pomagala s sredstvi WB. Okoljski stroški so ogromni, vključno s premestitvijo več kot milijona ljudi, ki so živeli na poplavljenih območjih. Na začetku 21. stoletja kaže, da se državi zavedata resnosti ekološkega problema, saj sta naredili nekaj korakov v pravo smer z novimi izboljšanimi okoljevarstvenimi predpisi in zakoni. Toda težava ostaja v uveljavljanju teh zakonov⁴³ (Kornberg, Faust, 2005 str. 239).

Kitajska in Indija sta pravzaprav kar globalni ekološki problem. Po oceni Azijske razvojne banke je Kitajska kriva za okoli 40 % onesnaženega zraka na Japonskem in v Južni Koreji. Poleg tega se oblaki smoga, poznani tudi kot »rjavi oblaki Azije«, s pomočjo vetra selijo iz kitajskih obalnih mest vse do zahodne ameriške obale, kjer vplivajo na vremenske razmere in po ugotovitvah nekaterih znanstvenikov celo zmanjšujejo količino padavin (Fishman, 2005, str. 141).

8. GLOBALNI VPLIVI RAZCVETA KITAJSKJE IN INDIJE

V prejšnjih točkah sem se osredotočila na razvoj domače potrošnje in zunanje trgovine Kitajske in Indije s poudarkom na količinah in strukturo trgovine. Glede na to, da ima simultana ekspanzija trgovine dveh tako velikih držav kot sta Kitajska in Indija, lahko precejšen vpliv na

---

⁴³Medtem ko so se emisije državnih podjetij na Kitajskem sicer dejansko zmanjšale, pa problem ostajajo privatna podjetja, kjer se je uveljavljanje predpisov pokazalo kot izjemno težko delo.

mednarodne cene ter na politična in kulturna dogajanja v nadaljevanju preučujem posledice njune večje globalne integracije v preteklih nekaj letih.

8.1. VPLIV NA CENE

Evolucijo realnih cen surovin⁴⁴ bi lahko opisali z znatnimi kratkoročnimi nihanji okoli dolgoročnega trenda upadanja cen⁴⁵. Ta trend upadanja je bil izrazit predvsem v sredini 70. in v poznih 80. letih prejšnjega stoletja. Predvsem je bil izražen za tiste proizvodne skupine surovin, ki so predmet izvoza držav v razvoju, kot so tropske pijače, hrana ter rastlinska semena in olja. V nasprotju s tem trendom so od leta 2002 naprej cene vseh skupin surovin narasle realno, še bolj pa nominalno. To povišanje cen je najbolj izrazito za minerale, rude in kovine – UNCTAD-ov cenovni indeks za omenjeno skupino surovin se je namreč približal rekordni višini v nominalnem smislu s koncem leta 2004 in začetkom leta 2005.

Nedaven trend naraščanja cen surovin je posledica močnega povpraševanja in nastajajočih napetosti na strani ponudbe. Naraščajoč uvoz Kitajske (v primeru nekaterih dobrin tudi Indije) je glavni vir naraščajočega povpraševanja. Vztrajna industrializacija in rast dohodka je hkrati s padajočim povpraševanjem po primarnih dobrinah s strani razvitih držav ter napetosti na strani ponudbe vodila k uveljavitvi Kitajske kot vodilne svetovne potrošnice mnogih primarnih surovin. Omejitve na strani ponudbe so vsaj deloma posledica nizkega investiranja v primarne proizvodne zmogljivosti, kar je sledilo padcu cen primarnih proizvodov po njihovem predhodnem kratkoročnem visokem nivoju v obdobju 1994-1997.

Kitajska je ključna udeleženka v svetovni trgovini vrste primarnih proizvodov. Na primer, Kitajska je največja svetovna uvoznica naravnega kavčuka (zaradi večjega povpraševanja po gumah), tropskega žaganega lesa, celuloze in papirja ter soje (zaradi večjega povpraševanja po njej kot krmi za živali). Kitajski uvoz železove rude je narasel desetkratno med 1990 in 2003, kar je predstavljalo skoraj 80 % celotne svetovne ekspanzije te surovine (količinsko) v omenjenem obdobju. To je tesno povezano s hitro rastjo proizvodnje in uporabe železa, kateri je bila domača proizvodnja nezmožna slediti. Danes je Kitajska največja svetovna uvoznica železove rude s skoraj 30 % celotnega svetovnega uvoza leta 2003 – trend, ki naj bi se nadaljeval tudi v bodoče.

Spremembe v svetovnih cenah bombaža so tesno povezane z evolucijo kitajskega trga, saj Kitajska predstavlja kar četrtno svetovne proizvodnje bombaža in je hkrati vodilna svetovna porabnica s približno tretjino celotne svetovne potrošnje ter četrtno celotnega uvoza (količinsko). Naraščajoče povpraševanje v cvetoči oblačilni industriji in slaba domača letina sta močno vplivala na nagel porast svetovnih cen bombaža v letu 2003. Po letu 2003 je pritisk na

⁴⁴ Nominalne cene, deflacirane z enotnim cenovnim indeksom industrijskih proizvodov izvoženih s strani razvitih držav.

⁴⁵ Dolgoročni trend upadanja realnih cen je povezan z relativno nizko dohodkovno elastičnostjo povpraševanja, ki je značilna za vrsto primarnih surovin. Poleg tega je povezan tudi s prenosom rasti produktivnosti na nižje cene v industrializiranih državah potrošnicah teh surovin in ne na višje plače v državah v razvoju, ki so proizvajalke teh surovin. Hkrati je na negativen trend vplivala substitucija surovin s sintetičnimi vlakni ter vse večja ponudba surovin s strani držav v razvoju od sredine 1980. let naprej. Upadanje cen surovin na svetovnih trgih je nadalje posledica strukturnih sprememb razvitih držav, kjer je prišlo do premika od surovinsko intenzivne industrije k storitvam. V zadnjem času pa ima naraščajoč pomen industrije v državah v razvoju ravno nasproten učinek.

svetovne cene sicer popustil, vendar bi visoka cena nafte lahko vplivala na to, da bo bombaž postal vse privlačnejši substitut za človeško narejena vlakna v proizvodnji oblačil in povečal povpraševanje po tej surovini. Prihodnja dinamika kitajske oblačilne industrije bo zato ključna determinanta njenega uvoza bombaža. Po drugi strani bo v slučaju, da bo porast izvoza oblačil iz Kitajske povezan z realokacijo proizvodnje iz ostalih držav, povečano dodatno povpraševanje Kitajske izenačeno z zmanjšanjem potrošnje bombaža v ostalih državah kot posledica njihove zmanjšane proizvodnje oblačil, s čimer do pritiska na povišanje cen morda niti ne bo prišlo (Trade and Development Report, 2005, 70-74 str.).

Rastoče kitajsko in indijsko povpraševanje sta bila eden izmed glavnih dejavnikov visokih cen nafte na svetovnih trgih v zadnjih letih. Med leti 2003 in 2004 je Kitajska povečala uvoz nafte za več kot 40 %, kar je predstavljalo preko 30 % globalnega porasta povpraševanja (Oil Market Report, 2005, str. 6-10). Od 1999 naprej se je trgovinski deficit za nafto Indije prav tako močno povečal in njegova vrednost je presegala vrednost Kitajskega deficita. Vendar Kitajska in Indija nista osamljeni. Do močnega povečanja uvoza nafte je prišlo tudi s strani ZDA, ki so daleč največji svetovni potrošnik nafte in predstavljajo več kot četrtno celotne svetovne potrošnje in uvoza. Naraščajoča potrošnja nafte ZDA je povzročila, da so bile ZDA drugi največji vir porasta povpraševanja po nafti takoj za Kitajsko v obdobju 1995-2004. Državi sta predstavljali 19,9 % oziroma 24,3 % porasta⁴⁶ (Brook et al., 2004, str. 13).

Vzrok povečanega kitajskega povpraševanja po nafti je poleg vse večje potrošnje s strani industrije in pomanjkanja električne energije naraščajoče število avtomobilov na kitajskih cestah. Čeprav naj bi se zaradi hitrega povečevanja kapacitet poraba nafte za proizvodnjo elektrike v prihodnosti zmanjševala, so svetovni analitiki enotni, da razcvet kitajskega avtomobilskega trga in s tem povečanje uvoza nafte dolgoročno ne more prinesiti nič drugega kot znatno povišanje že tako rekordnih cen nafte na svetovnih trgih (Fishman, 2005, str. 143). Če temu dodamo še rastoč indijski avtomobilski trg – lani je bilo v Indiji kupljenih preko milijon novih avtomobilov (Vaswani, 2006) – obeti res niso preveč optimistični.

Močno povpraševanje po primarnih dobrinah s strani Azije zna vztrajati še več let, kar bi lahko vodilo v precejšen porast mednarodne trgovine z nekaterimi surovinami (nafta, baker, železova ruda, nikelj, kavčuk in soja). Kot posledica tega, bodo cene po vsej verjetnosti še nekaj časa ostale na višji ravni od povprečja iz sredine 80. let. Ti dejavniki bi lahko povečali količino ali/in ceno izvoza surovin za ostale države v razvoju. Po drugi strani razvite države še vedno predstavljajo dve tretjini uvoza negoriv in bodo najbrž obdržale dominantni vpliv na trge surovin. Zato je malo verjetno, da bo naraščajoč uvoz Kitajske in Indije povzročil obrat dolgoročnega trenda upadanja realnih cen surovin (Trade and Development Report, 2005, str. 76).

---

⁴⁶ V istem obdobju je Indija predstavljala 6,5 % celotnega svetovnega porasta povpraševanja po nafti.

8.1.1. »Kitajska cena« in odziv trgovskih partnerjev

V poslovnem svetu je izraz »kitajska cena« sinonim za najnižjo možno ceno. Te fraze se bojijo ne samo lastniki in delavci, temveč tudi delničarji tovarn v ZDA ter v drugih razvitih državah. V praksi namreč to pomeni, da lahko veletrgovec kot je, na primer Wal-Mart, od svojih dobaviteljev zahteva znižanje cen za vsaj 30 %, saj bo v nasprotnem primeru poiskal drugega, po vsej verjetnosti kitajskega dobavitelja⁴⁷. Za mnoge dobavitelje to v najslabšem primeru pomeni proizvodnjo pod stroški materiala. Zato ne čudi, da je bila prav kitajska cena velik faktor v izgubi več kot 2,7 milijona industrijskih delovnih mest v ZDA od leta 2000 naprej (Engardio, Roberts, 2004, str. 103).

Dejstvo je, da so v ZDA v obdobju 1998-2004 padle cene skoraj vseh skupin proizvodov, katerih glavni izvoznik je bila Kitajska. V leta 2004 objavljenem poročilu ameriške banke Federal Reserve Bank of Dallas je bilo zapisano, da je cena osebnih računalnikov padla za 28 %, televizij za skoraj 12 %, fotoaparatorov in igrac za 8 %, cena ostale elektronike, vseh vrst oblačil, obutve in namiznega pribora pa je prav tako padla (Fishman, 2005, str. 215). Po podatkih analitikov banke Morgan Stanley je samo v letu 2004 poceni in kvalitetno kitajsko blago ameriškim potrošnikom prihranilo 100 milijard dolarjev, hkrati pa naj bi bilo zaradi trgovine s Kitajsko v ZDA ustvarjeno kar 4 milijone novih delovnih mest (Kitajski predsednik pri Bushu, 2006).

Precejšnja pozornost o vplivu naraščajočega kitajskega izvoza na svetovne trgovinske tokove je v zadnjem času namenjena sektorju tekstila in oblačil. Pozitivno povezavo med vzponom kitajskega tržnega deleža in padanjem uvoznih cen na enoto potrjujejo tudi podatki o uvozu oblačil ZDA. Dvig deleža kitajskega blaga v uvozu ZDA med leti 2001 in 2004 za okoli 50 % v vrednosti, ustreza več kot podvojenemu tržnemu deležu v količini, medtem ko je vrednost enote kitajskega uvoza v tem obdobju padla za več kot eno tretjino. Če gledamo območje »večje Kitajske« (celinska Kitajska, Hong Kong, Macao in Tajvan), se je ta uvoz povečal mnogo bolj skromno – 20 % v vrednosti in 45 % v količini, kar pomeni, da je vrednost enote uvoza padla le za eno petino. Del rasti izvoza Kitajske je bil tako posledica premika v smeri direktnega izvoza Kitajske (s tem je obšla posrednike v Hong Kongu, Macau in Tajvanu). Četudi zanemarimo faktor posrednikov, je prišlo do resničnega povečanja uvoza ZDA iz Kitajske. Kitajska politika prestrukturiranja, »downsizinga« in povečanja učinkovitosti, je vodila v zapiranje številnih kitajskih tovarn in zanetila hudo konkurenco za izvozne tržne deleže med kitajskimi proizvajalci. Ti faktorji so omogočili kitajskemu proizvajalcem, da izvažajo večje količine po nižjih cenah, kar je v končni fazi povzročilo zasičenost ameriškega trga in posledično padca v uvozni vrednosti ZDA iz ostalih držav med leti 1998 in 2002 (Mayer, 2004, str. 16). Vsa ta dejstva dokazujejo, da naraščajoče sodelovanje Kitajske v mednarodni trgovini in posledično njena teža na mednarodnih trgih zaradi velikosti njenega gospodarstva prispeva k padcu vrednosti enote nekaterih trenutno ključnih kitajskih izvoznih artiklov.

---

⁴⁷ Razcvet Wal-Marta je tesno povezan z vzponom Kitajske kot nove industrijske velesile. Nobeno drugo podjetje na svetu se s Kitajci ni povežalo tako hitro in v tolikšni meri kot ravno Wal-Mart, saj kar 10-13 % vsega blaga, ki ga kitajska podjetja prodajo ameriškim konča v Wal-Martovih prodajalnah. Podjetje ima na svojih prodajnih policah kar 50-85 % delež tujega blaga (leta 1995 je bil ta delež le 6 %) od katerega večina prihaja prav iz Kitajske - nad 80 % vseh svetovnih dobaviteljev v registru tega podjetja je kitajskih (Fishman, 2005, str. 187).

Po drugi strani je kitajska cena postala del običajne poslovne modrosti, da lahko podjetja na Kitajsko preselijo katerokoli dejavnost, ki bo tam opravljena ceneje in morda tudi bolje. To velja celo za visoko tehnološke sektorje, ki zahtevajo intenzivno uporabo znanja in strokovne usposobljenosti. Dolgo veljavna predpostavka, da bodo v teh sektorjih vedno dominirale ZDA in druge razvite države, medtem ko se bodo države v razvoju osredotočile na nizko strokovne sektorje, tako ne drži več. Kitajska namreč ne konkurira le z zelo nizkimi plačami, ampak tudi z visoko tehnologijo. Iz tega izvirajo problemi za razviti svet na čelu z ZDA.

Razsežnost problema je predmet silovite razprave. Po eni strani so prednosti sodelovanja s Kitajsko ogromne. Ameriška podjetja kot so General Motors, Motorola in P&G so se uspešno uveljavila na kitajskem trgu in žanjejo velike dobičke na naraščajočem srednjem razredu. Nadalje so si z »outsourcingom«⁴⁸ komponent in računalniške opreme na Kitajsko ameriška podjetja povečala donos na kapital. Z odstranjevanjem trgovinskih ovir po vstopu v WTO leta 2001 se pojavljajo nove priložnosti za ameriške banke, zavarovalnice in trgovce. Kitajska lakota po surovih materialih potiska cene navzgor povsod po svetu, kar ustvarja dobičke ameriškim proizvajalcem železa, rudarskim in lesnim podjetjem. Nizki stroški kitajskih dobrin so zadržali inflacijo na nizki ravni v ZDA in oskrbovali potrošniško mrzlico, ki je ZDA pomagala relativno dobro prebroditi recesijo in hkrati držala svetovno rast na kolesnicah (Engardio, Roberts, 2004, str. 104).

Razmerje s Kitajsko pa ZDA prinaša tudi velike stroške. V prvi vrsti je to vprašanje naraščajočega ameriškega trgovinskega deficita, katerega največji in najhitreje rastoči del predstavlja Kitajsko, ki je drugi največji vir uvoza blaga ZDA takoj za Kanado. Leta 2005 je ta uvoz znašal kar 243 milijard dolarjev oziroma 14 % celotnega uvoza. Trgovina med ZDA in Kitajsko je precej neuravnotežena. Od leta 2000 naprej si je ZDA nakopala trgovinski deficit s Kitajsko, ki je leta 2005 znašal že 201 milijard dolarjev⁴⁸ (25 % porast glede na leto 2004), kljub dejstvu, da izvoz ZDA na Kitajsko raste hitreje kot izvoz ZDA v katerokoli drugo državo. Mnogi povezujejo ta deficit s spremljajočo izgubo ameriških delovnih mest v industrijah, ki tekmujejo s hitro naraščajočim uvozom iz Kitajske. Nekateri politiki in voditelji industrij ter sindikalisti krivijo Kitajsko za nepravilno trgovinsko prakso, vključno z namernim podcenjevanjem njene valute, ki po njihovem mnenju ustvarja neenako igrišče za ameriška podjetja v tekmi z uvozom iz Kitajske (Lum, Nanto, 2006, str. 1). Poleg tega primanjkljaj v trgovinski bilanci skupaj z naraščajočim ameriškim proračunskim primanjkljajem poganja dolar navzdol in sproža strahove, da bo v svetovnem finančnem sistemu prišlo do razpoka⁴⁹.

Ameriški deficit s Kitajsko naj bi se po napovedih še nadaljeval, kar sproža vprašanje o tem, kaj se bo zgodilo z ameriško industrijo. Do tega trenutka so bile najbolj na udaru tiste industrije, ki

---

⁴⁸ Kitajska ima trgovinski presežek tudi z ostalima velikima svetovnimi centroma, EU in Japonsko, vendar pa je ta problem mnogo manj resen. V primeru EU-15 je bil deficit leta 2004 namreč skoraj dvakrat manjši (89,3 mrd USD) in v primeru Japonske več kot 8-krat manjši (20,5 mrd USD) od ameriškega (162 mrd USD) (Lum, Nanto, 2006, str. 6).

⁴⁹ ZDA se za financiranje svojega proračunskega deficita zadolžujejo v tujini s prodajo svojih dolgoročnih državnih obveznic. Velik del teh obveznic ima v lasti kitajska centralna banka PBC, ki je trenutno največji kupec ameriških dolarjev in s temi nakupi povečuje vrednost svojih mednarodnih deviznih rezerv. V primeru, da bi Kitajska prenehala z nakupi ameriškega dolga, bi bil rezultat padec vrednosti dolarja in porast ameriških obrestnih mer.

bi tako ali tako migrirale v države z nižjimi stroški dela. Toda Kitajska se hitro vzpenja tudi v bolj naprednih industrijah, kjer ZDA ostajajo konkurenčne, saj izgrajuje visoko tehnološke kapacitete v avtomobilski industriji, specializiranem jeklu, petrokemični industriji in mikročipih. Te tovarne so v prvi vrsti namenjene zadovoljevanju nenasitnega domačega povpraševanja. Kljub temu obstaja nevarnost, da bodo precejšnje neizkoriščene kapacitete kitajskih proizvajalcev povzročile, da bodo le-ti poizkušali najti vse bolj kreativne načine v tem, kako jih zapolniti (Engardio, Roberts, 2004, str. 105).

Kitajska je zato precej trši oreh kot je bila Japonska v 80. letih. Jasno je, da nekateri kitajski izvozniki goljufajo, od kraje intelektualne lastnine in dumpinga do nepravilnih izvoznih subvencij. Ameriško združenje Business Software Alliance (BSA) v svojem letnem poročilu navaja podatek, da je samo izguba iz naslova prodaje programske opreme na Kitajskem zaradi ilegalnih piratskih kopij lani znašala 3,9 milijard dolarjev (Piracy Study, 2006, str. 8). Kitajci ponarejajo tudi vse ostalo, od najnovejše mode priznanih oblikovalcev in hollywoodskih filmov pa do zdravil in visokotehnoloških izdelkov tujih proizvajalcev. Kitajska zakonodaja tovrstno početje uradno strogo prepoveduje in preganja, čeprav ima kitajsko gospodarstvo dejansko precejšnje koristi od ponarejanja tujih zaščiteneh izdelkov⁵⁰ (Fishman, 2005, str. 285).

Vendar se ZDA za rešitev teh problemov ne morejo zateči k protekcionizmu in boju proti kršenju trgovinskih zakonov, saj so na praktičnem nivoju tako odvisne od Kitajskih dobaviteljev, da bi ponovna oživitev trgovinskih ovir le dvignila stroške in zmanjšala realne koristi od trgovine s Kitajsko. Na globalni ravni ima Kitajska precej uravnoteženo zunanjo trgovino, zaradi česar je njen presežek z ZDA še toliko bolj izstopajoč. Zvišanje vrednosti juana za 30 % bi morda pripomoglo k izravnavi neravnovesij. A precej malo verjetno je, da bo do tako velike apreciacije zares prišlo. Kitajska se namreč boji, da bi imela taka politika precejšen negativen učinek na domača delovna mesta in vrednost njenih tujih rezerv (Engardio, Roberts, 2004, str. 105).

Najbolj zanimivo pri vsem tem je, da podatki Kitajske izkazujejo veliko manjše bilateralne deficite od tistih, ki jih prikazujejo njene trgovinske partnerice (glej Prilogo 11). Primarni razlog za to je obravnava blaga iz Kitajske ali v Kitajsko, ki gre preko Posebne administrativne regije Hong Kong (SAR). Drugi razlogi vključujejo različne računovodske sisteme ter pomanjkanje transparentnosti v poročanju Kitajske. Po poročilu Kitajske je trgovinski presežek z ZDA leta 2004 znašal le 80,3 milijard dolarjev, kar je polovico manj od vrednosti, ki jo prikazujejo ZDA. V primeru Japonske celo obe državi izkazujeta deficit druga z drugo. Leta 2004 je 156 držav, kategoriziranih kot svet s strani Mednarodnega denarnega sklada (IMF), skupno imelo agregatni deficit s Kitajsko v višini 267 milijard dolarjev, kar je približno 6,5-kratnik 41 milijard dolarjev velikega presežka v trgovskem blagu, ki ga je za to leto sporočila Kitajska (Hong Kong je izvzet).

---

⁵⁰ Ljudje si zaradi ponarejevanja lahko privoščijo nekatere osnovne izdelke kot so zdravila, učbeniki ter nekatere vrste živil in zdravil, ki so v originalu zanje enostavno predragi. Poleg tega kopiranje tuje tehnologije, ki je Kitajska sama ni sposobna ustvariti, koristi hitrem razvoju industrije. Ta pojav namreč omogoča nastanek vrste podjetij, ki uspevajo prav zaradi kraje tujih tehnologij in piratskih programov.

Tudi Indija je pravi magnet za medije v ZDA. Uvoz storitev in BPO iz Indije je sprožil strahove o selitvi vrste delovnih mest t.i. »belih ovratnikov« preko luže. Nekateri kritiki svarijo, da bo več milijonov ljudi v storitvenem sektorju ZDA ostalo brez dela⁵¹ (Baily, Farrell, 2004, str. 5). Sledil je protekcionističen odziv Kongresa – do marca 2005 so državni zakonodajalci vložili vsaj 112 zakonskih osnutkov v 40 zveznih državah, ki omejujejo »outsourcing« (Srinivasan, 2005, str. 4). Njihovi strahovi so povsem neupravičeni, saj mednarodna trgovina s storitvami nikakor ni igra z ničelno vsoto, kar je pokazala tudi vrsta študij na to temo. Raziskava McKinsey Global Institute je dokazala, da »offshoring« koristi vsem udeleženi – Indiji kot državi, ki pridobiva delovna mesta, in ZDA, ki le-ta izgublja. Za vsak dolar ameriških korporacijskih izdatkov v Indiji gospodarstvu ZDA namreč pripada več kot tri četrtine koristi in pridobi do 1,14 dolarjev povračila⁵² (Offshoring: Is It a Win-Win Game?, 2003, str. 12).

8.1.2. Empirična ocena učinkov kitajske rasti s strani IMF

Kitajska ekonomska teža in njena integracija v svetovno gospodarstvo se bosta v prihodnosti zelo verjetno še povečevali, zato je smiselno preučiti posledice tega pojava. Študija IMF o učinkih rasti Kitajske na ostali svet je pokazala, da bo daleč največji učinek vzdržne kitajske rasti po stopnjah rasti ekonomskih spremenljivk (BDP, produktivnost in faktorsko obilje), konsistentnih z dolgoročnimi projekcijami IMF, WB in UN, kar na Kitajsko samo, saj bo njen realni proizvod do leta 2020 narasel približno dvakratno, sočasno pa se bo močno povečala njena blaginja in to kljub poslabšanju pogojev menjave⁵³ (glej Prilogo 12). V ostalih regijah se bodo učinki pokazali predvsem na spremenjenih pogojih menjave. Večina regij bo pridobila zaradi povečanega kitajskega povpraševanja po njihovem izvozu in hkrati cenejšega uvoza delovno intenzivnega blaga. Izjema so delovno obilne regije, ki imajo omejeno direktno trgovino s Kitajsko, kot je na primer Južna Azija, saj bodo soočene z bolj intenzivno kitajsko konkurenco in nižjimi cenami njihovega delovno intenzivnega izvoza, ter uvoznice nafte, ki bodo soočene z višjimi cenami nafte zaradi močnejšega kitajskega povpraševanja. Južna Azija je edina regija z neto izgubo, po drugi strani pa najbolj pridobita Srednji Vzhod in Severna Afrika (z izjemo Egipta in Maroka), kar se odraža v povečanemu izvozu nafte in ostalih primarnih surovin teh dveh regij. Poleg tega bo prišlo do precejšnjega premika v geografski strukturi trgovine, tako v agregatnem smislu kot tudi znotraj posameznega sektorja. Južna Azija bo močno povečala svoj izvoz na Kitajsko, kar bo nadomestilo izpad njenega izvoza v ostali svet. Podobno pridobijo tudi razvite ekonomije s specializacijo v storitvah in v visoko strokovnih sektorjih ter orientacijo svoje trgovine v smeri Kitajske. V splošnem je omenjena študija prišla do zaključka, da bo

⁵¹ V raziskavi o izgubi delovnih mest Američanov, ki jo je opravilo podjetje Forrester Research, je trditev, da se bo do leta 2015 kar 3,3 milijone delovnih mest preselilo »offshore«.

⁵² Raziskava OECD o deležu zaposlitev, ki bi bile potencialno prizadete zaradi »offshoringa«, je pokazala, da je eno od petih delovnih mest ogroženo zaradi rasti »offshore outsourcinga« vključno z IT, računovodstvom, finančnimi storitvami in R&R. Vendar pa bodo na dolgi rok koristi »offshoringa« pretehtale izgubo delovnih mest na kratek rok. Poleg tega raziskava ni našla nobenega sistematičnega dokaza o povezanosti neto izhodnih investicij in uvoza poslovnih storitev z deležem zaposlenosti v poklicih, ki so predmet potencialnega »offshoringa«, na agregatnem nivoju (van Welsum, Reif, 2006, str. 4).

⁵³ Omejitve te študije je, da je narejena na podatkih iz leta 2002, ki nekaterih specifičnih dejavnikov kot je, npr. dvig cen primarnih surovin, predvsem nafte, ne upoštevajo. Poleg tega sta predpostavki modela nespremenjena akumulacija faktorjev in popolna strukturna fleksibilnost v drugih regijah, kar pomeni, da model dinamičnih učinkov rasti Kitajske (rast produktivnosti, spremenjena akumulacija faktorjev) na te regije ne zajema, pač pa se koristi pojavijo skozi realokacijo proizvodnih sredstev. Čeprav so kvantitativni učinki rasti Kitajske na blaginjo ostalih regij verjetno v veliki meri podcenjeni, učinki na trgovino dajejo zanimiv pogled na to, katere države so potencialne zmagovalke in katere poraženke tega pojava.

učinek na svet kot celoto po vsej verjetnosti pozitiven, a vpliv bi se lahko precej razlikoval glede na države, industrijske sektorje in socialnoekonomske skupine (Spatafora, Yang, Feyzioglu, 2004, str. 90-94).

8.2. POLITIČNI, VOJAŠKI IN KULTURNI VPLIV

Kitajska in Indija nezadržno širita svojo moč tudi na političnem, vojaškem in kulturnem področju. Mnogi v močni Kitajski vidijo dobro protiutež ZDA, ki bi dolgoročno lahko vplivala na bolj enakomerno porazdelitev svetovne moči. Danes kitajske voditelje povsod po svetu sprejemajo z največjimi častmi in dobrodošlico. V srčiki njenega vzpona je seveda eksplozivna gospodarska rast, katere košček pogače želijo prav vsi. Še pred generacijo siromašna in nazadnjaška Kitajska dandanes pošilja ljudi v veselje, izgrajuje moderne vojaške zmogljivosti ter se loteva nekaterih najbolj drznih arhitekturnih projektov na svetu, vključno z izgradnjo objektov za olimpijske igre, ki jih bo na svojem ozemlju gostila leta 2008. Toda niti Kitajska niti Indija še zdaleč ne dosega statusa velesile, ki ga ima ZDA tako v »mehki moči«⁵⁴ kot tudi v »trdi moči«.

»Mehka moč« je bila v preteklem stoletju skoraj izključno domena ZDA in je pripomogla k njeni svetovni prevladi. Vendar časi se postopoma spreminjajo. Vse od v rdečo svetlobo ovitega Eifflovega stolpa v čast kitajskega novega leta letos v Parizu do športnih dvoran v ZDA, kjer pod koši dominira Yao Ming, ostali igralci pa razkazujejo tetovaže s kitajskimi pismenkami, se kažejo znaki povečanega vpliva velike Kitajske. Kitajska in Indija svojo kulturo razširjata tudi preko cvetoče filmske industrije. »Bollywood«, kot se je prijelo ime indijske filmske industrije, proizvede dvakrat toliko filmov in proda milijardo več vstopnic kot Hollywood (Ball, 2005). Kitajski film »Crouching Tiger, Hidden Dragon« pa je postal najbolj dobičkonosen neameriški film vseh časov (Pocha, 2003, str. 1).

Povsod po svetu se prebujajo želja po učenju kitajščine. Vedno več ljudi se namreč pričinja zavedati velikih prednosti, ki jih prinaša znanje kitajščine. Po nekaterih ocenah naj bi se kitajščine učilo kar 20 do 30 milijonov ljudi, med katerimi je mnogo kitajskih potomcev v Jugovzhodni Aziji. To se seveda še zdaleč ne more primerjati s prevlado angleščine, jezika označenega s pojmom »svetovni jezik«, ki se ga uči kar ena milijarda Zemljanov. Povečuje se tudi vpis tujih študentov na kitajske univerze – leta 2004 se je na Kitajskem izobraževalo kar 110.800 študentov, kar je več od števila kitajskih študentov v tujini. Kitajska vlada podpira ta zanos z ustanavljanjem jezikovnih inštitutov za učenje mandarinščine, glavnega kitajskega dialekta, po vsem svetu. Cilj je povečati število študentov kitajščine na 100 milijonov do leta 2010 (Johnson, 2005).

Naraščajoča kitajska multinacionalna moč se odraža tudi v tistih kitajskih podjetjih, ki razvijajo globalne blagovne znamke in po raziskavi Financial Times-a vključujejo Haier, Lenovo, China

---

⁵⁴ »Mehka moč« je izraz, ki se v teoriji mednarodnih odnosov uporablja za opis sposobnosti političnega telesa, npr. države, da posredno preko kulturnih ali ideoloških sredstev vpliva na obnašanje oz. interese drugih političnih teles. V nasprotju z mehko močjo se »trda moč« nanaša na nacionalno moč iz naslova vojaške in ekonomske moči (Soft power, 2006).

Mobile (storitve mobilne tehnologije), Tsingtao Brewery (pivovarska industrija) in Sohu.com (Internet) (Steinbock, 2005, str. 42). Med indijske globalne znamke bi lahko šteli Bollywood, Infosys (IT storitve), Tata in nekatere druge. Kljub pozitivnim premikom in bogati kulturni tradiciji pa ne eni ne drugi še ni uspelo ustvariti nekega zares vplivnega globalnega simbola. Kitajska in Indija imata malo podjetij, kulturnih ikon, filmov ali blagovnih znamk s tako vseprisotno navzočnostjo kot jo imajo Coca-Cola, MTV, Microsoft, Miki Miška ali Brad Pitt.

V zadnjem desetletju je Kitajska pritegnila veliko pozornosti zaradi svojega pospešenega širjenja vojaških kapacitet in povečevanja vojaškega proračuna. Razlogi za to so tako zunanji kot notranji. Zaradi naraščajoče urbane brezposelnosti, ruralne nestabilnosti in gibanj etničnih separatističnih manjšin prihaja do valov demonstracij in uporov. Vojska oziroma njen oboroženi policijski oddelek ima zato pomembno vlogo pri zagotavljanju notranjega socialnega reda in miru že vse od začetka prevlade Komunistične partije. Zahodni svet se v povezavi s krepitvijo kitajske vojaške moči osredotoča predvsem na tajvansko vprašanje. Kitajska zunanjepolitična doktrina za 21. stoletje sicer govori o miroljubnem vzponu Kitajske v 21. stoletju s poudarkom na utrjevanju političnih zavezništev in stabilnosti mednarodnega okolja, ki bo omogočalo razvoj domačega gospodarstva, zunanje trgovine ter pridobitev napredne tehnologije. Tajvan je eksplicitno izključen iz te doktrine, saj je uradni Peking mnenja, da je njegov status notranja zadeva Kitajske. Peking si je vedno pridrževal pravico za uporabo sile v primeru, da miroljubne priključitve Tajvana ne bo mogoče doseči. Sporočilo je jasno: Peking namerava vzdrževati dovolj močno vojaško pozicijo, ki bo tajvanske voditelje prepričala, da deklaracija neodvisnosti od Kitajske ni sprejemljiva. Enako pomembna vzroka za krepitev vojaških sil sta tudi čast in ponos. Kitajska je prepričana, da je kot porajajoča se svetovna velesila upravičena do večje regionalne in globalne vloge in verjame, da je vojaško nadgrajevanje ne le upravičeno, pač pa tudi, da ne predstavlja nikakršne nevarnosti za ravnotežje svetovne moči (Kornberg, Faust, 2005, str. 222-223).

Zanimiva je tudi sama narava razmerja med Kitajsko in Indijo, katerih odnosi so bili v preteklosti vedno sovražni. Bilateralna trgovina med državama narašča. Kitajsko blago vstopa na indijski trg, povečuje pa se tudi dvostranska trgovina in sodelovanje na področju računalniške tehnologije. Po drugi strani se medsebojne napetosti nadaljujejo, saj je Kitajska nervozna zaradi naraščajoče indijske nuklearne sposobnosti, Indijo pa skrbi prodaja kitajskega orožja Pakistanu ter rast kitajske ekonomske in vojaške moči. Tudi vprašanje lastništva Kašmirja, regije na skrajnem severu indijskega polotoka, ki je trenutno pod deljenim nadzorom omenjenih treh držav, še vedno ostaja nerešeno.

V boj za prevlado v Aziji so se po terorističnih napadih 11. septembra 2001 vmešale tudi ZDA, ki so v imenu globalne vojne proti terorizmu zavzele Afganistan. ZDA so utrdile svoj politični, vojaški in ekonomski položaj v Centralni Aziji ter okrepile svojo vojaško prisotnost v Jugovzhodni Aziji, Perzijskem zalivu ter na Arabskem polotoku. Poleg boja proti terorizmu sta za ZDA ključnega pomena zavarovanje Bližnjega vzhoda in preprečevanje širjenja orožja množičnega uničevanja. Kar najbolj vznemirja Kitajsko, je okrepljeno sodelovanje med ZDA in

Indijo. Nekateri kitajski analitiki se namreč bojijo, da ZDA poizkušajo obvladovati Kitajsko s tem, da jo obkrožajo s svojimi zavezniki, kot je na primer Indija⁵⁵.

Precej verjetno je, da se bo tradicionalno rivalstvo med Kitajsko in Indijo nadaljevalo. Malo možnosti je, da bi Kitajska odrekla svojo podporo Pakistanu, tako zaradi tega, ker je Pakistan protiutež Indiji na subkontinetu kot zaradi vpliva, ki bi ga imel lahko na vodenje politike novih centralno-azijskih republik na kitajskih mejah. Nadalje bo vprašanje postalo tudi sino-indijsko ekonomsko rivalstvo. Kljub porastu njune medsebojne trgovine je neizogibno tekmovanje za NTI in razvojno pomoč Svetovne banke ter za izvozne trge v Jugovzhodni Aziji. Konkurentki ali potencialni partnerici - odnosi med obema državama bodo v vsakem primeru vplivali na stabilnost Južne Azije kot tudi na politične povezave v tretjem svetu in porajajočem se globalnem sistemu (Kornberg, Faust, 2005 str. 177-179).

Kako se bosta Kitajska in Indija spopadli s svojimi teritorialnimi zahtevami, bo imelo ogromen vpliv na njuno mednarodno kredibilnost in na njun položaj kot regionalnih velesil v Aziji. Poleg tega lahko vplivata na stabilnost mednarodnega sistema, kajti čeprav sta zgolj regionalni velesili, je njuna velika nacija v središču regionalnega sistema, ki bo v tem stoletju postal vse pomembnejši. V 21. stoletju sicer kaže, da Kitajska in Indija poizkušata aktivno sodelovati pri mednarodnih diskusijah o pomembnih vprašanjih, kot so vloga Združenih narodov v podpori mednarodne varnosti, prodaji orožja, porajajočih se globalnih finančnih in trgovinskih režimih ter naraščajočih problemih globalne okoljske škode. Čeprav predvsem Kitajska postaja vse vplivnejša pri teh vprašanjih, pa večina iniciativ še vedno prihaja iz držav prvega sveta, ki še naprej igra dominantno vlogo v nastajajoči ureditvi sveta.

9. SKLEP

Kitajska in Indija – mistični velikanki z daljnega Vzhoda burita domišljijo nas, zahodnjakov, že vrsto let. Vedno sta se zdeli drugačni in oddaljeni, iz drugega sveta, kar se dandanes drastično spreminja. »Narejeno na Kitajskem« nas spremlja že na vsakem koraku. In to dobesedno. Oblečeni in obuti po najnovejših trendih sedimo za računalnikom, medtem ko se iz najmodernejšega glasbenega predvajalnika razlega glasba, otroci pa se zabavajo z vsemogočimi igračami. Poreklo vseh naštetih poceni, a kakovostnih izdelkov, je Kitajska. Nalepke »Narejeno v Indiji« še zdaleč ne vidimo tako pogosto. Če bi pogledali podrobneje, bi lahko videli, da se skriva na programski opremi in škatlicah z zdravili. Prisoten je še nek drug trend. Medtem ko je »narejeno v Indiji« tudi v veliki meri sinonim za »narejeno s strani Indijcev«, pa tega za Kitajsko vsaj zaenkrat še ne moremo trditi.

Vseeno ima danes Kitajska precej večji vpliv na ekonomsko in politično dogajanje po svetu kot Indija. In kako ga tudi ne bi imela, saj je že četrto stoletja paradni konj globalne gospodarske rasti in bliskovito dohiteva najrazvitejše države. Tesno za petami ji sledi Indija, katere potencial je po

---

⁵⁵ Mnenje Pekinga je, da mora Indija kljubovati Kitajski, da bi pritisk nanjo s strani ZDA v povezavi z razvojem jedrskega orožja popustil. Indija in Zahod imata namreč podobne strateške cilje glede obvladovanja Kitajske (Malik, 2006).

mnenju nekaterih še večji. Podatki, ki prihajajo iz teh dveh držav, so naravnost osupljivi. Z več kot 240 milijoni ljudi ima Indija največji srednji razred na svetu, kitajski srednji razred pa je z obsegom okoli 75 milijonov urbanih prebivalcev nekaj manjši, vendar se izjemno hitro povečuje. To predstavlja enkratno priložnost za mnoga zahodna podjetja, saj je potencial obeh rastočih potrošniških trgov res ogromen. Po drugi strani se svetlejši časi obetajo tudi tistim državam v razvoju, ki zadovoljujejo nenasitno kitajsko in indijsko povpraševanje po nafti in ostalih primarnih surovinah. Naj samo spomnim, da bo leta 2020 Kitajska največja uvoznica hrane in tudi ena izmed vodilnih uvoznic nafte.

Čeprav ima razviti svet veliko koristi od cvetoče kitajske in indijske ekonomije, je marsikateri Zahodni državljani ob omembi Kitajske ali Indije precej vznemirjen. Državi sta tako rekoč glavni temi medijskih in političnih razprav in sta pogosto obdolženi za visoke cene nafte, onesnaženje okolja, politične napetosti v zvezi z oboroževalno tekmo in selitev vrste delovnih mest – Kitajska modrih in Indija belih ovratnikov. Najbolj prizadete so ZDA, velesila, ki je na gospodarskem, kulturnem in političnem področju popolnoma dominirala svet v 20. stoletju. S prihodom Kitajske in Indije namreč dobiva mogočni tekmici, ki spreminjata geopolitično sliko in Aziji vlivata novih moči. Poleg tega ima predvsem Kitajska precej neposreden vpliv na ZDA. Kar morda poleg največjega trgovinskega deficita v zgodovini ZDA, katerega pretežni del predstavlja prav Kitajska, še dodatno bode v oči, je dejstvo, kako zelo so ZDA pravzaprav odvisne od Kitajske, katere poceni proizvodi oskrbujejo ameriške potrošnike, poceni delovna sila povečuje dobičke ameriških podjetij in akumulacija mednarodnih rezerv v dolarjih financira ameriški proračunski deficit.

Za konec naj opozorim le še na nesporno dejstvo, katerega teža je dovolj velika, da prepriča vsakogar. Skoraj vsak drugi človek je ali Kitajec ali Indijec! Sliko o pomembnosti Kitajske in Indije si vsak lahko ustvari sam. Moje mnenje je, da bosta v prihodnosti na tak ali drugačen način vse bolj krojili usodo celotnega planeta in s tem vsakega posameznika.

LITERATURA

1. A great wall of waste. *The Economist*, London, 21.8.2004, str. 55-57.
2. Ahya Chetan, Xie Andy: *India and China: A Special Economic Analysis*. New York : Morgan Stanley, 2004. 59 str.
3. Amsden H. Alice: *The Rise of the Rest: Challenges to the West from Late-Industrializing Economies*. New York : Oxford University Press, 2001. 405 str.
4. Arora Ashish, Gambardella Alfonso: *The Globalization of the Software Industry: Perspectives and Opportunities for Developed and Developing Countries*. NBER Working Paper No. 10538. Cambridge : National Bureau of Economic Research, 2004. 40 str.
5. Baily N. Martin, Farrell Diana: *Exploding the Myths about Offshoring*. New York : McKinsey Global Institute, 2004. 11 str.
6. Ball P. Isabel: *Bollywood vs. Hollywood Clash of Titans*. *American Chronicle*. [URL: <http://www.americanchronicle.com/articles/viewArticle.asp?articleID=3569>], 7.11.2005.
7. Bardhan Pranab: *Crouching Tiger, Lumbering Elephant: A China – India Comparison*. University of California at Berkeley. 20 str. [URL: <http://globetrotter.berkeley.edu/macarthur/inequality/papers/BardhanCrouching.pdf>], 2003.
8. Bošković Dragiša: *Nočejo indijskega podjetnika*. Delo (Sobotna priloga), Ljubljana, 18.2.2006, str. 15.
9. Brook M. Anne et al.: *Oil Price Developments: Drivers, Economic Consequences and Policy Responses*. Economics Department Working Paper No. 412. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2004. 51 str.
10. Chadwick William: *Global Trends in the Information Technology Outsourcing Services Market*. *Industry Trade and Technology Review*, Washington, DC, 2003, 3661, str. 1-9.
11. Chauvin Sophie, Lemoine Françoise: *India in the World Economy: Traditional Specialisations and Technology Niches*. Working paper No. 2003-09. Paris : Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales (CEPII), 2003. 75 str.
12. Dahlman J. Carl, Aubert Jean-Eric: *China and the Knowledge Economy*. Washington, DC : The World Bank, 2001. 170 str.
13. Dahlman J. Carl, Utz Anuja: *India and the Knowledge Economy*. Washington, DC : The World Bank and Private Sector Development Unit, 2005. 149 str.
14. Desai Meghnad: *India and China: An Essay in Comparative Political Economy*. Paper for IMF Conference on India/China. New Delhi : IMF, 2003. 21 str.
15. Dickie Mure: *China's merchant adventurers set off in search of global conquests*. *China Goes Global*. *Financial Times*, London, 31.5.2005, str. 5.
16. Engardio Pete, Roberts Dexter: *The China Price*. *Business Week*, New York, 6.12.2004, str. 102-112.
17. Engardio Pete: *A New World Economy*. *Business Week*, New York, 22.8.2005, str. 52-58.
18. Ernst Dieter: *From "Global Factory" to "Innovation Offshoring"*. Honolulu : East-West Center, 2005. 32 str.

19. Feng Wang: Can China Afford to Continue Its One-Child Policy?. Honolulu : East-West Center, 2005. 12 str.
20. Fishman C. Ted: Kitajski izziv: vpliv nove velesile na Evropo in svet. Ljubljana : Orbis, 2005. 388 str.
21. Flassbeck Heiner et al.: China's Spectacular Growth Since the mid-1990s: Macroeconomic Conditions and Economic Policy Challenges. China in a Globalizing World. Geneva : United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), 2005, str. 1-44.
22. Hasan Raza Shehla: China, India lead consumer confidence survey. Asia Times Online. [URL: http://www.atimes.com/atimes/China_Business/HB08Cb06.html], 8.2.2006.
23. Hayward F. Steven: The China Syndrom and the Environmental Kuznets Curve. Washington, DC : American Enterprise Institute for Public Policy Research, 2005. 6 str.
24. Herd Richard et al.: OECD Economic Surveys: China. Paris : OECD Publications, 2005. 205 str.
25. Huang Yasheng, Khanna Tarun: Can India overtake China?. Foreign policy Magazine. [URL: http://www.ibef.org/artdisplay.aspx?cat_id=135&art_id=2023], 31.8.2003.
26. Johnson Tim: Want to study chinese?. Knight Ridder Newspapers. [URL: <http://www.realcities.com/mld/kwashington/13003022.htm>], 26.10.2005.
27. Kalish Ira: China's Consumer Market: Opportunities and Risks. A Deloitte Research Study. B.k. : Deloitte Touche Tohmatsu, 2005. 23 str.
28. Katsuno Masahiro: Status and Overview of Official ICT Indicators for China. OECD Science, Technology and Industry Working Papers 2005/4. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2005. 42 str.
29. Kornberg F. Judith, Faust R. John: China in World Politics. Policies, Processes, Prospects. 2. izdaja. Vancouver : Boulder, Lynne Rienner, 2005. 294 str.
30. Lemoine Françoise, Ünal-Kesenci Deniz: Assembly Trade and Technology Transfer: The Case of China. World Development, Montreal, 32(2004), 5, str. 829-850.
31. Liang Guoyong: New Competition. Foreign Direct Investment and Industrial Development in China. Rotterdam : Erasmus Research Institute of Management, Erasmus University Rotterdam, 2004. 385 str.
32. Lum Thomas, Nanto K. Dick: China's Trade with the United States and the World. Congressional Research Service. The Library of Congress. 45 str. [URL: http://www.opencrs.com/rpts/RL31403_20050913.pdf], 13.9.2005.
33. Lum Thomas, Nanto K. Dick: China's Trade with the United States and the World. Congressional Research Service. The Library of Congress. 44 str. [URL: <http://fpc.state.gov/documents/organization/64475.pdf>], 14.3.2006.
34. Maddison Angus: The World Economy: A Millennial Perspective. Paris : Development Centre, OECD, 2001. 384 str.
35. Malik Mohan: China's Strategy of Containing India. Power and Interest News Report (PINR). [URL: http://www.pinr.com/report.php?ac=view_report&report_id=434&language_id=1], 6.2.2006.
36. Mayer Jörg: Not Totally Naked: Textiles and Clothing Trade in a Quota Free Environment. Discussion Paper No. 176. Geneva : UNCTAD, 2004. 49 str.

37. McGregor Richard: Spending spree leaves Beijing nerves frayed. *China Goes Global*. Financial Times, London, 31.5.2005, str. 4.
38. Miholič Andrej: Bitka za kaspijski bazen. *Delo*, Ljubljana, 28.9.2005, str. 4.
39. Mukherjee Shoibal: Pharmaceutical Research and Development in India: Looking Up?. *Business Briefing Pharma Outsourcing 2005*. London : Touch Briefings, 2005, str. 98-103.
40. Mukherji Joydeep: Economic Growth and India's Future. Occasional Paper No. 26. Philadelphia : Center for the Advanced Study of India, University of Pennsylvania, 2006. 23 str.
41. Pocha Jehangir: The Rising "Soft Power" of India and China. *New Perspectives Quarterly*, Oxford, 20(2003), 1, str. 1-4.
42. Powell Bill: Sunset for a Deal. *Time Asia*, Hong Kong, 166(2005), 7/8, str. 24.
43. Roberts Dexter: How Rising Wages are Changing The Game in China. *Business Week*, New York, 27.3.2006, str. 32-35.
44. Rosegrant W. Mark et al.: Global Food Projections to 2020. *Emerging Trends and Alternative Futures*. Washington, DC : International Food Policy Research Institute, 2001. 206 str.
45. Singh Nirvikar: India's Information Technology Sector: What Contribution to Broader Economic Development?. Working paper No. 207. Paris : OECD, 2003. 47 str.
46. Spatafora Nikola, Yang Yongzheng, Feyzioglu Tarhan: China's Emergence and its Impact on the Global Economy. *World Economic Outlook*. Washington, DC : International Monetary Fund, 2004, str. 82-102.
47. Srinivasan T. N.: Information Technology Enabled Services and India's Growth Prospects. 41 str.
[URL: http://www.brookings.edu/es/commentary/journals/tradeforum/2005btf_srinivasan.pdf], 16.9.2005.
48. Steinbock Dan: Going Global. *Beijing Review*, Beijing, 48(2005), 50, str. 40-42.
49. The tiger in front. *The Economist*, London, 5.3.2005, str. 3-16.
50. Thirlwell P. Mark: India: The Next Economic Giant. Sydney : Lowy Institute for International Policy, 2004. 154 str.
51. Tsui Enid: Titans adopt different energy policies. *Asia's Emerging Giants*. Financial Times, London, 27.4.2005, str. 15.
52. Vaswani Karishma: Soaring energy demand spark Indian fears. *BBC News*.
[URL: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/4715980.stm>], 16.2.2006.
53. Watkins Kevin et al.: *Human Development Report 2005*. New York : United Nations Publications, 2005. 372 str.
54. van Welsum Desiree, Reif Xavier: The Share of Employment Potentially Affected by Offshoring – An Empirical Investigation. Paris : OECD, Directorate for Science, Technology and Industry, Committee for Information, Computer and Communications Policy, 2006. 45 str.
55. Wilson Dominic, Purushothaman Roopa: *Dreaming With BRICs: The Path to 2050*. Global Economics Paper No. 99. New York : The Goldman Sachs Group, Inc., 2003. 23 str.
56. Wolf Martin: On the Move: Different Routes in Pursuit of Economic Greatness. *Asia's Emerging Giants*. Financial Times, London, 27.4.2005, str. 4-5.

57. Wood Adrian, Calandrino Michele: When the Other Giant Awakens: Trade and Human Resources in India. Brighton : Institute of Development Studies, University of Sussex, 2000. 26 str.
58. Zacharias Nilesh, Farias Sandeep: Patents and the Indian Pharmaceutical Industry. Business Briefing Pharmagenetics 2003. 3 str.
[URL: http://www.touchbriefings.com/pdf/15/pg031_r_zacharias.pdf], september 2003.
59. Zhigang Xin: Dissecting China's »middle class«. China Daily.
[URL: http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-10/27/content_386060.htm], 27.10.2004.

VIRI

1. BP Statistical Review of World Energy. London : BP, 2005. 41 str.
2. Business Process Outsourcing.
[URL: http://www.wipro.com/webpages/bpo/why_bpo.htm], 1.5.2006.
3. China Country Analysis Brief. Energy Information Administration.
[URL: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/china.html>], avgust 2005.
4. China in the World Economy: The Domestic Policy Changes. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2002. 813 str.
5. China stands as world's 2nd largest auto market. People's Daily Online.
[URL: http://english.people.com.cn/200601/13/eng20060113_235259.html], 13.1.2006.
6. Economic Survey: Services Export. Ministry of Finance. Government of India. Str. 117-118.
[URL: <http://indiabudget.nic.in/es2005-06/chapt2006/chap68.pdf>], 1.3.2006.
7. Education Profile China. Edstats.
[URL: <http://devdata.worldbank.org/edstats/SummaryEducationProfiles/CountryData/GetShowData.asp?sCtry=CHN,China>], 15.3.2006.
8. Education Profile India. Edstats.
[URL: <http://devdata.worldbank.org/edstats/SummaryEducationProfiles/CountryData/GetShowData.asp?sCtry=IND,India>], 15.3.2006.
9. Education Statistics. UNESCO Institute for Statistics.
[URL: http://www.uis.unesco.org/ev.php?URL_ID=5187&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201], 5.4.2006.
10. Exchange Rate of China. The Chinese University of Hong Kong.
[URL: http://intl.econ.cuhk.edu.hk/exchange_rate_regime/index.php?cid=8], 2000.
11. Exchange Rate of India. The Chinese University of Hong Kong.
[URL: http://intl.econ.cuhk.edu.hk/exchange_rate_regime/index.php?cid=15], 2000.
12. FDI Confidence Index. Alexandria : Global Business Policy Council, A.T. Kearney Inc., 2004. 44 str.
13. Forbes Global 2000: The World's 2000 Largest Public Companies. Forbes.
[URL: http://www.forbes.com/2006/03/29/06f2k_worlds-largest-public-companies_land.html], 30.3.2006.
14. Foreign Direct Investment Database. UNCTAD.
[URL: <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1923&lang=1>], 12.3.2006.

15. Forex Reserves.
[URL: http://www.safe.gov.cn/model_safe_en/tjsj_en/tjsj_detail_en.jsp?ID=30303000000000000000,13], 20.4.2006.
16. Global Higher Education in S&E. Science and Engineering Indicators 2006. National Science Foundation.
[URL: <http://www.nsf.gov/statistics/seind06/c2/c2s4.htm>], 12.4.2006.
17. Indian IT Industry. NASSCOM. 4 str.
[URL: http://www.nasscom.org/upload/5216/Indian_IT_Industry_Factsheet_2006.pdf], 20.4.2006.
18. Inflation Rate. Key Indicators 2005. Asian Development Bank. Str. 163.
[URL: http://www.adb.org/Documents/Books/Key_Indicators/2005/pdf/rt16.pdf], 2005.
19. International Carbon Dioxide Emissions and Carbon Intensity. Energy Information Administration.
[URL: <http://www.eia.doe.gov/emeu/international/carbondioxide.html>], 17.4.2006.
20. International Energy Outlook. Washington, DC : Energy Information Administration, U.S. Department of Energy, 2005. 186 str.
21. International Total Primary Energy Consumption and Energy Intensity. Energy Information Administration.
[URL: <http://www.eia.doe.gov/emeu/international/energyconsumption.html>], 17.4.2006.
22. International Trade in Services. UNCTAD Handbook of statistics Online.
[URL: <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1890&lang=1>], 20.2.2006.
23. International Trade Statistics. Geneva : WTO, 2005. 258 str.
24. Kitajski predsednik pri Bushu. E-Delo.
[URL: http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,132313], 20.4.2006.
25. Knowledge Professionals in India. NASSCOM.
[URL: <http://www.nasscom.org/Nasscom/templates/NormalPage.aspx?id=6314>], 1.5.2006.
26. Največji jez končan. 24ur.com.
[URL: http://24ur.com/bin/article.php?article_id=3074317], 20.5.2006.
27. Nuclear Power in India and Pakistan. World Nuclear Association.
[URL: <http://www.world-nuclear.org/info/inf53.htm>], februar 2006.
28. OECD finds that China is biggest exporter of ICT goods. OECD. Information and Communication Technology.
[URL: http://www.oecd.org/document/8/0,2340,en_2825_495656_35833096_1_1_1_1,00.html], 12.12.2005.
29. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2005. Paris : OECD Publications, 2005. 210 str.
30. Offshoring: Is It a Win-Win Game?. San Francisco : McKinsey Global Institute, 2003. 18 str.
31. Oil Market Report. Paris : International Energy Agency, 11.3.2005. 48 str.
32. Outputs of S&E Research: Articles and Patents. Science and Engineering Indicators 2006. National Science Foundation.
[URL: <http://www.nsf.gov/statistics/seind06/c5/c5s3.htm#c5s311>], 15.4.2006.
33. Outward Investment Steady. ChinaDaily.
[URL: <http://www.china.org.cn/english/BAT/156187.htm>], 24.1.2006.

34. Piracy Study. Washington, DC : Business Software Alliance & IDC, 2006. 21 str.
35. Power giants team up for nuclear plant. People's Daily Online.
[URL: http://english.people.com.cn/200602/16/eng20060216_243246.html], 16.2.2006.
36. Soft power. Wikipedia.
[URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Soft_power], 1.5.2006.
37. State of the World. Worldwatch Institute.
[URL: <http://www.worldwatch.org/press/news/2006/01/11/>], 11.1.2006.
38. Statistical Communiqué. National Bureau of Statistics of China.
[URL: http://www.stats.gov.cn/enGLISH/newsandcomingevents/t20060302_402308116.htm], 28.2.2006.
39. Trade and Development Report. Geneva : United Nations Publications, 2003. 154 str.
40. Trade and Development Report. Geneva : United Nations Publications, 2005. 174 str.
41. World Economic Outlook. Globalization and Inflation. Washington, DC : IMF, 2006. 266 str.
42. World Economic Outlook Database. IMF.
[URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2006/01/data/dbginim.cfm>], 25.4.2006.
43. World Investment Report. Geneva : United Nations Publications, 2004. 436 str.
44. World Investment Report. Geneva : United Nations Publications, 2005. 332 str.
45. World Population Prospects: The 2004 Revision Population Database. United Nations Population Division.
[URL: <http://esa.un.org/unpp/>], 2004.
46. WTO in Asia and The Pacific. Madrid : World Tourism Organization, 2004. 35 str.
47. WTO Statistics Database.
[URL: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=>], 20.2.2006.

PRILOGE

SEZNAM PRILOG

PRILOGA 1: Pojasnila	1
Seznam kratic, uporabljenih v diplomskem delu	1
Razlaga simbolov	2
Slovarček tujih izrazov	2
PRILOGA 2: Geografska lokacija Kitajske in Indije	3
Slika 1: Zemljevid Kitajske in Indije	3
PRILOGA 3: Trendi v varčevanju, investicijah in stopnji obremenjenosti s starim prebivalstvom za Kitajsko in Indijo	4
Tabela 1: Varčevanje, investicije in stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom v obdobju od 60. do 90. let 20. stoletja ter letom 2002 (v %)	4
PRILOGA 4: Trendi v potrošnji Indije in Kitajske	5
Slika 2: Potrošnja na prebivalca v Indiji in na Kitajskem leta 2003	5
Slika 3: Velikost trga Indije in Kitajske leta 2003	5
PRILOGA 5: Izvoz blaga informacijske tehnologije	6
Slika 4: Izvoz blaga informacijske tehnologije vodilnih držav v obdobju 1996-2004	6
PRILOGA 6: Struktura zunanje trgovine s storitvami	7
Tabela 2: Struktura zunanje trgovine s storitvami po vrsti storitev za Kitajsko in Indijo v obdobju 1985-2003 (v %)	7
PRILOGA 7: Industrija informacijske tehnologije v Indiji	8
Tabela 3: Sektorska struktura IT-ITES industrije v Indiji v obdobju 2004-2006 (v mrd dolarjev)	8
Tabela 4: Delovna sila v indijskem IT sektorju v obdobju 2003-2005 (v tisočih)	8
PRILOGA 8: Struktura uvoza blaga Kitajske in Indije	9
Tabela 5: Struktura uvoza blaga Kitajske in Indije po proizvodnih skupinah v obdobju 1985-2003 (v %)	9
PRILOGA 9: Inovacije	10
Tabela 6: Kazalci inovacij izbranih držav v obdobju 1988-2003	10

PRILOGA 10: Potrošnja primarne energije in emisije ogljikovega dioksida	11
Tabela 7: Potrošnja primarne energije za ZDA, Kitajsko, Indijo in svet leta 2003 in 2025	11
Tabela 8: Emisije ogljikovega dioksida za ZDA, Kitajsko, Indijo in svet leta 2003 in 2025	11
PRILOGA 11: Mednarodna trgovina s Kitajsko po poročanju Kitajske in njenih trgovskih partneric	12
Tabela 9: Izvoz in uvoz trgovskega blaga iz Kitajske ter trgovinska bilanca pomembnih držav s Kitajsko za leti 2003 in 2004 (v mrd dolarjih)	12
PRILOGA 12: Empirični učinki integracije Kitajske v svetovno gospodarstvo	13
Tabela 10: Trgovinski učinek hitre integracije Kitajske, leta 2020 (v %)	13
Tabela 11: Učinki hitre integracije Kitajske na output posameznih sektorjev, leta 2020 (v %)	14

PRILOGA 1: Pojasnila

Seznam kratic, uporabljenih v diplomskem delu:

BPO	Business Process Outsourcing
BDP	Bruto domači proizvod
CASS	Chinese Academy of Social Sciences (= Kitajska Akademija za socialne vede)
CNPC	China National Petroleum Corporation
EPO	European Patent Office (= Evropski patentni urad)
EU	Evropska unija
IKT	Informacijska in komunikacijska tehnologija
IMF	International Monetary Fund (= Mednarodni denarni sklad)
IT	Informacijska tehnologija
ITES	Information Technology Enabled Services (= storitve, ki jih omogoča informacijska tehnologija)
JPO	Japanese Patent Office (=Japonski patentni urad)
MNK	Multinacionalna korporacija
NBS	National Bureau of Statistics (= Nacionalni statistični urad)
NTI	Neposredne tuje investicije
ONGC	Oil & Natural Gas Corporation
PBC	People's Bank of China
PKM	Pariteta kupne moči
R&R	Raziskave in razvoj
S&E	Science and Engineering (= znanost in tehnika)
TRIPS	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (= Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine)
UN	United Nations (= Združeni narodi)
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (= Konferenca Združenih narodov o trgovini in razvoju)
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (= Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)
UNWTO	World Tourism Organization (= Svetovna turistična organizacija)
USPTO	US Patent & Trademark Office (= Ameriški patentni urad)
WB	World Bank (= Svetovna banka)
WTO	World Trade Organization (= Svetovna trgovinska organizacija)
Y2K	Year 2000 problem (= problem leta 2000, bolj poznan kot milenijski hrošč)
ZDA	Združene države Amerike

Razlaga simbolov:

V tekstu in tabelah se pojavljajo simboli, katerih pomen je sledeč:

- Izraz dolar (\$, USD) se nanaša na valuto ameriški dolar.
- Uporaba vezaja med dvema letoma, npr. 1980-2000, se nanaša na celotno obdobje, vključno z začetnim in končnim letom.
- Izvoz je vrednoten kot FOB in uvoz kot CIF, razen če ni posebej poudarjeno drugače.
- Uporaba poševnice (/) med dvema letoma, npr. 2001/02, pomeni fiskalno ali šolsko leto.
- Ničla (0) pomeni, da je vrednost enaka 0 ali je zanemarljiva.
- Znak plus (+) pred številom pomeni povečanje; znak minus (-) pred številom pomeni zmanjšanje.
- Vezej (-) pomeni, da podatki niso na voljo ali pa so na razpolago le v agregatu.

Zaradi zaokroževanja števila in odstotki ne predstavljajo nujno tudi celote.

Referenca na skupine držav sledi naslednji klasifikaciji Združenih narodov:

- *Razvite ali industrializirane države*: v splošnem so to države članice OECD (razen Mehike, Republike Koreje in Turčije) ter nove članice EU, ki niso članice OECD (Ciper, Estonija, Latvija, Litva, Malta in Slovenija).
- *Jugovzhodna Evropa in držav konfederacije neodvisnih držav (CIS)*: države, ki so prej spadale v skupino tranzicijskih držav.
- *Države v razvoju*: vse države, teritoriji in ozemlja, ki ne spadajo v prejšnji dve skupini.

Slovarček tujih izrazov:

Age dependency ratio	Stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom
Compound Annual Growth Rate	Sestavljena letna stopnja rasti
FDI Confidence Index	Indeks zaupanja v NTI
Foreign Funded Enterprise	Podjetja v tuji lasti
Go global policy	Politika delovanja globalno
Gross enrolment ratio	Bruto razmerje vpisa
Gross fixed capital formation	Bruto agregatne investicije
National Sample Survey	Nacionalna vzorčna raziskava
Profit investment nexus	Povezava med dobički in investicijami
Resource intensive manufactures	Z viri intenzivni proizvodi
Reverse brain drain	Obratni beg možganov
Three Gorges Dam	Jez treh sotesk

PRILOGA 2: Geografska lokacija Kitajske in Indije

Slika 1: Zemljevid Kitajske in Indije

Vir: The tiger in front, 2005, str. 6.

PRILOGA 3: Trendi v varčevanju, investicijah in stopnji obremenjenosti s starim prebivalstvom za Kitajsko in Indijo

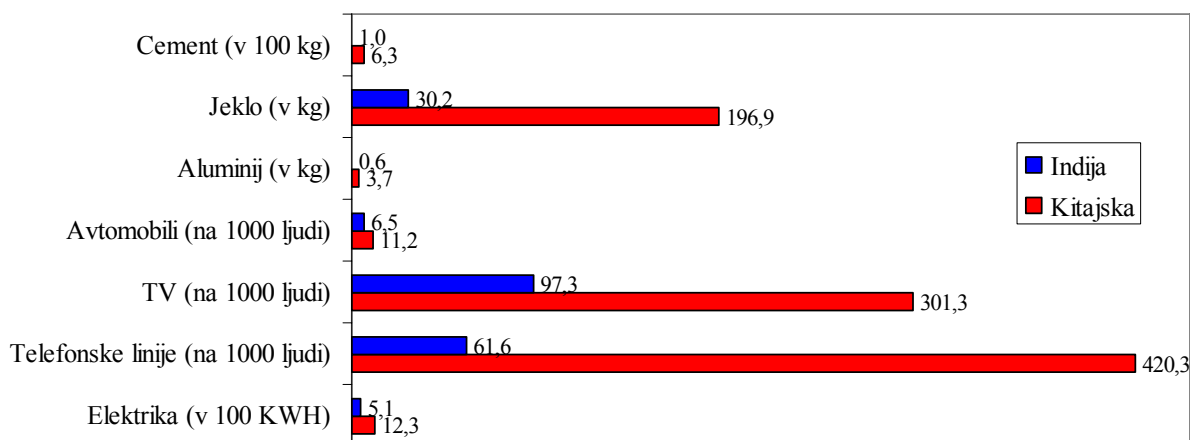
Tabela 1: Varčevanje, investicije in stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom v obdobju od 60. do 90. let 20. stoletja ter letom 2002 (v %)

Obdobje	60. leta	70. leta	80. leta	90. leta	2002
<i>Kitajska</i>					
Stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom	79,0	74,8	57,4	48,1	44,4
Bruto nacionalna stopnja varčevanja	26,1	34,8	34,8	40,6	42,0
Bruto stopnja investiranja	25,6	34,7	35,4	38,5	39,4
<i>Indija</i>					
Stopnja obremenjenosti s starim prebivalstvom	77,8	76,8	71,6	66,9	62,2
Bruto nacionalna stopnja varčevanja	12,6	17,5	19,4	23,1	24,2
Bruto stopnja investiranja	14,7	17,6	21,2	24,5	23,7

Vir: Ahya, Xie, 2004, str. 13.

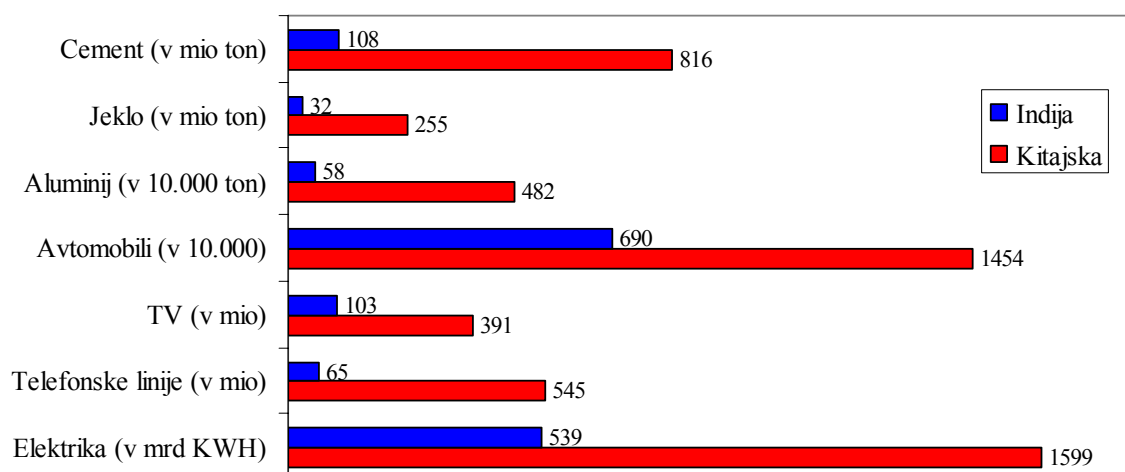
PRILOGA 4: Trendi v potrošnji Indije in Kitajske

Slika 2: Potrošnja na prebivalca v Indiji in na Kitajskem leta 2003

Vir: Ahya, Xie, 2004, str. 16.

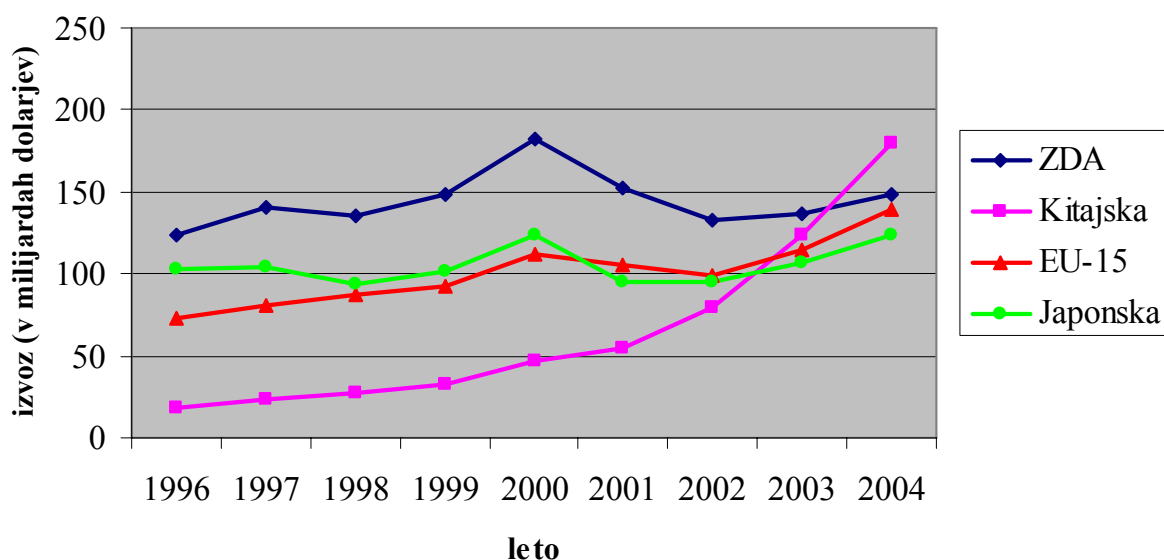
Slika 3: Velikost trga Indije in Kitajske leta 2003

Vir: Ahya, Xie, 2004, str. 16.

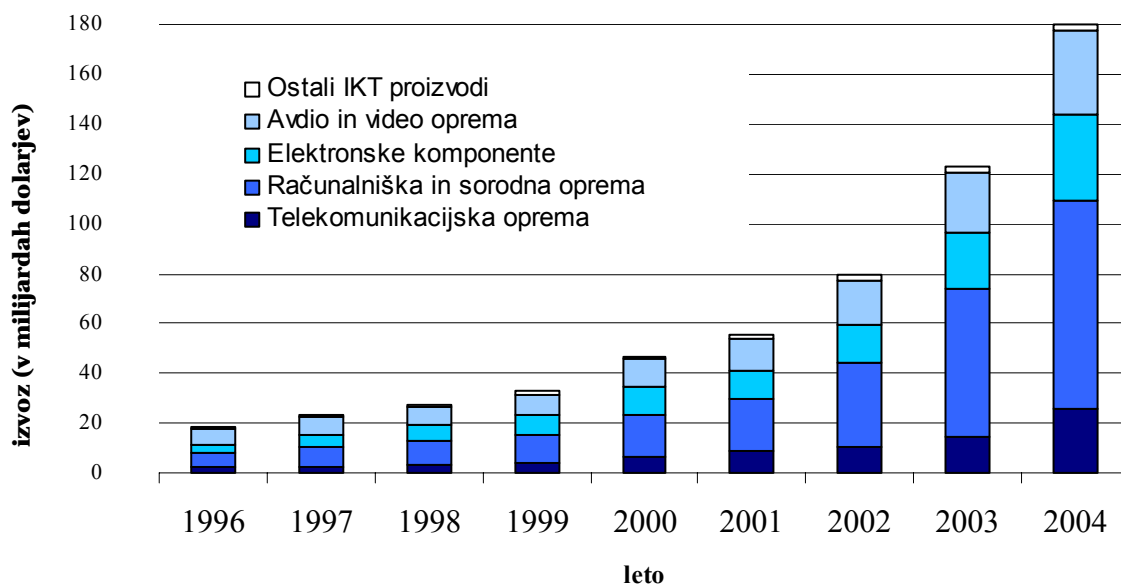
PRILOGA 5: Izvoz blaga informacijske tehnologije

Slika 4: Izvoz blaga informacijske tehnologije vodilnih držav v obdobju 1996-2004

Vir: OECD finds that China is biggest exporter of ICT goods, 2006.

Slika 5: Struktura izvoza blaga informacijske tehnologije Kitajske v obdobju 1996-2004

Vir: OECD finds that China is biggest exporter of ICT goods, 2006.

PRILOGA 6: Struktura zunanje trgovine s storitvami

Tabela 2: Struktura zunanje trgovine s storitvami po vrsti storitev za Kitajsko in Indijo v obdobju 1985-2003 (v %)

IZVOZ						
	KITAJSKA			INDIJA		
	1985	1995	2003	1985	1995	2003
<i>Transport</i>	<i>42,6</i>	<i>17,5</i>	<i>16,9</i>	<i>15,2</i>	<i>27,9</i>	<i>13,1</i>
<i>Turistični promet</i>	<i>32,0</i>	<i>45,6</i>	<i>37,2</i>	<i>26,5</i>	<i>38,1</i>	<i>16,6</i>
<i>Ostale storitve</i>	<i>25,3</i>	<i>36,8</i>	<i>45,8</i>	<i>58,3</i>	<i>34,0</i>	<i>70,3</i>
Komunikacije	0,4	4,0	1,4	-	-	4,6
Gradbeništvo	-	-	2,8	-	-	1,2
Računalniške in informacijske storitve	-	-	2,4	-	-	48,6
Zavarovanje	6,4	9,7	0,7	1,2	2,5	1,7
Finančne storitve	-	-	0,3	-	-	1,7
Avtorski honorarji in licenčnine	-	-	0,2	0,0	0,0	0,1
Ostale poslovne storitve	14,2	19,6	37,3	53,8	31,3	11,1
Osebne, kulturne in rekreacijske storitve	-	-	0,1	-	-	-
Vladne storitve	4,3	3,7	0,8	3,2	0,2	1,3
UVOZ						
<i>Transport</i>	<i>60,4</i>	<i>37,8</i>	<i>33,0</i>	<i>57,0</i>	<i>45,4</i>	<i>36,4</i>
<i>Turistični promet</i>	<i>12,4</i>	<i>14,6</i>	<i>27,5</i>	<i>9,1</i>	<i>14,0</i>	<i>13,7</i>
<i>Ostale storitve</i>	<i>27,2</i>	<i>47,6</i>	<i>39,6</i>	<i>33,9</i>	<i>40,6</i>	<i>50,0</i>
Komunikacije	0,3	0,9	0,8	-	0,5	2,4
Gradbeništvo	-	-	2,1	-	0,7	4,7
Računalniške in informacijske storitve	-	-	1,9	-	3,0	2,6
Zavarovanje	2,7	16,9	8,3	4,7	4,2	4,5
Finančne storitve	-	-	0,4	-	6,7	1,9
Licenčni dohodki	-	-	6,4	0,6	1,5	1,6
Ostale poslovne storitve	13,7	27,5	18,8	26,3	22,5	31,5
Osebne, kulturne in rekreacijske storitve	-	-	0,1	-	-	-
Vladne storitve	10,4	2,3	0,8	2,2	1,5	0,8

Vir: International Trade in Services, 2006.

PRILOGA 7: Industrija informacijske tehnologije v Indiji

Tabela 3: Sektorska struktura IT-ITES industrije v Indiji v obdobju 2004-2006 (v mrd dolarjev)

Leto	2004	2005	2006E*
IT storitve	10,4	13,5	17,5
<i>Izvoz</i>	7,3	10,0	13,2
<i>Domači trg</i>	3,1	3,5	4,3
ITES-BPO	3,4	5,2	7,2
<i>Izvoz</i>	3,1	4,6	6,3
<i>Domači trg</i>	0,3	0,6	0,9
Tehnične storitve in R&R, programska oprema	2,9	3,9	4,8
<i>Izvoz</i>	2,5	3,1	3,9
<i>Domači trg</i>	0,4	0,7	0,9
Skupni dohodki od programske opreme in storitev	16,7	22,6	29,5
Od tega dohodki od izvoza	12,9	17,7	23,4
Strojna oprema	5,0	5,9	6,9
<i>Celotna IT industrija</i>	21,6	28,4	36,3

* Za leto 2006 je podana ocena.

Vir: Indian IT Industry, 2006, str. 1.

Tabela 4: Delovna sila v indijskem IT sektorju v obdobju 2003-2005 (v tisočih)

Leto	2003/04	2004/05	2005/06E*
Število diplomantov tehničnih ved	215	284	348
Število IT (računalniške vede, elektronika, telekomunikacije) profesionalcev	141	165	181
Število IT profesionalcev, ki vstopajo v delovno silo	80	94	103
Število inženirjev iz drugih področij (ne IT), ki vstopajo v delovno silo	40	40	40
Število diplomantov iz ostalih disciplin, ki vstopajo v IT delovno silo	30	30	30
<i>Skupna nova IT delovna sila</i>	150	164	173

* Za finančno leto 2005/06 je podana ocena.

Vir: Knowledge Professionals in India, 2006.

PRILOGA 8: Struktura uvoza blaga Kitajske in Indije

Tabela 5: Struktura uvoza blaga Kitajske in Indije po proizvodnih skupinah v obdobju 1985-2003 (v %)

<i>Proizvodna skupina</i>	KITAJSKA			INDIJA		
	1987	1995	2003	1985	1995	2003
<i>Primarne dobrine</i>	18,0	20,4	20,1	45,4	42,3	45,4
Vsi prehrabeni izdelki	7,4	7,0	3,6	8,4	4,6	5,8
Rastlinska semena in olja	1,0	2,1	2,1	3,9	2,3	3,8
Kmetijske surovine	6,3	5,0	3,7	3,4	4,3	3,3
Bombaž	0,0	1,1	0,3	0,1	0,5	0,5
Kavčuk	0,9	0,6	0,6	0,5	0,6	0,4
Les in plutovina	1,4	0,4	0,9	0,2	0,7	1,0
Minerali, rude in kovine	3,0	4,5	5,6	7,0	7,5	4,3
Kovinske rude in odpadki kovin	1,2	2,3	2,9	1,9	2,5	1,8
Barvaste kovine	1,7	2,0	2,5	2,8	3,7	1,9
Goriva	1,3	3,9	7,2	26,6	25,9	32,0
<i>Delovno in z viri intenzivni proizvodi</i>	12,9	14,4	6,9	8,2	9,7	13,5
Tekstil	8,6	8,5	3,5	0,8	1,1	1,6
Obleke	0,0	0,8	0,3	0,0	0,0	0,1
Leseni, plutovinasti in papirni izdelki	3,1	2,5	1,4	1,2	1,5	1,0
Nekovinski mineralni izdelki	0,6	0,8	0,9	6,1	6,8	10,5
<i>Nizko-strokovni in tehnološko intenzivni proizvodi</i>	13,8	7,5	6,7	8,9	5,6	5,2
Železo in jeklo	11,1	5,0	5,3	7,1	4,2	2,0
Ladje in čolni	0,5	0,8	0,2	0,3	0,3	1,9
<i>Srednje-strokovni in tehnološko intenzivni proizvodi</i>	27,7	26,2	20,1	17,0	16,6	10,4
Ne-električni stroji	19,2	20,8	12,6	14,0	12,9	7,4
Električni stroji, brez elektronike	1,8	2,8	3,9	1,1	1,6	1,6
<i>Visoko-strokovni in tehnološko intenzivni proizvodi</i>	17,1	17,2	18,8	17,0	20,4	14,2
<i>Elektronika</i>	8,3	12,7	26,2	3,2	4,3	9,4
Komunikacijska oprema (brez sestavnih delov) in gospodinjska oprema	2,1	0,8	0,4	0,1	0,1	0,3
Računalniki in pisarniški stroji (brez sestavnih delov)	1,3	0,9	2,8	0,5	0,7	1,6
Sestavni deli in komponente*	4,9	11,0	23,0	2,6	3,5	7,4

* Vključuje proizvode iz skupin 759, 764, 772 in 776 SITC.

Vir: Trade and Development Report, 2005, str. 62.

PRILOGA 9: Inovacije

Tabela 6: Kazalci inovacij izbranih držav v obdobju 1988-2003

	<i>Indeks inovacijske sposobnosti</i>		<i>Število triadnih patentov na 1000 prebivalcev</i>		<i>Povprečna letna rast števila patentov (v %)</i>	<i>Število člankov na milijon prebivalcev</i>	<i>Skupno število člankov</i>	
	1995	2001	1991	2001	1991-01	2000-03	1988	2003
Indija	0,287	0,285	10	61	22	11	8.882	12.774
Kitajska	0,354	0,358	10	100	27	19	4.619	29.186
Brazilija	0,421	0,529	40	206	19	45	1.766	8.684
Rusija	0,797	0,788	249	409	5	110	19.659*	15.782
ZDA	0,946	0,927	403.67	57.713	5	707	177.662	211.233
Nizozemska	0,912	0,888	37.728	61.898	6	800	8.581	13.475
Nemčija	0,889	0,850	46.041	90.677	7	525	29.292	44.305
Švedska	0,957	0,979	45.507	91.834	8	1.137	7.573	10.237
Japonska	0,906	0,885	71.769	92.317	3	453	34.435	60.067
Finska	0,947	0,977	32.171	98.537	12	974	2.789	5.202
Švica	0,871	0,877	104.971	118.639	2	1.120	5.316	8.542
OECD/ Svet*	-	-	28.100	41.483	-	108	466.419	698.726

* Podatek za leto 1993.

° Za države OECD je podan podatek o številu triadnih patentov, za svet pa podatek o številu člankov.

Vir: World Investment Report, 2005, str. 114; OECD Science Technology and Industry Scoreboard, 2005, str. 69; Outputs of S&E Research, 2006.

PRILOGA 10: Potrošnja primarne energije in emisije ogljikovega dioksida

Tabela 7: Potrošnja primarne energije za ZDA, Kitajsko, Indijo in svet leta 2003 in 2025

Država	<i>Celotna potrošnja primarne energije</i>					<i>Celotna potrošnja primarne energije na preb.</i>
	Potrošnja 2003 (v 10 ¹⁵ Btu)	Rast 1990-2003 (v %)	Svetovni delež 2003 (v %)	Projekcija 2025 (v 10 ¹⁵ Btu)	Svetovni delež 2025 (v %)	2003 (v 10 ⁶ Btu)
ZDA	98,8	16,8	23,5	132,4	20,5	339,9
Kitajska	45,5	68,6	10,8	109,2	16,9	34,9
Indija	14,0	74,9	3,3	29,3	4,5	13,2
Svet	421,5	21,4	100,0	644,6	100,0	66,7

Vir: International Total Primary Energy Consumption and Energy Intensity, 2006; lasten izračun.

Tabela 8: Emisije ogljikovega dioksida za ZDA, Kitajsko, Indijo in svet leta 2003 in 2025

Država	<i>Emisije CO2</i>					<i>Emisije CO2 na preb.</i>
	Emisije 2003 (v 10 ⁶ tonah)	Povečanje 1990-2003 (v %)	Svetovni delež 2003 (v %)	Projekcija 2025 (v 10 ⁶ tonah)	Svetovni delež 2025 (v %)	2003 (v tonah)
ZDA	5.802,1	0,2	23,1	132,4	20,5	19,95
Kitajska	3.541,0	0,6	14,1	109,2	16,9	2,72
Indija	1.024,8	0,7	4,1	29,3	4,5	0,96
svet	25.162,1	0,2	100,0	644,6	100,0	3,98

Vir: International Carbon Dioxide Emissions and Carbon Intensity, 2006; lasten izračun.

PRILOGA 11: Mednarodna trgovina s Kitajsko po poročanju Kitajske in njenih trgovskih partneric

Tabela 9: Izvoz in uvoz trgovskega blaga iz Kitajske ter trgovinska bilanca pomembnih držav s Kitajsko za leti 2003 in 2004 (v mrd dolarjih)

Partner	Podatki trgovskega partnerja						Kitajski podatki					
	2003			2004			2003			2004		
	Izvoz	Uvoz	Bilanca	Izvoz	Uvoz	Bilanca	Izvoz	Uvoz	Bilanca	Izvoz	Uvoz	Bilanca
ZDA	26,7	151,6	-124,9	34,7	196,6	-161,9	33,8	92,5	-58,7	44,6	124,9	-80,3
Japonska	57,4	75,5	-18,1	73,9	94,4	-20,5	74,2	59,4	14,8	94,2	73,5	20,7
EU-15	44,9	108,1	-63,2	57,7	146,7	-89,0	52,7	72,4	-19,7	68,0	99,8	-31,8
Hong Kong	95,2	100,7	-5,5	114,2	118,0	-3,8	11,1	76,3	-65,2	11,8	101,0	-89,2
Tajvan*	49,7	12,9	36,8	44,9	16,7	28,2	49,3	9,0	40,3	64,7	13,5	51,2
Južna Koreja	39,2	22,1	17,1	54,9	29,2	25,7	43,1	20,1	23,0	62,0	27,8	34,2
Nemčija	20,5	25,4	-4,9	26,0	38,4	-12,4	24,4	17,4	7,0	30,0	23,7	6,3
Singapur	10,1	11,0	-0,9	15,4	16,2	-0,8	10,4	8,8	1,6	14,0	12,6	1,4
Združeno kraljestvo	3,1	19,6	-16,5	4,3	19,1	-14,8	3,5	10,8	-7,3	4,7	14,9	-10,2
Francija	5,3	10,8	-5,5	6,7	14,5	-7,8	6,0	7,3	-1,3	7,6	9,9	-2,3
Svet (156 držav)	422,6	601,9	-179,3	527,4	794,5	-267,1	438,5	413,1	25,4	622,8	581,7	41,1

* Izvoz in uvoz Tajvana vključuje celinsko Kitajsko in Posebno administrativno regijo Hong Kong.

Vir: Lum, Nanto, 2005, str. 43.

PRILOGA 12: Empirični učinki integracije Kitajske v svetovno gospodarstvo

Tabela 10: Trgovinski učinek hitre integracije Kitajske, leta 2020 (v %)*

	<i>Blaginja</i> °	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>	<i>Pogoji menjave</i>
Svet ^x	5,3	7,4	7,2	0,0
Kitajska	126,1	86,6	85,7	-7,0
Razvita gospodarstva	0,1	2,3	2,7	0,7
NIE [~]	0,2	2,2	2,9	0,5
ASEAN-4 [^]	-	0,9	0,5	-0,1
Južna Azija	-0,2	0,1	-2,3	-1,0
Sub-saharska Afrika	0,4	0,2	0,8	1,4
Mehika, Kolumbija in Venezuela	0,1	-0,7	-1,2	0,3
Ostale države v razvoju iz Zahodne poloble	0,2	2,5	2,8	0,9
Srednji Vzhod in Severna Afrika	0,7	-0,8	0,4	1,9
Ostali svet	0,1	1,3	0,6	0,4

* Kot odstotna deviacija od vrednosti iz scenarija počasne integracije Kitajske.

° Blaginja je definirana kot ekvivalentna variacija, relativno glede na BDP.

^x Izvoz je vrednoten kot FOB, uvoz kot CIF. Razlika med izvozom in uvozom odraža transportne stroške.

[~] Hong Kong, Južna Koreja, Tajvan in Singapur.

[^] Indonezija, Malezija, Filipini, Tajska.

Vir: Spatafora, Yang, Feyzioglu, 2004, str. 92.

Tabela 11: Učinki hitre integracije Kitajske na output posameznih sektorjev, leta 2020 (v %)*

	Vsi sektorji	Kmetijstvo	Minerali	Tekstil in oblačila	Industrijski proizvodi		Storitve	
					Delovno intenzivni	Strokovno intenzivni	Delovno intenzivne	Strokovno intenzivne
Kitajska	97,3	45,7	33,0	76,6	103,0	128,3	117,0	100,3
Razvita gospodarstva	-0,1	6,1	2,6	-9,6	-5,4	-2,6	0,4	0,3
NIE~	-0,3	2,7	2,5	-11,9	-3,2	-0,7	0,6	0,5
ASEAN^	-0,6	2,0	3,5	-12,0	-6,6	-0,6	0,1	1,6
Južna Azija	-0,3	0,6	3,2	-8,0	-0,9	-0,1	-0,2	1,3
Sub-saharska Afrika	-0,5	2,6	2,5	-7,1	-10,3	-4,1	0,1	0,9
Mehika, Kolumbija in Venezuela	-0,3	1,2	2,0	-5,5	-3,8	-2,0	0,1	1,0
Ostale države v razvoju iz Zahodne poloble	-0,3	4,0	3,4	-4,6	-5,1	-2,6	0,2	0,2
Srednji Vzhod in Severna Afrika	-0,8	1,6	2,1	-8,2	-4,7	-8,3	0,6	1,3
Ostali svet	-0,3	2,3	2,0	-10,8	-5,1	-2,6	0,5	0,4

* Kot odstotna deviacija od vrednosti iz scenarija počasne integracije Kitajske.

~ Hong Kong, Južna Koreja, Tajvan in Singapur.

^ Indonezija, Malezija, Filipini, Tajska.

Vir: Spatafora, Yang, Feyzioglu, 2004, str. 95.